

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

İŞİD'İN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE

Yüksek Lisans Tezi

Serdar Yüksel

ANKARA-2018

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

İŞİD'İN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE

Yüksek Lisans Tezi

Serdar Yüksel

**Danışman
Prof. Dr. Hasan Ünal**

ANKARA-2018

Tezin Adı: IŞİD'in Ortaya Çıkışı ve Türkiye

Hazırlayan: Serdar Yüksel

ÖZET

IŞİD terör örgütü Arap Baharı'nın Suriye'ye gelmesiyle oluşan iç savaşı ve zaten istikrarsız bir görüntü veren Irak'ta kendisine hakimiyet alanı kurarak devlet olma yolunda ilerleyen bir görüntü çizdi. Irak ve Suriye ile tarihsel yakınlığın yanında sınır komşusu olan Türkiye ise bu süreçte en çok etkilenen devlet oldu. Türk dış politikasının bu dönemde geliştirdiği politikalar, bölgenin siyasi istikrarın da etkili olmuştur. Türkiye bu dönemde aktif ve çok yönlü dış politikasıyla sadece Ortadoğu da değil dünya çapında yaptığı eylemlerle yankı uyandıran IŞİD terör örgütüne karşı yürüttüğü politikalarıyla bölgede söz sahibi olmayı hedeflemiştir. Bu çalışma Türk dış politikasında alınan kararların anlık değişkenlerini ve iç politikasına nasıl yansıdığı üzerine tartışmayı amaçlamaktadır. Bu noktada bir sonuca varabilmek için AKP hükümetinin Türk dış politikasında alışlagelmişliğin dışına çıkan bazı kararları ve dış sorun olarak görünen Irak, Suriye ve IŞİD politikalarının iç sorunlarını da tetiklemesiyle yaşanan olaylardan da yararlanılmıştır. Böylelikle söz konusu değişimlerin yıllara ve şartlara göre Türk iç ve dış siyasetinde köklü değişikliklere gidildiği ve IŞİD konusunda anlaşmalara dayanan bir çözüm seçtiği görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Dış Politika Değişkenleri, IŞİD,

Thesis Title: Emerge of ISIS and Turkey

Prepared by: Serdar Yüksel

ABSTRACT

ISIS terrorist organization, Arab Spring, came to Syria, and the Iraq war, which gave an unstable appearance to the civil war, set the stage for becoming a state by establishing a dominant field in Iraq. In addition to historical affinity with the Iraqi and Syrian border with Turkey was the most affected state in this process. The policies developed by Turkish foreign policy in this period also influenced the political stability of the region. Turkey aims to have a say in the region in this period, with the active and multifaceted foreign policy in the Middle East not only resonates with the world in his action against the policy conducted by ISIS terror organizations. This study aims to discuss how the decisions taken in Turkish foreign policy reflect on the instant variables and internal politics. At this point, the AKP government has also benefited from some of the decisions that have gone beyond conventional customs in Turkish foreign policy, as well as from events that have triggered internal problems in Iraq, Syria and ISIS politics, which seem to be external problems. Thus, it seems that the changes in question have undergone drastic changes in Turkish internal and external politics over the years and conditions, and they have chosen a solution based on agreements on ISIS.

Key Words: Turkish Foreign Policy, Foreign Policy Variables, ISIS,

ÖNSÖZ

Türk dış politikasının IŞİD değişkenlerini inceleme fırsatı veren bu tezi yazmamda bana yardımcı olan başta tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Hasan Ünal olmak üzere Atılım Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün değerli öğretim elemanlarına içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte benden desteğini esirgemeyen arkadaşlarıma ve her durumda beni koşulsuz destekleyen değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

IKBY: Irak Kürt Bölgesel Yönetimi

IŞİD: Irak Şam İslam Devleti

KCK: Kürdistan Topluluklar Birliği

NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Organizasyonu

ÖSO: Özgür Suriye Ordusu

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

PYD: Demokratik Birlik Partisi

SGDF: Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TCÖ: Tevhid ve Cihat Örgütü

TMKF: Terörle Mücadele Küresel Forumu

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

YPG: Halkın Koruma Birliği

YTS: Yabancı Terörist Savaşçılar

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	iv
GİRİŞ	1

1.SURİYE İÇ SAVAŞI VE IŞİD'İN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1. IŞİD: El Kaide'den IŞİD'e.....	4
1.2. IŞİD'in Suriye'ye Geçişi ve Yaşanan Gelişmeler.....	14
1.3. 2014: IŞİD'in Irak'a Geçiş Yılı.....	22
1.4. IŞİD ve Türkiye.....	29

2.IŞİD'İN IRAK'TAKİ FAALİYETLERİ VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU

2.1. Anbar, Musul, Ninova, Felluce ve Ramadi'nin İşgali ve Ankara'nın Tutumu.....	36
2.2. Türkiye'nin Musul Konsoloslğuna Baskın ve Türkiye'nin Tutumu.....	41
2.3. Türkiye'deki IŞİD Terörü.....	45

3.TÜRKİYE'NİN IŞİD'LE MÜCADELE SÜRECİ VE YAŞANANLAR

3.1. Türkiye, IŞİD ve Kobani'de Yaşanan Gelişmeler.....	56
3.2. ABD'nin IŞİD ile Mücadelesi ve Türkiye.....	61
3.3. 2015-2017 Sürecinde Türkiye-IŞİD Gelişmeleri.....	72

SONUÇ	79
--------------------	-----------

KAYNAKÇA	83
-----------------------	-----------

GİRİŞ

Yaşadığımız dönemde sürmekte olan çatışmaların yarattığı yıkımlar ve acılar I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı dönemlerindeki düzeylere gelmiştir. Ortadoğu, tarih boyunca dünya ülkelerinin ekonomik ve stratejik çıkarları bakımından daima önemli olmuştur. 21. Yüzyılda yaşanan olaylar ele alındığında bu dönemde Arap dünyasında ortaya çıkan halk hareketleri ve ayaklanmaların Ortadoğu coğrafyasında yaşanmış en dikkate değer olaylar olduğu görülecektir. Dünya, söz konusu olayları Arap Baharı ismiyle yorumlamıştır. Arap Baharı; Arap coğrafyasında yaşayan halkların insan hakları, özgürlük, demokrasi ve eşitlik gibi taleplerinden dolayı ortaya çıkan siyasal, bunun yanında silahlı bir hareket olmuştur. Arap Baharı söylemleri ilk konuşulmaya başlandığında her şey demokratik eylemler olarak görünmüştü. Ancak bir anda Tunus'ta silahlı çatışmalara dönüşmüştü. Ardından Irak merkezli IŞİD ortaya çıkmıştı ve yayılarak Suriye'yi de etkisi altına almıştı. IŞİD yarattığı etti sadece Arap dünyası ve Ortadoğu'yu değil yaptığı eylemlerle tüm dünya ülkelerini direk olarak etkilemişti. Arap dünyasında meydana gelen bu gelişmeler Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin de bu coğrafyada daha etkin rol almasına sebep olmuştur. Aynı zamanda karışıklık yaşayan Arap ülkelerinin komşuları da bundan hem siyasi hem ekonomik olarak etkilenmiştir.

Dünyanın en hassas bölgelerinden birinde konumlanmış olan Türkiye'nin, stratejik ve coğrafi önemi, bölgeye yaşanan olaylara bağlı olarak sürekli ilgili değişkenler arz etmektedir. Bu bağlamda sınır komşusun olana ülkelerle yaşadığı olaylar, kimi zaman plan dahilinde kimi zamanda anlık kararlarla dolu olmuştur. Son dönem içinde Türkiye'nin yaşadığı iç veya dış politik problemlerin genellikle güneydeki sınır bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye güneydoğu sınırında Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle Irak'ta başlayan karışıklıktan doğrudan etkilenmiştir. Ardından Irak'ta istikrarlı bir yönetimin kurulamaması ve birden fazla yönetim ağırlığının oluşması da Türkiye-Irak ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Irak'taki bu yönetim boşluğu neticesinde çeşitli terör örgütleri kurularak bölgeyi çıkmaza sürüklemiştir. Bununla birlikte Suriye'de başlayan Arap Baharı zaten

karışık olan ve sorunların bitmediği bölgede daha büyük yıkımlar meydana getirmişti. Suriye'den Türkiye'ye başlayan göç bunun en büyük örneklerindedir.

Türkiye, güney sınır komşuları olan Irak ve Suriye'nin yaşamakta oldukları karışıklıklara bağlı olarak yeni bir strateji belirlemek zorunda kalmıştır. Türkiye, Irak ve Suriye ile ilişkilerinde yıllar içinde birçok değişikliğe gitmiştir. Ne var ki Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ı işgal ettikten sonra oluşan Irak ve Suriye'deki iç karışıklıklara bağlı olarak bölgede kendisini IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) olarak adlandıran bir örgüt, bariz bir biçimde ortaya çıkmıştır. Önce ABD'nin Irak'a müdahalesi ve ardından Suriye'de başlayan Arap Baharı akabinde oluşan yönetim boşluğunda Irak'ta kurularak başlayan ve Suriye topraklarını da ele geçirmiş IŞİD bölgede yıllarca etkisini sürdürmüştür Söz konusu örgüt, yalnızca Türkiye gündeminin değil bütün dünya gündeminin temel konusu haline gelmiştir. Kendisine Irak Şam İslam Devleti adıyla tanımlayan örgüt, Irak ve Suriye sınırları içindeki topraklar üzerinde bir devlet kurmak için önemli adımlar atmıştır. Bölgede kendisinden yıllar boyun söz ettirecek bu örgütün ortaya çıkışı, Türkiye'nin dış politikasının şekil almasında önemli bir etkiye sahip olmuştur; bu etkinin de daha uzun yıllar süreceği de anlaşılmıştır.

Bu çalışmamız, Türkiye'nin dış politikasının daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla terörizmin Türk dış politikasına etki eden değişkenleri ele alınarak değerlendirilmiştir. Terörizmde farklı bir imaj olarak kabul edilen IŞİD terör örgütünün ortaya çıkışı ve bunun Türkiye'nin dış politikası ve stratejilerine etkisi üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin güney sınırlarında yaşanmakta olan gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin Irak, Suriye ve IŞİD'le ilgili politik yaklaşımları incelenecektir.

Bu araştırmamızda Türkiye'nin güney bölgesinde oluşan olaylar üzerinde dururken Irak ve Suriye'de devam eden iç savaş sürecinden yararlanarak bölgede kısa sürede belli bir güce erişen ve belli bir toprağı ele geçiren IŞİD terör örgütünün ilişkileri hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca çalışmada bölgede neredeyse bütün gruplarla çıkar ilişkisi kurmak suretiyle ekonomik ve stratejik kazanımlar sağlamak isteyen hegemon devletlerin ve güçlerin ilişkileri hakkında da bilgi verilmiştir.

“İŞİD’in Ortaya Çıkışı ve Türkiye” isimli çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın ilk bölümde Suriye’de yaşanan iç savaş ve İŞİD’in ortaya çıkış süreci ele alınmıştır. İkinci bölümde ise İŞİD’in Irak’taki faaliyetleri ve Türkiye’nin bu konudaki tutumuna değinildikten sonra üçüncü ve bölüm bölümde ise İŞİD ile nasıl mücadele edildiği ve Türkiye’nin politik stratejileri ve uygulamalarına değinilmiştir.

BÖLÜM 1

SURİYE İÇ SAVAŞI VE İŞİD'İN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1. İŞİD: El Kaide'den İŞİD'e

Dünyada üzerinde içinde yaşadıkları şartlara ve yer aldıkları coğrafyaya göre farklılıklar gösteren birçok terör örgütü yer almaktadır. Örgütlerin söz konusu farklılıkları örgütsel amaçları ve bu örgütlerin ortaya çıkmasına neden olan sebeplerden kaynaklanmaktadır. Çağımızla ilgili genel bir değerlendirmeye gitmek gerekirse söz konusu terör örgütünün en yaygın biçimde Ortadoğu adı verilen coğrafyada bulunduğu görülecektir. Çok uzun bir süredir, belki de tarih boyunca birçok karışıklıklara sahne olan bölge, bu süreçte tam bir kaos ortamı yaşamaya başlamıştır. Bölgenin her dönemde dünya için önem taşıması ile daima bir kaos ve sıkıntı içinde olmasında bölgenin coğrafi konumu, dinler ve başta petrol olmak üzere zengin yeraltı kaynakları söz konusu durumun üç temel unsuru olarak öne çıkmaktadır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının tam kesişme noktasında ve yine söz konusu kıtaların geçiş güzergâhında bulunan Ortadoğu coğrafyası; Batı ile Doğuyu, Hint Okyanusu ile Akdeniz'i ve Rusya ile sıcak denizler arasında bağlantı kuran, bi yandan da Asya ile Avrupa arasında yer alan tüm kültürel ve ticarî geçişin sağlandığı bir bölge olma niteliği taşımaktadır. Yeryüzünün en çok stratejik öneme sahip kara yollarını ve su yollarını kontrol altında tutmasının kendisine sağlamış olduğu bir başka eşi olmayan jeopolitik değer, Ortadoğu bölgesini tarihin başlangıcından beri dünyaya hakim olma amacıyla olanların ele geçirmek istediği ilk hedef nokta haline getirmiştir.¹ Bölgede sınırların ve stratejilerin günlük değişmesi, politik mücadelelerin söz konusu bu coğrafyada ortaya çıkardığı kaçınılmaz bir durumdur.

1938 yılında Suudi Arabistan'da petrol madeninin bulunması, Suudi Arabistan tarafından dış politikanın bir aracı ve İslam dünyası üzerinde nüfuz

¹ M. E. Bağlama, "Ortadoğu'nun Politik ve Stratejik Önemi", 21 Haziran 2016, <https://www.stratejikortak.com/2016/06/ortadogunun-onemi.html>, (Erişim: 17 Aralık 2017).

enstrümanı olarak kullanılan Vehhabilik² ideolojisinin yayılmasına kolaylık getirmişti. Suudi Arabistan tarafından söz konusu ideolojiyi yaymak için Davet İşleri Temsilciliği kurulmuş, Selefi³ inançlarına uygun eğitim veren ilk medrese açılmıştı. 1949 yılında Mekke’de açılmış olan Şeriat Üniversitesi ile 1961 yılında yine Medine’de kuruluşu yapılan İslam Üniversitesi, Suudi Arabistan’ın İslam dünyasının gözünde Selefilik inancının öğretinin merkezi haline gelmesini sağlamıştı. Petrol üretiminde büyük artışın olduğu 1970’li yılların, aynı zamanda İslam aleminde Selefi uyanışın yaşandığı döneme denk gelmesi hiç kuşku yok ki bir tesadüf olmamıştır.⁴

Ürdün, 1970’li yıllardan sonra çeşitli İslam ideolojilerle karşı karşıya kalmıştır. Müslüman Kardeşler, bu ideolojiler arasında en yaygın olanıdır. Müslüman Kardeşler, 1928’de Mısır’ın İsmailiye kentinde Hasan el Banna tarafından kurulmuştur. Örgüt 1930’larda hızla büyüyerek on binlerce üyeye ulaşmıştır. Derneğin program yapısı gelenekselcilik ve yenilikçiliğin karışımı üzerine kurulmuştur. İslam coğrafyasında şeriat düzeninin getirilmesini amaçlamıştı. Müslüman Kardeşler’in İslamiyet temelli sosyal reform ve sosyal sorumluluk projeleri bu İslamcı örgütü çekici kılmıştı. Örgüt kısa zamanda İslam coğrafyasında hızla yayılmış ve devletler içerisinde yüksek kademelerde görevlere gelmişlerdi.⁵ Örneğin; Ürdün’de Milli Eğitim Bakanlığı yapacak kademelere gelmek suretiyle görevler yapmıştır. Söz konusu görevlere karşılık olarak şiddet ve isyanı reddetmişler; siyasi faaliyetlerine yalnızca seçim sandıklarında devam edecekleri taahhüdünde bulunmuşlardır. Müslüman Kardeşler bu durumlara karşın sokakta, camilerde ve Zarka’da yer alan hanelerde kendisine bir yer edinmiş ve İsrail’i “nefret edilecekler” listesinin en başına koymuştur.

² **Vehhabilik**; Muhammed Bin Abdülvehab tarafından XVIII. yüzyılda Arabistan coğrafyasında ortaya çıkmış bir dinî siyasî akımdır. Vehhabilik, dinsel kuralları ve unsurları sert bir tutuculukla yorumlayarak ve söz konusu kurallara zorla da olsa uyulmasını şart koşmaktadır.

³ **Selefilik**; İslam dünyasının Batı karşısındaki “geri kalmışlığına” bir çözüm arayışının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Söz konusu düşünce akımı, selefler dönemine, yani her yönüyle ideal olduğu kabul edilen Hz. Muhammed’in yaşadığı döneme dönmeyi öngörmekte ve dine “sonradan eklenmiş olan” her şeyi reddetmektedir. Devlet aygıtını bir araç olarak gören Selefler, devletin merkezi bir önemi olmadığı kanısındadırlar. Söz konusu akımın öncelikli problemi, ümmetin “yeniden oluşturulması”dır.

⁴ Fehim Taştekin, **Karanlık Çöktüğünde İŞİD: Din Adına Şiddetin Dünü ve Bugünü**, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 36.

⁵ William L. Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, (çev. M. Harmancı), Agora Kit., İstanbul, 2008, s. 224.

Temel felsefesi bakımından içten dışa doğru tam bir dönüşüm geçirmiş olan, bir düşünce sistemi niteliğindeki Selefilik anlayışının geçmişi, XIX. yüzyıla dayanmaktadır. Zerkavi'nin modern formu ile ortaya koyduğu ilahiyat anlayışı içinde Hz. Muhammed döneminin geleneklerine ve saflığa dönmek gerektiğinin iddia eden Selefi felsefesi ile karşılaşmış olduğu ilk yer, bu camidir. Selefler, Batıya ait olduğunu düşündükleri demokrasi ve modernizm anlayışını İslam'la kökten uzlaşamaz görmekle kalmayarak bir taraftan da I. Dünya Savaşı sonrasında Irak, Mısır, Ürdün ve Suriye'de yasadışı rejimlerin etkisiyle ortaya çıkan yaklaşımın günden güne gerileyen Arap medeniyetini kirleten temel unsurlar olduklarını ileri sürüyorlardı. Seleflerin aynı zamanda cihat taraftarı oldukları da bilinmektedir.⁶

1989'da SSCB'ye karşı ABD ve Suudi Arabistan gayretleriyle silahlandırılan Afganistan, söz konusu "Vehhabilik" akımının önemli ve radikal halkalarından biri haline getirilmişti. El Kaide gibi bir örgütün ortaya çıkmasına kaynaklık eden Vehhabilik; cihat anlayışını Çeçenistan ve Bosna Hersek'e taşımıştır. Terör örgütü El Kaide'nin kurucu isimlerinden biri ve lideri olan Bin Ladin, 1996'da Amerika Birleşik Devletlerine ait askeri unsurların Arap yarımadasından çıkmasını sağlamak, İslam dünyasının iki kutsal şehri Mekke ile Medine'yi kurtarmak, Amerika Birleşik Devletleri ile işbirliğine giden Suudi Arabistan hükümetini yıkılmasını sağlamak ve dünyada cihat için çalışan grupları desteklemek için Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerine karşı açık bir "cihat" çağrısında bulunmuştu. Zevahiri ve Usame Bin Ladin'in öncülük ettiği örgüte mensup bazı üyelerin imzasıyla 1998'de "gücü yeten her Müslüman'ın, ister sivil, ister asker olsun Amerikalıları ve müttefiklerini, hangi ülkede olurlarsa olsunlar öldürmelerinin farz olduğu" istikametinde bir fetva yayımlamak suretiyle herkesi bir cihat mücadelesine çağırmışlardır.⁷ Bu fetva sonrasında çeşitli ülkelerdeki Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliklerine, birçok askeri tesise karşı saldırılar olmuştur. El-Kaide, en başta İstanbul, Madrid, Londra olmak üzere dünyadaki çeşitli ülkelere yönelik büyük çaplı birçok terör saldırısında

⁶ M. Weiss, H. Hassan, **İŞİD Terör Ordusunun İç Yüzü**, (çev. E. A. Kayhan), Kırmızı Yay., İstanbul, 2016, s. 3.

⁷ Richard Whelan, **El-Kaidecilik: İslam'a Tehdit Dünya'ya Tehdit**, (çev. H. Bağcı, P. Arıkan, B.Sinkaya), Platin Yay., Ankara, 2006, s. 88.

bulunmuştur. Bu saldırı sürecinde El Kaide terörünün yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ni tehdit etmediği anlaşılmıştır.⁸

Amerika Birleşik Devletleri önderliğinde oluşturulmuş olan koalisyon güçlerinin 1991 yılında Irak'ı işgalini en sert biçimde eleştiren Ladin, örgüt yapısını yeni bir şekle sokma sürecine girmişti. Yeni strateji belirleyen ve örgütsel yapıya bürünen El Kaide, ilk saldırısını 1992 yılında Yemen'in Aden kentinde Amerika Birleşik Devletleri askerlerinin kaldığını düşündükleri bir otele gerçekleştirmişti. Amerika Birleşik Devletleri askerleri bir başka otelde kaldıklarından saldırıda yalnızca iki Avusturyalı sivil yaşamını yitirmiştir. Söz konusu saldırıda hedefe konulan askerlerin değil de sivillerin ölümü, El Kaide örgütünün tabanını oluşturan kitlede bir şok etkisi oluşturdu. Fakat tam bu süreçte Iraklı Memduh Mahmut Selim'in, İbni Teymiye'ye atıfta bulunmak suretiyle verdiği fetvada, Dar-ül Harp'te yapılan cihat sürecinde sivillerin de öldürülmesinin mümkün olduğunu duyurması, örgütün meşruiyet problemini çözmüştür. Bu fetva uyarınca saldırılarda hayatını kaybeden masum sivillerin cennet giderek mükâfatlandırılırken, suçluların ise çoktan hak etmiş oldukları cezayı bulmuş oldukları ortaya konulmaktaydı.⁹ El Kaide'nin 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ni vurması, cihadı küresel bir platforma taşımıştır.¹⁰

ABD'ye 11 Eylül 2001'de yapılan terör saldırıları sonrası Afganistan yeniden gündeme gelmek suretiyle bir yeni macerada hedefe konulan ülke niteliği kazanmıştır. Bu sürece bağlı olarak 7 Ekim 2001 tarihinde ABD'nin öncülüğünü yaptığı güçler, Afganistan'a karşı hava saldırılarında bulunmuştur. ABD, 11 Eylül 2001 saldırısının arkasında Usame Bin Ladin, El Kaide ve Taliban örgütlerinin olduğunu ileri sürmüştür. Dönemin Amerika Birleşik Devletleri Devlet Başkanı George W. Bush: "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak." sözüyle dünyayı yeni bir yapılanma sürecine götürecektir stratejik hedefleri ortaya koyduğu kabul edilmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ülkenin gördüğü en ağır terör saldırısına uğramış olan ABD,

⁸ Atilla Sandıklı, "Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği", Haziran, 2015, https://updoc.site/queue/id-rne_pdf?queue_id=-1&x=1528698086&z=ODEuMjE0LjM3LjI3, (Erişim: 10 Eylül 2017.)

⁹ Atilla Sandıklı, "Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği", Haziran, 2015, https://serdargunes.files.wordpress.com/2014/09/terorun_geldigi_yeni_boyut_isid_ornegi_bilgesam_2_015.pdf, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

¹⁰ İsmail Saymaz, **Türkiye'de IŞİD**, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 20.

kaynağının Ortadoğu olduğunu iddia ettiği terör oluşumlarına karşı savaş ilan etmiştir. Terör mücadelesinde kendisiyle işbirliğine gitmeyenlerin de teröristlerle işbirliği içinde olduğunu kabul ettiğini ilan etmiş; bu bağlamda Afganistan'a ve Irak'a müdahalelerde bulunmuş; aynı konuyla ilişkili olarak Suriye ve İran'a yönelik tehditkâr bir tavır almıştır. Terörist oluşumun söz konusu bölgedeki demokrasi ve insan hakları açısından kaynaklanmış olduğunu ileri süren Amerika Birleşik Devletleri, söz konusu bölgede demokrasi yerleştirmeyi amaçladığı Büyük Ortadoğu Projesini gündemine almıştır.¹¹

Bu gelişmelere üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Afganistan'ın önemli bir kısmına egemen olan Taliban'ın devrilmesini sağlamak amacıyla Kuzey İttifak'ına destek vermek suretiyle Taliban'ı devirmişti. Sayıları binlerle ifade edilen Taliban üyesi militanın hapsedilmesi sağlanmıştı. Daha sonra Irak, elinde kitle imha silahları olduğu ve El Kaide'yi desteklediği gerekçeleriyle Irak'ın işgal edilmesi gündeme gelmişti. ABD, İngiltere'den aldığı destekle 20 Mart 2003 tarihinde Irak'a özgürlük götürmek iddiasıyla II. Körfez Savaşı'nı başlatarak yirmi gün gibi kısa bir süre içinde Bağdat'ı ele geçirmişti. İşgalden sonra Irak'ta yeni bir hükümetin kurulması sağlanmış ve devlet kurumlarında çalışmakta olan personelin tamamı tasfiye edilmişti. Söz konusu olaylara bağlı olarak Irak önemli bir otorite boşluğu yaşamaya başlamış ve bu süreçte Sünniler ile Şiiilerin Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı bir ittifak kurdukları görülmüştü.

Söz konusu dönemde Ürdünlü biri olan Ebu Musab Zerkavi'nin ismi ilk kez duyulmuştu. Zerkavi'nin El Kaide ile Saddam Hüseyin arasında ilişki kurulmasına aracılık ettiğini ileri sürmüştü. Bu iddiayla beraber Zerkavi adı ünlü hale getirmişti. Ürdün'de doğmuş olana ve işlemiş olduğu çeşitli suçlardan dolayı mahkum edilerek cezaevine giren Zerkavi, cezaevinde namaz kılmaya başlamış ve radikalleşmişti.¹² İŞİD'in ortaya çıkışının, Ebu Musab el-Zerkavi'nin 2000'de Afganistan'da kurmuş olduğu "Tevhid ve Cihad Örgütü" ile başladığı bilinmektedir. Zerkavi, Amerika

¹¹ Shahabuddin Öztürk, "11 Eylül Saldırıları ve Afganistan Müdahalesi", **Selçuk Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2015, <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3660/422411.pdf?sequence=1>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

¹² "DAEŞ Tekfirli Cihadçılık", Habertürk TV, 29 Nisan 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=yrGP9OHEq-o>, (Erişim: 12 Haziran 2017.)

Birleşik Devletleri ve NATO birlikleri tarafından düzenlenen saldırılar sonucu yaralanarak İran'a kaçıyordu. Orada bir süre kalarak Kuzey Irak tarafına geçmişti. Bu süre içinde hem İran'da hem de Kuzey Irak'ta cihatçı hedefleri olan bir örgüt kurmak amacıyla çalışmalar yapmıştır. Kurduğu örgütün stratejisini belirlerken daha önce faaliyet gösteren İslamcı terör örgütlerini örnek almıştır. Amerika Birleşik Devletleri tarafından kurulan mülteci kamplarının örgüte eleman sağlamak için iyi bir yöntem olduğunun farkına vararak hareket etmiştir. Zerkavi, 2004 yılının Eylül ayında dünyayı şaşkınlığa uğratacak eylemler gerçekleştirmişti. 20 Eylül 2004'te önce ABD'li esir Eugene Armstrong'u, bir sonraki gün ise yine ABD'li esir esirlerden Jack Hensley'i öldürmüşlerdi. Daha sonraki süreçte 8 Ekim 2004 tarihinde önce bir ilan okumuş ve ardından İngiliz Kenneth Bigle'i infaz etmişlerdi. Söz konusu üç infazda da aynı yöntem uygulanmıştı. Daha önce bahsedilen bildiri okunarak dua edilir, "Allahuekber," sesi duyulur ardından kafalar kesilir. Dünyayı şoka sokan üç eylem de profesyonel yöntemlerle videoya aldırılmış ve herkese ulaşabilecek bir yayın yapmışlardı. Esirlerin tümünde turuncu renkli bir giysi vardı. Turuncu giysi, 11 Eylül saldırılarında yer aldıkları şüphesiyle tutuklanan El Kaidelilerin de tutuklu bulunduğu Küba'daki Guantanamo Cezaevi'nde yapılan uygulamaları çağrıştırmıştı.¹³

Amerikan kuvvetleri, 2004 yılında Felluce'deki yerleşim alanlarını seyretilmiş uranyum içerikli bombalarla saldırması sonucu bölgedeki Sünnilerin direnişinin güç kazanmasına yol açmıştı. Amerika Birleşik Devletleri'nin tüm kitleyi cezalandırmaya yönelik yaklaşımından kaynaklanana mağduriyetler, Zerkavi'nin terör örgütünü güçlendirmesine fırsat vermiş oldu.¹⁴ Zerkavi, 2004 yılının Nisan ayında Felluce'de çıkan çatışmada direnişçilere önderlik yapmıştı. Söz konusu direnişle karşılaşınca başarı kazanmakta zorlanan ABD askeri güçleri, tek taraflı ateşkes ilan etmek zorunda kalarak geri çekilmişti. ABD askeri güçlerinin geri çekilmesi, direnişçiler tarafından kazanılan bir zafer olarak değerlendirilmişti ve böylece zaten karizmatik kişiliğe sahip olan Zerkavi'nin liderlik özelliği iyice güçlenmişti. Bu sayede direnişçilerin çoğu, onu "Felluce İslami Halifeliği emiri" olarak kabul edip ona biat etmişlerdi. Bu olayları müteakiben Zerkavi de 17 Ekim 2004 tarihinde

¹³ Erk Acarer, **İŞİD ve Türkiye "Katili Tanıyoruz"**, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2017, s. 36.

¹⁴ Taştekin, **a.g.e.**, s. 87.

Ladin'e bağılı olduğunu ilan etmek suretiyle Tevhid ve Cihat Örgütü olan örgüt isminin Irak El Kaidesi olarak değiştirmişti. Önceleri Zerkavi'nin Şiilere düşmanca yaklaşımı ve İslami kurallara uymayan faaliyetlerinden dolayı reddetmiş olan Usame bin Ladin, bu kez onun katılımını memnuniyetle karşılamış olduğunu ifade ederek Irak'taki mücahitlere Zerkavi'ye biat etmeleri yönünde direktif vermiştir. Zerkavi'nin katılmasıyla birlikte El Kaide, Irak'taki etkinliğini ve gücünü iyice artırmış; Zerkavi de bu süreçte El Kaide'den aldığı destek sayesinde örgütünü büyütüştür. Yeni katılımların artmasıyla iyice büyüyen örgüt, Amerika Birleşik Devletleri'nin işgalci tutumuna karşı direnişin yaygınlaşmasını sağlamış böylece Zerkavi'nin de Usame bin Ladin'in ününü Irak'ta artırmıştır.¹⁵

Bu gelişmelerin ardından Zerkavi, 2006 yılında Irak El Kaide örgütünün başına geçmiş ve aynı yılın Haziran'ında kendisine yönelik düzenlenen bombalı saldırı sonucu ölünceye kadar eylemlerini sürdürmüştür. Yerine Ebu Ömer El Bağdadi geçerek propaganda yapmaya ağırlık vermişti ancak söz konusu propagandalarla kimsenin dikkatini çekememiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Irak coğrafyasında Irak El Kaidesi karşısında Sahva hareketini desteklenmişti. Irak El Kaidesi Örgütü, bu yıllar içinde iyice zayıflamıştı. Irak'ta yıllarca devam etmiş olan çatışmalar 2008'de durma noktasına gelmişti. 2010'da Irak El Kaidesi'nin lideri Ebu Ömer El Bağdadi öldürülmüştü. Ebu Ömer El Bağdadi öldürüldükten sonra Ebu Bekir El Bağdadi yerine geçmişti. ABD'de yapılan seçimlerden sonra yeni seçimi kazanan Barack Obama'nın başa geçmesiyle Amerika Birleşik Devletleri Irak'tan çekilme kararı vermişti. Obama, 2 Mayıs 2011 tarihinde Usame Bin Ladin'in Pakistan'da öldürülmüş olduğunu açıklamıştı. 2011 yılında ABD'ye ait birliklerin tamamı Irak'tan çekilmişti. Irak'ta bu gelişmeler yaşanırken tüm Arap coğrafyasında etkili olacak Arap Baharı başlamıştı.¹⁶

Tunus'ta sokak satıcılığı yapan bir genç olan Muhammed Bouazizi'nin 17 Aralık 2010'de kendisini yakmasıyla başlayan Arap Baharı, kısa sürede Tunus'tan Mısır, Libya, Yemen, Bahreyn ve Suriye gibi ülkelerde de etkili olarak söz konusu

¹⁵ Atilla Sandıklı, "Terörün Geldiği Boyut: IŞİD Örneği", Haziran, 2015, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2015062136rapor_20haziran2015.pdf, (Erişim: 20 Kasım 2017).

¹⁶ "Usame Bin Ladin Öldürüldü", 2 Mayıs 2011, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/05/110502_binladin_update, (Erişim: 3 Ekim 2017.)

ülkelerde ve bölgede büyük değişimler yaşanmasına yol açmıştır. Söz konusu hareketler, Suriye'nin dışındaki ülkelerin tamamında yönetimlerin değişmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁷ Suriye'de 2011'de başlayarak günümüze kadar devam eden karışıklıklar hala sürmektedir. Suriye'de başlayan gösterilere Beşar Esad yönetimindeki hükümetin çok sert cevap vermesiyle göstericiler, bir örgütlenme sürecine girmişlerdir. Suriye'de yer alan muhalif gruplar tarafından Özgür Suriye Ordusu kurulmuştur. Göstericilere ateş açmaları için verilen emre uymayan askerlerin de onlara katılmasıyla muhaliflerin sayıları iyice artmıştır. Suriyeli muhaliflerin önemli bir bölümü İstanbul'da toplanmışlardı. Bu süreç içinde Suriye'de kendilerine El Nusra Cephesi adını veren yeni bir muhalif bir grup çıkmıştı. Youtube'a yükledikleri video ile rejimi yıkıp yerine 'Selefi' ilkelere dayalı bir devlet kurmayı planladıklarını açıklamışlardı.¹⁸

Aynı dönemde Amerika Birleşik Devletleri askerlerinin Irak'tan çekilmesinden bir süre sonra bölgede patlamalar yeniden görülmeye başlamıştır. Söz konusu saldırılar, Ebu Bekir El Bağdadi tarafından üstlenilmişti. Başbakanlık görevini yürütmekte olan Maliki ise ABD tarafından kurulmuş olan Sünni ağırlıklı Sahva hareketi mensuplarına maaş ödemelerini yapmamış ve böylece grubun dağılmasına sebep olmuştu. Bağdadi ise, sözü edilen durumdan yararlanarak eylemlerini arttırmış; cezaevlerine saldırmak suretiyle El Kaide'den mahkum edilmiş mahpusları serbest bırakmıştı. El Kaide'nin Anbar'a geçişiyle beraber çatışmalar şiddetlenerek devam etmişti. Sünni aşiretlere mensup olan milletvekillerinden bazılarının öldürülmesi, Irak'ın bir kere daha karışmasına neden olmuştur. Bu karışık süreçte Sahva hareketi mensuplarından ve Sünni aşiretinden önemli sayıda kişinin Bağdadi saflarına geçtiği görülmüştür. Bağdadi, Suriye'deki El Nusra Cephesi'ne yardım etmiş ve El Nusra'nın güçlü hale gelmesini sağlamıştı, daha 2013 yılının Nisan ayında Irak'ta kurulmuş olan devlet hudutlarının Suriye'ye dayandığını açıklamış; ancak El Nusra Cephesi, söz konusu beyanı yalanlama yoluna giderek El Kaide'nin lideri Zevahiri'ye bağlı olduklarını söylemişti. Bağdadi bir açıklamada

¹⁷ Taşkın Deniz, "Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme", **Doğu Coğrafya Dergisi**, C. 18, S. 29, 2013.

<http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunidcd/article/view/1021009948/1021007932>, (Erişim: 10 Ekim 2017).

¹⁸ "Suriyeli Muhalifler İstanbul'da Toplandı", 27 Mart 2012,

<http://aa.com.tr/tr/turkiye/suriyeli-muhalifler-istanbulda-toplandi/375556>, (Erişim: 10 Kasım 2017).

daha bulunmak suretiyle El Kaide'nin lağvedilmiş olduğunu ve yalnızca Irak Şam İslam Devleti'nin mevcut bulunduğunu açıklamıştı.¹⁹ IŞİD, Suriye sınırındaki çatışmalardan sonra El Nusra'nın topraklarını ve elemanlarını ele geçirmeye başlamıştı. Sınır bölgesinde gerçekleşen bu çatışmalar, IŞİD'in bölge üzerinde en etkin güç haline gelmesini sağlayacak şekilde sonuçlanmıştı. Söz konusu örgüte ÖSO'dan da geçenler olmasıyla birlikte IŞİD, Irak topraklarında olduğu kadar Suriye topraklarında da geniş bir etki alanına sahip bir güç haline gelmiştir.

Sosyal medyayı çok iyi kullanarak bir etki alanı yaratması, IŞİD'in yenilikçi olduğu kadar en önemli özelliğidir.²⁰ Sosyal medya alanında gerçekleştirmiş olduğu kafa kesmek suretiyle yaptıkların infaz videoları sayesinde varlığını bütün dünyada etkin bir şekilde hissettiren propaganda kampanyaları, söz konusu örgütün bütün dünyada tanınmasını sağlamıştı. IŞİD'in dünya genelinde bu düzeyde popülerlik kazanmasında söz konusu propagandanın büyük ölçüde etkisi olmuştur. Yerel bir örgüt yapısıyla ortaya çıkmış olan IŞİD, kısa bir sürede küresel bir güç niteliği kazanmıştır. Kuruluşundaki siyasal ve toplumsal ortam, ideolojik özellikleri, kurulduğu coğrafya, ekonomik ve mali kaynakları, uluslararası bağlantıları ve iletişim ağı bakımından örgütlerin birçoğundan daha karmaşık ve farklı bir niteliğe sahiptir. Kendi bölgesinin dışında gerçekleştirmiş olduğu eylemler, örgütün küresel bakımdan nasıl örgütlenmiş olduğunun en ciddi kanıtlarından birisidir. IŞİD, Ortadoğu'nun mevcut kaos ve terör ortamından beslenerek kısa sürede bu güce ulaşmıştır.²¹ Devletin otoriter yapısının zayıf olduğu veya hiç olmadığı coğrafyalarda gayrimeşru örgütlerin ortaya çıkması daima mümkün olmuştur. Ortadoğu coğrafyasında bu durumun karşılığı da IŞİD terör örgütü olmuştur.

IŞİD yönetim konseyi üyelerinin büyük bir bölümü Iraklılardan oluşmuştu. Iraklılardan başka kimseye güvenmeyen Bağdadi, başka milletten kimsenin üst kadrolarda yer almasını istememişti. Bu konsey, Irak ordusunda albay rütbesinde görev yapmış olan lakabı Hacı Bekir olan eski bir asker tarafından yönetiliyordu.

¹⁹ "DAEŞ Tekfirci Cihatçılık", *Habertürk TV*, 29 Nisan 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=yrGP9QHEq-o>, (Erişim: 12 Haziran 2017).

²⁰ "IŞİD: Irak ve Şam İslam Düşmanları", 29 Eylül 2017, <https://www.stratejikortak.com/2017/09/isisd-hakkindabilgi.html>, (Erişim: 20 Ekim 2017.)

²¹ Dolunay Şenol, Sezgin Erdem, Elif Erdem, "IŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü", *Elazığ*, 2016, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/firatsbed/article/view/5000209866/5000177536>, (Erişim: 15 Eylül 2017).

Hacı Bekir, Ebu Ömer El Bağdadi zamanında IŞİD'e katılan isimlerden biriydi ve kendisi Irak ordusuyla ilgili hâkim olduğu ayrıntılı askeri bilgilerden dolayı ona danışmanlık yapmıştı. Ebubekir El Bağdadi, Ebu Ömer El Bağdadi dönemindeki Felluce çatışmalarında savaşmış fakat IŞİD yönetim konseyi içinde dahi yer almayan sıradan isimlerden biriydi. Ama Ebu Ömer El Bağdadi ve yardımcısı öldürüldükten sonra Hacı Bekir, Ebubekir El Bağdadi'ye örgütün yeni emiri olması için destek vermişti. Bu süreç sonrasında IŞİD, görünürde Ebubekir El Bağdadi ama arka planda Hacı Bekir'in liderliğiyle ikili denilmesi mümkün yeni bir yönetim tarzı ile yönetilir olmuştu. Örgüt, yeni döneminde yapısal bakımdan Ebu Ömer El Bağdadi dönemindeki sistemden farklı bir yapılanma stratejisi izlemiş, alt kadrolarda yer alan savaşçılarla ilişkilerde de değişikliğe gitmiş olsa da finans kaynaklarına ulaşmakla ilgili alanda Ebu Ömer El Bağdadi tarafından kurulmuş sistem sürdürülerek kendilerine katılmayanların mallarına el koymaya devam etmişlerdir. Kendi anlayışı içinde vergiler toplamaya, otoyollarda araçlardan zorla haraç toplamaya devam etmişti. Ekonomik kazançlarında artış olmasıyla beraber örgütün yükselişi büyük bir hız kazanmıştır. Bu süreçte savaşçılarına maaş bağlayan ve hatta başarılı operasyonlar sonrası prim ödemesi yapan örgüte katılımlarda önemli artışlar görülmeye başlanmıştır. Bu süreç içinde Hacı Bekir, üyelerinin tümü Iraklı olan yönetim konseyinin kuruluşunu tamamlamıştı. Örgütün yapısı ve gidişatı 2011 yılında Suriye savaşının başlamasına kadar aynı şekilde sürecekti.²²

Ana hatlarıyla Selefî-Vahhabi ideolojisini benimseyen ve radikal tematülleri olan bir örgüt niteliğindeki IŞİD, dünyanın çeşitli ülkelerinden katılan birçok radikal savaşçıyla beraber kısa bir süreçte iyice büyümüş ve bölgedeki önemli bir coğrafi alanı kontrol etmeye başlamıştır. Özellikle bölgedeki Şii'lere ve ele geçirdiği Batılılara karşı uygulamış olduğu işkenceler ve infazlardan dolayı kısa bir sürede bütün dünyada ün kazanan ve söz konusu uygulamalarıyla bölgede büyük bir korkuya neden olan IŞİD, kontrolünde olan bölgelerdeki petrol kaynakları sayesinde büyük kazançlar sağlamıştır.²³ Dünyayı dinleri kullanmak suretiyle kutuplaştırma

²² Nevzat Çiçek, IŞİD, 11 Haziran 2014,

<https://www.timeturk.com/tr/makale/nevzat-cicek/isisid.html>, (Erişim Tarihi: 16 Aralık 2014.)

²³ Yıldırım Deniz, "Ortadoğu'daki Çatışmalara Devletlerin ve Devlet Dışı Aktörlerin Etkileri",

TESAM Akademi Dergisi, Ocak, 2016,

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/138023>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

hedefinde olan IŞİD terör örgütü “İslam adına İslam’la savaşıyor” bir imaj sergilemektedir. Örgüt tarafından yapılan eylemlerin en fazla Ortadoğu ve İslâm alemini vurması da küresel güç odaklarının bölgeye müdahalesinde kolaylık sağlamaktadır.²⁴

1.2. IŞİD’in Suriye’ye Geçiş Süreci ve Yaşananlar

Suriye’deki cihatçı anlayışa sahip Selefi oluşum kurulduktan kısa bir süre sonra kendisini yasal bir düzlemde temsil etme olanağı bulmuştur. Suriye, 1946 yılında Fransız mandasının etkisinde kurtulma sürecinde parlamenter bir sistemde kurulmuştu. 1945 ile 1963 yılları arasında siyasal parti niteliklerinde örgütlenmesi mümkün olmuştur.²⁵ Müslüman Kardeşler örgütünün Suriye’de yükselme süreci 1976 yılında başlamış ve 1982 yılında Hafız Esad emri ile güvenlik kuvvetlerince tarih sahnesinden silinmiştir. O dönemdeki Suriye rejimi, Sünni İslamcı partilere karşı bir tutum içinde olduğunu açık bir biçimde ortaya koymuştur.²⁶ 1971 ile 2000 arasındaki süreçte Suriye Devlet Başkanlığını yürüten Hafız Esad, Soğuk Savaş yıllarında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği stratejilerinde uygun bir dış politik yaklaşımda bulunmuştur. Hafız Esad’ın yakalandığı kanser hastalığından 2000 yılında ölmesiyle birlikte yardımcısı olan Abdülhalim Haddam, geçici bir süreyle yerine göreve gelerek ülkeyi yönetmiştir. Hafız Esad’ın Oğlu Beşar Esad’ın oğlunun geçmesine anayasada birtakım engeller vardı. Bu süreçte durumu engelleyen kanunlarda değişikliğe gidilerek Beşar Esad’ın devlet başkanı olmasına olanak sağlanmıştır. Bu süreçten sonra Beşar Esad, 2000’de yapılan oylamayla Suriye’nin Devlet Başkanlığı görevine gelmiştir.²⁷

Baas Partisi, uzun yıllardır Suriye’de yönetimin başında bulunmaktadır. Yönetim kademelerinin tamamında Baas’ın ideolojik anlayışına sahip, rejime

²⁴ Türkiye İçişleri Bakanlığı, “Türkiye’nin DAEŞ ile Mücadelesi”, Temmuz, 2017, https://www.academia.edu/33832608/T%C3%BCrkiyenin_DAE%C5%9E_ile_M%C3%BCcadelesi_-_Turkeys_Fight_Against_DEASH, (Erişim: 17 Aralık 2017),

²⁵ Bulut Gürpınar, “Sürgünde Örgüt: Suriye İhvanı”, Mart, 2014, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1168>, (Erişim: 28 Kasım 2017).

²⁶ Weiss, Hassan, *a.g.e.*, s. 114.

²⁷ Birol Akgün, “Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler”, https://www.academia.edu/5556413/Suriye_analiz, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

bağlılığını ifade eden ve çoğu laiklik temelli Arap Alevilerinden meydana gelen idari bir yapı söz konusudur. Suriye'nin siyasi yapısında iktidarın emrindeki silahlı kuvvetler ve buna bağlı istihbarat birimi Muhaberat dikkate değer bir öneme sahiptir. Rejimle arasında doğrudan bağ bulunan Muhaberat ideolojik istihbarat sistemine uygun hareket etmektedir. Suriye ordusunda özellikle kilit noktalarda Arap Alevilerinin bulunduğu bilinmektedir. Silahlı kuvvetlerin önemli unsurlarından Cumhuriyet Muhafızları doğrudan doğruya devlet başkanına bağlıdır. Teşkilat yapısı böyle şekillenmiş ve sağlam bir ideolojik yapı içinde idare edilen Suriye, kendi kapsamında tutarlılığı olan ve sağlam bir yönetim organizasyonu oluşturulmuş ve söz konusu bu idari yapı kendi mantıksal yapısı içinde sürekliliği bulunan, halka karşı da otoriter politikalar uygulamak suretiyle mevcudiyetini devam ettirmiştir.²⁸

Amerika Birleşik Devletleri'nde George W. Bush'un 2001 yılında başkanlığı devralması ve 11 Eylül yapılan saldırılar sonrasında ABD'nin terörle mücadeleyi uluslararası zemine taşımak adına 2003'te Irak'ı işgal etmek için harekete geçmesi Beşar Esad'ın zor durumlarda kalmasına nede olmuştur. Irak'la özellikle geliştirdikleri ekonomik ilişkileri ve yaptıkları anlaşmalardan dolayı 2001'den itibaren Amerika Birleşik Devletleri yönetiminin tepkisini toplayan Beşar Esad, 1991 yılında yapılan Körfez Savaşı'ndaki durumun tam tersine Irak'a karşıtı koalisyon güçlerine katılmaktan yana olmamıştır. Irak'ın işgalini takiben 2005'te yaşanan Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'ye yapılan suikasttan sonra Ortadoğu coğrafyasında Suriye'ye en ağır darbe vurulmuştur. Lübnan'ın önde gelen politik figürlerinden Hariri'nin söz konusu suikastla öldürülmesi, uluslararası camianın Suriye'yi dikkatle izlemesine neden olmuş ve Batı'dan gelen baskıların etkisiyle Esad, 1976 yılından itibaren Lübnan'da topraklarında konuşlanmış birliklerini geri çekmek zorunda kalmıştır.²⁹ Söz konusu zor dönemde İran, Suriye'yi destekleyen tek ülke olmuştur 2005'te özellikle dış politikada radikal söylemleriyle ülke yönetimine gelen Mahmud Ahmedinecad devrinde İran ile Suriye'nin ilişkilerinin her alanda gelişme göstermesiyle stratejik ittifak seviyelerinde ulaşmıştır. 2006'da

²⁸ Orçun Koşar, "Suriye İç Savaşı ABD-Rusya", https://www.academia.edu/7371524/Suriye_%C4%B0%C3%A7_Sava%C5%9F%C4%B1_ABD-Rusya, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

²⁹ Nuri Salık, "Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Pragmatizm ve Türkiye-Suriye İlişkilerinin Geleceği", Kasım, 2011, <http://www.orsam.org.tr/files/OA/35/1nuri.pdf>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

Ahmedinecad'ın Şam'a bir ziyarette bulunarak başta Esad ve Hizbullah'ın lideri Hasan Nasrallah ile görüştüğünden sonra İslami Cihat ve Hamas ve öteki Filistinli direniş örgütlerinin yönetici sınıfıyla bir araya gelmesi, bölgede İsrail ve Batı karşıtı bir direniş cephesinin güç kazanmasına neden olmuştur.³⁰

2010 yılının sonlarında Kuzey Afrika'da başlayarak Ortadoğu coğrafyasına yayılan halk ayaklanmaları, Suriye yönetim kadrolarını kaygılandırmış olsa da rejim tarafından geliştirilen ilk tepki, bu değişim sürecinin Suriye'ye muhtemel etkisini önemsemediğinin göstermek ve özgüven içinde Suriye'nin bölgedeki öteki ülkelerden farklı özelliklere sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir. Rejim, esasında kendisini destekleyen iç ve dış odaklar sebebiyle değişim rüzgârının ülkesinde çok etkisi olmayacağı kanısında olduğunu ortaya koymuştur. Beşar Esad, uluslararası platformda takınmış olduğu muhalif duruşun halkın desteğini aldığını ve ülkede yaşanmakta olan ekonomik sıkıntılar ve politik açmazların halkın dayanma gücünü zorlayacak düzeyde olmadığını; hiç değilse onları isyan etmeye sürükleyecek seviyede olmadığı düşüncesi içinde davranarak devlet ile halkın bu meselelere dair aynı pencereden baktığını iddia etmiştir. Bu beyanların üzerinden daha birkaç ay geçtikten sonra 17 Mart 2011 tarihinde Dera kentinde bir hareketlenme olmuştur.³¹ Ülkenin tamamında etkili olana kuraklığın getirdiği sıkıntılar ve yöneticilerin yaptığı yolsuzluklarla birlikte bu kente ve civarında yaşamakta olanların Lübnan'daki iş imkanlarını kaybetmesine bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik sorununun büyümesi, isyan hareketlerinin eskiden Baas ideolojisi için bir kale olduğu kabul edilen Dera'da başlamasının temel sebeplerindendir. Sonraki süreçte söz konusu ayaklanmaların Banyas, Lazkiye, Hama, Deyrizor ve Humus kentlerine sıçradığı görülmüştür. Bu süreçte rejimin baskıcı tavrında ısrar etmesi ile büyüyen olaylar, tam anlamıyla bir iç savaşa dönüşmüştür.³² Suriye'de yaşanan kriz, yalnızca Suriye'nin iç dinamikleri bakımından değil, bir yandan da bölgenin jeopolitik durumu bakımından da Ortadoğu bölgesinde ciddi çıkmazlara neden olmuştur. Suriye krizinin başlamasıyla

³⁰ Bayram Sinkaya, "İran-Suriye İlişkileri ve Suriye'de Halk İsyanı", Eylül, 2011 <http://www.orsam.org.tr/files/OA/33/4bayram.pdf> (Erişim: 29 Kasım 2017.)

³¹ Yağmur Şen, "Suriye'de Arap Baharı", Haziran, 2014, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi23/54-79.pdf, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

³² Hakan Uzun, "Suriye İç Savaşı Aktörlerinin Ağ Bağ Teorisi Yöntemiyle İncelenmesi", Aralık, 2016, <https://3a9gax41dped10r2ji33sc1q-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2017/01/Rapor.pdf>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

birlikte Ortadoğu'nun önde gelen ülkelerinin ülkede patlak veren protesto hareketlerine yaklaşımı, sonraki dönemdeki süreçte özellikle yönetimin silahlı güç kullanmakta ısrar etmesiyle bölgede değişik aktif pozisyonlar oluşmasına ve bunu izleyen süreçte de bölgesel kutuplaşmalara neden olmuştur.³³

Gösterilerin bir süre sonra silahlı ayaklanmaya dönüşmesiyle Suriye`de bir yönetim boşluğu ortaya çıkmış ve yaşanan iç savaş süreci radikal İslamcı terörist gruplarının birçoğu için avantajlı bir ortam yaratmıştır. En başta Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden olmak üzere, dünyanın birçok yerinden radikal İslamcı anlayışa sahip militanların Suriye'ye bir akını söz konusu olmuştur. Sağlam ideolojik bağlılıkları ve gereken deneyime sahip olmaları, Suriye'ye gelen militanların en önemli özellikleri olmuştur. Suriye'de yaşanan iç savaş, İslamcı örgütlerin birçoğuna olduğu gibi Irak Şam İslam Devleti örgütüne de sağladığı büyük avantajlarla onlara bölgede güç kazanmaları için büyük imkanlar sunmuştur. Suriye'de yaşanan iç savaş, Irak topraklarında bir İslam devleti kurmak isteyen IŞİD'in sınırlarına Suriye'den de toprak katması için bir şans vermiştir. 2011'in ortasından sonra ülkede bulunan muhalif grupların oluşturduğu Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile Beşar Esad yönetimindeki devlet güçleri arasındaki çatışmalar artış göstererek sürmüştür. 2012'den sonra ise El Kaide'ye bağlı unsurlar, Suriye topraklarında ortaya çıkmak suretiyle savaşa dahil olan bir başka unsur olmuştur.

Sadece Esad'ın temsilcisi olduğu rejime karşı mücadele etmek ve söz konusu rejimin yıkılmasını sağlamak değil esasında söz konusu coğrafyada şeriat hükümleri ile idare edilen Sünni İslam yönetim biçimleri kurmak, Esad'a karşı kurulan muhalif örgütlerin ortak amaçları olmuştur.³⁴ 23 Ocak 2012 tarihinde El Nusra örgütü kurulduğunu bir videoyla tüm dünyaya duyurmuştur. Kuruluşundan sonra Suriye`de Özgür Suriye ordusu ile paralel hareket ederek bölgede iyice etkili hale gelen El Nusra, Kuzey Suriye'de sağladığı başarılar ve ses getiren eylemler ile popüler hale gelmesiyle militan sayısında da önemli bir artış sağlamıştır. El Nusra, Ebu Bekir El

³³ Ufuk Ulutaş, Kılıç Buğra Kanat, Can Acun, "Sınırları Aşan Kriz Suriye", Mart, 2015, http://file.setav.org/Files/Pdf/20150402160617_sinirlari-asan-kriz-suriye-pdf.pdf, (Erişim: 28 Aralık 2017.)

³⁴ Ahmet Cülük, "IŞİD'in Dünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm", 21 Ocak 2015, <http://akademikperspektif.com/2015/01/21/isidin-dunden-bugune-gelisimi-ve-gecirdigi-donusum/>, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

Bağdadi'nin öncülüğünde Irak El Kaidesi'nin üyelerince kurulmuş bir örgüttür. Söz konusu örgüt, Suriye'deki hakim rejimine ve azınlık mensupları olan sivillere yönelik bazı terör saldırılarında bulunmuştur. Söz konusu örgütte genel olarak Suriye kökenli kişiler lider konumunda bulunmuşlardır. Cihatçı faaliyetlerde buldukları iddiasıyla tutuklananlar 2011 yılından itibaren Esad'ın kararıyla salıverilmeye başlanmıştı. Birçoğu kökten dinci gruplarda üst kademe yönetici konumunda olan ve sayıları binin üzerinde olan kişinin bu aşan yararlandığı bilinmektedir.³⁵ Afla serbest kalanların çoğu kısa süre önce gizli yolları kullanarak Irak'a gitmiş örgüt mensuplarıydı; söz konusu kişiler Suriye'ye döndükleri zaman onları daha önce onları oraya göndermiş olan istihbarat mensupları tarafından ele geçirilerek tutuklanmışlardı. Suriyeli eski parlamenterden Muhammed Habeş rejim tarafından serbest bırakılan bazı İslamcılar silahlanarak devlete karşıtı oluşumlara katılacaklarını bildiğini söylemişti.³⁶ Esad rejimi dünyaya cihatçılarla savaştığını göstermek için devrimin başında cihatçıları serbest bırakmıştı.

Amerika Birleşik Devletleri, Irak'taki askerlerinin tamamını çektikten sonra Bağdadi askerlerinin bir bölümünü Suriye topraklarına göndermişti. Suriye topraklarına Haseke'den giren askerler, kısa sürede örgüt faaliyetlerinde başlamışlardı. Örgütlenme faaliyetleriyle ilgili olarak El Kaide'nin merkezi yönetimiyle bağlantı kurmuşlardır. Bu görüşmelerle birlikte Suriye'ye geçiş yapanların El Kaide bağlantılarının ve kimliklerinin dışında bir örgüt kurmak için çalışmalarına başlamaları kararına varılmıştır. Bu karar istikametinde kurulan örgüte El Nusra Cephesi ismi verilerek örgütün başına da Fatih Ebu Muhammed El Cülani getirilmiştir. El Nusra Cephesi'nin lideri El Cülani kısa süre içinde epeyce deneyimli ve sağlam teşkilat yapısına sahip bir örgüt meydana getirmiş; Suriye'de meydana gelen olayları ve bölgenin hassasiyetlerini iyi değerlendirerek rejim karşıtı etkisi yüksek kimi operasyonlar gerçekleştirmiştir. Bir süre geçtikten sonra El Nusra Cephesi, muhalif blokun en güçlü unsurlarından birisi olma özelliği kazanmış, bünyesine çok fazla yabancı savaşçı katmış ve güçlü bir finans desteği elde etmeyi başarmıştır.³⁷

³⁵ Nicolas Henin, **Cihat Akademisi**, Çev: Murat Karlıdağ, Hattuşaş Yayınları, Ankara, 2015, s. 30.

³⁶ Weiss, Hassan, s. 161.

³⁷ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s.s. 166-167.

Çatışmalar sonrasında Esad rejimi tarafından terk edilinceye kadar çok sayıda silah ve mühimmatı ele geçirerek iyice güçlenen El Nusra, Suriye’de olduğu kadar dünyada büyük ün kazanmıştır. Bu durumdan rahatsız olan Ebu Bekir El Bağdadi, El Cülani’den El Nusra Cephesi’ni feshetmek suretiyle Irak İslam Devleti’ne bağlı olduğunu beyan etmesini talep etmiştir. El Cülani’nin bu talebi reddetmesiyle beraber El Bağdadi’ye biat edenler artmaya başlamış, El Nusra Cephesi’nin kontrol edilmesi için bazı teşebbüslerde bulunmuşlardır. Bu süreçte Suriye’ye geçen Bağdadi, 9 Nisan 2013 tarihinde Irak Şam İslam Devleti’ni kurduğunu ilan etmiştir.³⁸ IŞİD, 29 Haziran 2014’te Ebu Bekir El Bağdadi’nin halife olduğunu, kendisini İslam devleti olduğunu ilan etmiştir.³⁹ Halifeliğin ilan edilmesi, El Kaide’ye yakın çevrelerde bir heyecana neden olmuş; söz konusu ilanla birlikte cihatçı hareketler, cihatçı liderler ve ulema arasında bir ayrışmanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. El Kaide’nin geleneksel liderlik sistemi ve önemli isimleri bu hamleye onay vermişlerdir. Eymen El Zevahiri, halifelik ilan edilmesi için gerekli şartların daha oluşmadığını ileri sürmekteydi. Bu düşünce, Bağdadi tarafından reddedilmiştir. Bağdadi’ye yakın unsurlar ve onun taraftarları, IŞİD tarafından kazanılan birçok askeri zaferin halifeliğin tesis edilmesi için meşruiyet zemini yarattığı ve bu ilan için de bir fırsat verdiğinin belirtmekteydiler.⁴⁰

IŞİD, Suriye’de rejim boşluğu yaşandığı dönemde, farklı ve dağınık Suriyeli muhalif gruplar tarafından tam anlamıyla doldurulamamış siyasi boşlukları istismar ederek belli bir aşama kazanmıştır. Suriye’de bulunan siyasi elitler, gerçekçi ve müşterek bir vizyon oluşturmak konusunda buldukları birçok girişime karşın başarı sağlayamamışlardır. Doğu Suriye ve Kuzey Suriye’de dikkate değer zaferler kazanıldıktan sonra Suriye’deki çok geniş bir bölge adeta yönetimsiz kalarak güvenlik, elektrik ve gaz gibi temel hizmetlerden faydalanamaz duruma düşmüştür. Bu sıkıntılı süreç de bölge halkının siyasal liderlerden hoşnut olmama durumlarının

³⁸ Atilla Sandıklı, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”, Haziran, 2015, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2015062136rapor_20haziran2015.pdf, (Erişim: 29 Kasım 2017).

³⁹ Mustafa Karakuş, “Bağdadi Nasıl Bağdadi Oldu?”, 20 Aralık 2014, <https://www.ntv.com.tr/dunya/bagdadi-nasil-bagdadi-oldu.DQprNd9IekK4AKfy-ybYGw>, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

⁴⁰ Sinan Hatahet, “Suriye’de IŞİD”, Şubat, 2015, <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/20/20tr.pdf>, (Erişim: 17 Aralık 2017).

artmasına neden olmuştur.⁴¹ 2014 yılının Ocak ayından itibaren Suriye muhalefetinden yer alan tüm gruplara toplu olarak bir savaş açan IŞİD, bu çatışma süreci sonrasında ülkenin doğusunu; Deyru'z-Zor ve Rakka'nın içinde olduğu bölgeyi ele geçirmiştir. Bu duruma rağmen Suriye muhalefet grubunda ideolojik bakımdan homojen olmaları ve organize olmuş komuta kademelerine sahip olan yapılarıyla İslami Cephe ve Nusra Cephesi örgütlerinin daha aktif hale geldiği görülmüştür. Suriye'de dengelerin değiştiği süreçte uluslararası toplumun tarafından verilmiş bütün sözlere karşın Suriye muhalefeti tarafından beklenen desteğin sağlanmamasının yanında, Esed rejiminin iç savaşın seyrinin Hizbullah ve İran gibi müttefiklerinin de yardımıyla tutucu bir zemine kaydırması, ülke genelindeki cihat anlayışı içindeki grupların yükselmesine neden olan temel faktörler olarak kabul edilmiştir. Uluslararası topluluklar ve gruplar tarafından yalnız bırakıldığını duygusuna kapılan Suriye'de yaşayan Sünni halk, ülkede gündün güne şiddetlenen savaşın yarattığı etkiyle cihat yanlısı grupları desteklemeye yöneldiklerini ya da buna mecbur kaldıklarını ifade etmişlerdir.⁴²

Yayın organı olan dergisine Dabık ve haber ajansına da Amak isimlerini vermesi, IŞİD'in dinsel ve tarihsel olguları kullanmak konusunda hangi düzeyde profesyonel olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir. Dabık, Suriye'deki Halep şehrinin 40 kilometre kuzey istikametinde yer alan ve 3.000 nüfusa sahip küçük bir kasabadır; 2014 yılından itibaren dünyanın dört tarafından, kopacağını düşündükleri mukaddes savaşta yer almak için geldiğini ifade eden cihatçıları görenler şaşkınlığa düştüler. IŞİD, Amak ve Dabık isimlerin medya organları için kullanmak suretiyle söz konusu yerleşim alanlarının birer propaganda merkezine dönüşmesini sağlamıştır.⁴³ Müslümanların Hıristiyanlarla Dabık'ta destansı bir savaşa gireceğini ifade eden kehanete dayanan ve El Kaide'nin esas kabul ettiği Ebu Musab el Souri'nin stratejik uygulamalarını izleyecekti. Nihayet, bu coğrafi ortam, inançları istikametinde yüzyıllar boyunca Müslüman âlemini böldükleri kanısında oldukları ve bundan dolayı da düşman olarak gördükleri Şiiilerle doğrudan

⁴¹ Sinan Hatahet, "Suriye'de IŞİD", Şubat, 2015,

<http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/20/20tr.pdf>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

⁴² Ufuk Ulutaş, Kılıç Buğra Kanat, Can Acun, "Sınırları Aşan Kriz Suriye", Mart, 2015, <https://www.setav.org/irakta-isyanin-haritasi-silahli-gruplar/>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

⁴³ Taştekin, a.g.e., s. 279.

mücadeleye girme fırsatı elde etmişti; ayrıca özellikle son on yıl içinde El Kaide'nin başarı kazanamadığı konuların birçoğunda IŞİD başarılı olmuştu. Genişleme politikasını sürdüren hilafet, iktidar yapısı için sağlam bir altyapı oluşturmuş ve düzenli gelir getiren bir kaynak sağlamıştır. IŞİD, günden güne Fırat'ın doğusunda hakim olduğu alanda varlığını kabul ettirmeye başlamıştı.⁴⁴

IŞİD silahlı mücadeleye giren diğer gruplara karşı Rakka'da muhalif gruplarla çatışmaya girdi. Rakka'yı ele geçirerek bölge açısından önemli bir pozisyon kazanan örgütü bu sayede Irak ve Suriye'de yürütmekte olduğu operasyonlarda kendisine birçok kolaylık sağlamıştır. Birçok su kaynağı, baraj, elektrik santrali, petrol tesisi ve tahıl ambarına sahip olan Rakka'nın ele geçirilmesi, örgütün büyümesine önemli ölçüde katkıda bulundu. Rakka'yı elde tutulması, Fırat havzasının denetim altına alınması anlamını taşıyordu. 2014 yılının Ocak ayında örgüt, söz konusu bölgenin tümünü ele geçirmişti.⁴⁵ Bu sürecin sonunda IŞİD, Doğu ve Kuzey Suriye bölgesinde tamamen etkin hale gelmiştir. Halep, Rakka ve İdlib'de belediyelerin kontrolünü eline geçirmiş olan IŞİD'in rejime muhalif olan diğer gruplarla ilişkilerine de bir gerginlik hakim olmuştur.⁴⁶ IŞİD'in Kobani kentine saldırısıyla başlayan süreçle birlikte önceki dönemde yalnızca vekilleri vasıtasıyla Suriye olaylarına müdahalede bulunan ABD, 2014 yılının Eylül ayında bir uluslararası zeminde bir koalisyon kurulmasına öncülük ederek IŞİD karşısında yer alan YPG'yi desteklemek amacıyla askeri güç kullanmaktan geri kalmayarak günümüzde de sürmekte olan askeri alanda işbirliği sürecinin temelini atmıştır.⁴⁷ IŞİD, Suriye'nin kuzeyinde Tel Abyad ve Kobani bölgelerinde bulunan özellikle YPG'ye bağlı kuvvetlerle çatışmalara girmiş ancak koalisyonu oluşturan güçlerinin müdahaleleriyle durdurulmaları mümkün olmuştur. Bu çatışma sürecinde yaşanan

⁴⁴ Sinan Hatahet, "Suriye'de IŞİD", Şubat, 2015, <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/20/20tr.pdf>, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

⁴⁵ Taştekin, a.g.e., s. 187.

⁴⁶ "Guide To The Syrian Opposition", 17 Ekim 2013, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-15798218>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

⁴⁷ Ufuk Ulutaş, Burhanettin Duran, "Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkamı Harekatı", Haziran, 2017, <https://setav.org/assets/uploads/2017/07/TDP2016.pdf>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

sıkıntılardan kaçan on binlerce Suriye vatandaşı sınırı geçerek Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır.⁴⁸

IŞİD yönetim stratejisi ve askeri anlamda genişlemesi sürecinde finans kapasitesi büyük ölçüde önem taşımakla birlikte, örgütün asıl önemli unsuru ve varlığı, örgütün dünya çapında olan vizyonu ve uygulamaya koyduğu propaganda faaliyetleri olmuştur. IŞİD propagandasındaki temel söylem, Esad'ın zulme dayalı rejimi karşısında uluslararası toplumun tepkisizliği ve Şii milislerin Irak ve Suriye'ye müdahalesi oluşturmaktaydı. Suriye'de askeri operasyonlar devam ederken bir yanda da siyasi sürecin işlerliğinin devam etmesi büyük bir taşımaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri'nin IŞİD stratejisinin merkezinde bulunan Irak'taki siyasi sürece Sünni Arapların entegre edilmesi, IŞİD'le mücadelede başarı kazanılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Ne var ki Suriye'deki siyasi süreçle ilgili, IŞİD'le mücadele dışındaki konulara hiç temas edilmemişti. Öte yandan Türkiye'nin dikkat çektiği biçimde Suriye'de oluşturulması öngörülen tampon bölgenin de IŞİD'le mücadele sürecine katkıda bulunacağı ve operasyon yapan güçleri destekleyeceği ifade edilmişti⁴⁹

1.3. 2014: IŞİD'in Irak'a Geçiş Yılı

Amerika Birleşik Devletleri, 2011 yılında Irak'tan çekilince Nuri El Maliki, Başbakan olmuştu. Özellikle Sünniler ve Kürtlerin sert tepkileriyle karşı karşıya kalan Maliki'nin izlediği mezhepçi ve etnik politikalarda artışlar olmuştu. Bağdat gibi Sünni nüfusun çok olduğu bölgelere Şiilerin yoğun olduğu bir nüfusun yerleştirilmiş olması, Kürt bölgesi ve Sünni politikacılara uygulanan politik yaptırımlar, Irak'ın toprak bütünlüğüne tehdit oluşturacak boyutlara varmıştı. 2014 yılında yapılan seçimler sonunda Maliki yeniden seçilmişti. Maliki'nin yeniden seçilmiş olması, zaten gerginlik içindeki ortamın iyiden iyiye çıkmaza

⁴⁸ Merve Önenli Güven, "Üçüncü Senesinde Suriye İç Savaşı", 23 Eylül 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye-krizi-izleme-merkezi/2014/09/23/7767/ucuncu-senesinde-suriye-ic-savasi>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

⁴⁹ Ferhat Pirinççi, Oytun Orhan, Bilgay Duman, "ABD'nin IŞİD Stratejisi ve Irak ile Suriye'ye Olası Yansımaları", Eylül, 2014, http://www.ferhatpirincci.com/download/orsam_isid_rapor.pdf, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

sürüklenmesine neden olmuştu. Maliki tarafından uygulanan mezhepçi politik yaklaşımlardan iyice sıkılan Sünni Arap aşiretleri, IŞİD’i desteklemek suretiyle, IŞİD’in bölgede iyice etkin duruma gelmesini sağladı.⁵⁰ Maliki yönetim ile Sünni güçler arasında ortaya çıkan gergin ortam, Sünni Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi’nin idam cezasına çarptırılmasına yol açtı. Bu karardan sonra Irak’tan kaçan Haşimi, Türkiye’ye sığındı.⁵¹ Irak coğrafyasında yaşanmakta olan bu istikrardan uzak ve idari karışıklık içindeki ortam, terör faaliyetleri içinde bulunan örgütlere yeni fırsatlar vermiştir.

2013 yılı içinde IŞİD’e mensup savaşçılar, Türkiye, Ürdün sınır boylarında ve Suriye’nin çeşitli bölgelerinde ortaya çıktılar. Irak’a düzenlenecek saldırıdan önce Bağdadi, görev kapsamında olan alanlara bir düzen vermek amacıyla askeri kumandanlar, bölge yöneticileri ve şeriat danışmanları tayin etmişti. Örgütün tüm faaliyetleri aynen bir hükümet planlaması yapar gibi eğitim, medya, finans, askere alma, lojistik ve intihar eylemleri yapmak için adayların belirlenmesine kadar bütün yönetsel faaliyetlerin planı yapılmıştı. Hatta intihar eylemi yapmak için görev verilecek eylemciler uygulanacak kişilerin etkin bir beyin yıkama sürecinden geçmeleri için öteki militanlar ayrı tutulmaları bile planlanmıştı.⁵² 2014 yılının Haziran ayında Irak ordusu bozguna uğratıldıktan hemen bir gün sonra yaşanan Musul’un işgal edilmesi herkeste bir şok etkisi yaratmıştı.

IŞİD mensubu savaşçılar, 6 Haziran’da daha gün doğmadan Musul’a girmişlerdi; cihatçılar iki üç saatlik bir sürede yalnızca birkaç mahalleyi ele geçirebileceklerini öngörüyorlardı. Şehirde Irak Devleti’ne ait kontrol mekanizmasının kısa sürede böyle darmadağın olmasını onların da tahmin etmeleri kolay değildi. yüzlerce kişilik gruplar oluşan IŞİD militanlarının sayısı, beş mahalleye girdikten birkaç gün sonra içinde 2.000’in üzerine çıkmıştı. Birkaç gün devam eden çatışmaların ardından merkeze bağlı askereler silah ve mühimmatlarını,

⁵⁰ Can Acun, “Neo-El Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti”, Haziran, 2014, http://file.setav.org/Files/Pdf/20140616184404_neo-el-kaide-isid-pdf.pdf, (Erişim: 28 Ağustos 2017.)

⁵¹ Yusuf Karataş, “Irak’ta 2014 Öncesine Dönüş Çözüm Mü?”, 23 Ekim 2017, <https://www.evrensel.net/yazi/80129/irakta-2014-oncesine-donus-cozum-mu>, (Erişim: 1 Kasım 2017.)

⁵² Joby Warrick, **Siyah Bayraklar: IŞİD’in Doğuşu ve Yükselişi**, Çev: Işık Tansel, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 352.

hatta üniformalarını bırakıp kaçmak zorunda kaldılar. IŞİD üyesi militanlar, Musul'un öfke dolu Sünni sakinlerince memnuniyet içinde karşılanmışlardı.⁵³

IŞİD terör örgütü, etkin olduğu dönem içinde daima öteki terörist gruplarından farklı bir stratejik yöntem takip etmiş ve şartlara göre değişkenlik gösteren bir tutum içinde olmuştur. Musul'u ele geçirdiğinde o güne dek o çapta başka hiçbir şehri ele geçirmemişti. Örgütün gücünü artması için maddi kaynağa ihtiyaçları olduğunu bilen Bağdadi, Musul petrollerinin ihtiyaçlarını karşılaması için en iyi seçenek olduğu düşüncesiyle, elbette, Musul'un öneminin farkındaydı.⁵⁴ IŞİD, Irak'ta merkezi hükümetinin kontrolü altında yerlere girdiğinde, milyonlar ABD Doları ile birlikte birçok silah ve mühimmata da el koymuştu; öte yandan Suriye rejimine ve diğer isyancı gruplara ait büyük meblağlarda nakit para ile silah, mühimmat ve tesisi de ele geçirmişti.⁵⁵ Nüfusunun çoğunluğu Sünnilerden oluşan Irak'ın büyüklük bakımından ikinci şehrinin denetim altına almıştı. Önemli petrol kaynaklarından dolayı zengin bir şehir olan Musul'da Şiiiler, Kürtler ve Türkmenlerle birlikte Hristiyan bir azınlık da yaşamaktaydı. Kent sakinlerinden Hristiyanlar dinlerinin değiştirmeleri yönünde baskılar ya da IŞİD'in haraç taleplerinden dolayı şehirden ayrılmışlardı. Musul'da kalmaya devam eden nüfusun önemli bir çoğunluğunu ise Sünni Araplar oluşturmaktaydı. Irak'la beraber Suriye'nin de bir bölümünde egemen duruma gelen IŞİD terör örgütü, 29 Haziran 2014 tarihinde Musul'da halifelik ilan etmişti.

Bağdadi, Musul'da bir camide yaptığı toplantıda söz konusu tarihten sonra şeriat hükümlerinin hâkim olacağını ilan etti. 2014 yılının Temmuz ayında bölgedeki Şiiilere ait kutsal mekanları ve türbeleri hedef alan IŞİD terör örgütüne mensup militanlar, Hz. Yunus'un türbesinin de olduğu cami ile Hz. Adem'in çocuklarından üçüncüsü olduğu ifade edilen Hz. Şit'in türbesinin de olduğu alanı dinamitleyerek havaya uçurdular. Musul'daki önemli eserleri ihtiva eden Müze'de bulunan çok sayıda tarihi eseri balyoz ve kazmalarla paramparça ettikleri görüntüleri sosyal

⁵³ Henin, **a.g.e.**, s. 89.

⁵⁴ Ahmet Cülük, "IŞİD'in Dünden Bugüne Gelişimi ve Getirdiği Dönüşüm", 21 Ocak 2015, <http://akademikperspektif.com/2015/01/21/isidin-dunden-bugune-gelisimi-ve-gecirdigi-donusum/>, (Erişim: 05 Kasım 2017.)

⁵⁵ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s. 267.

medyadan yayınlamaktan da çekinmemişlerdi.⁵⁶ 2014 yılının ortalarında, egemen olduğu bölgeyi, kısa süre içinde Irak ve Suriye içinde binlerce kilometre karelere çıkardı. Bu süreçte yeni teolojik anlayışın gönüllü veya zorla hizaya getirilmiş öznesi haline gelmiş sayıları milyonlara ulaşan insanı esir aldı çok fazla satıda insanı gözünü kırpmadan öldürdü ve kendini savunmaktan çok uzak olan etnik azınlığı, dinsel bir uygulamayı yeniden hayata geçirerek köleleştirdi. Speicher Kampı olarak bilinen Tikrik Hava Akademisi'nde sayıları yüzlerle ifade edilen Iraklı Şii askeri katletmişlerdi. Sünni inancına sahip Arapları hapsedtikleri bir kafeste canlı canlı yakmaktan çekinmediler. Yezidilerin yine sayıları binlere varan kızlarını kaçıarak gece gündüz tecavüz ettiler ve sonra bir ticari mal gibi sattılar. Dünyaya ulaşan ölüm haberleri ile zulmün günden güne yükseldiği belli olan ve insanlığa aykırı bu tavır, söz konusu terör örgütüne karşı ortak askeri bir hareketin yapılmasını zorunlu hâle getirebilirdi.⁵⁷ Söz konusu insani zulüm modern dünyanın daha önce görmediği ib vahşet düzeyindeydi. Söz konusu olayların yanında bölgenin hassas konumundan dolayı iyice önem taşımaya başlayan Maliki hükümeti ve Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin ilişkilerinin nasıl bir şekil alacağı da gündemin önemli bir konusu haline gelmişti. IŞİD militanları, Bağdat yakınlarına dek ilerlemiş; şehri kuşatma altına almıştı. Örgüt, söz konusu bölgede el koyduğu silah ve mühimmatın bir bölümünü Suriye'ye naklettiğini açıklamıştı.

IŞİD Terör örgütünün Irak'ta egemenliği ele geçirmesiyle Kerkük'te oluşacak dengenin Irak'ın geneline etki edeceği ifade ediliyordu. Irak genelinde merkeziyetçi idare belli bir güce sahipken Bağdat Kerkük'ü kontrolü altında tutuyordu. Bağdat Hükümeti'nin zayıflamasıyla birlikte Kerkük'teki dengelerde değişimler oldu. Musul IŞİD'in eline geçtikten sonra Irak ordusundan arda kalan birlik, Kerkük'te konuşlanmış 12. Tümen'e ait birliği boşalttı. Durum böyle olunca sözü edilen bölgedeki ağır silahların da içinde bulunduğu silahların tamamı Peşmergeler tarafından ele geçirildi. Peşmergeler, Kerkük'ü IŞİD mensubu militanlarından uzak tutmak için kentteki bölgelerden birçoğunda kontrolü eline aldı. Bölge, siyasal olarak Kürtlerin üstün olduğu bir sürece girmişti. Bu olaylardan sonra Kürtler, resmi

⁵⁶ "IŞİD'in Musul'u İşgalinin Kronolojisi", 17 Ekim 2016, <http://tr.euronews.com/2016/10/17/isid-in-musul-u-igalinin-kronolojisi>, (Erişim: 1 Kasım 2017.)

⁵⁷ Henin, **a.g.e.**, s. 283.

olmamakla birlikte bölgede istedikleri güce ve etkiye ulaşmış oldular. Kürtlerin Kerkük'ü kontrol altına almaları, onlara bölgede petrol kaynaklarına hakim olma yolunu da kazandırmış; sonraki süreçte de Irak merkezi hükümetiyle bir anlaşma yaparak söz konusu petrolü uluslararası piyasalarda satmaya da hak kazandılar.⁵⁸

O zaman daha Dışişleri Bakanı olmayan Ahmet Davutoğlu'nun: "Kerkük küçük bir Irak'tır, Irak da küçük bir Ortadoğu'dur." İfadeleri, Türkiye'nin Kerkük'e bakışının ipuçlarını vermektedir: Kerkük'te Türkmenlerin yoğun olarak yaşaması da Türkiye'nin bölgeye verdiği önemin nedenlerinden biriydi. Türkiye'nin bölgeyle ilgili dış politik stratejilerinden birisi de Türkmenlerdi. Ankara Hükümeti, Türkmenlerin yaşamakta olduğu bölgede istikrarlı bir sürecin yakalanmasını ve Türkmenlerin güvenliklerini çok önemsiyordu. BM'ye göre Irak'ta aşağı yukarı 2 milyon Türkmen yaşamaktaydı. Türkmenlere göre bölgedeki nüfusları bu sayının çok üzerindeydi. Türkiye'nin Kerkük'ü hayati önemde kabul etmesinin bir başka sebebi, Kerkük Ceyhan arasında uzanan petrol boru hattıydı. İlk defa 1977 yılında petrol naklinin başladığı ve toplamda 70,9 milyon ton yıllık taşıma kapasitesine sahip olan boru hattı, Ankara ile Erbil ilişkilerinin sıcak olduğu dönem de Irak'ın petrolünü Türkiye'nin limanlarına ulaştırıyordu. Irak'ta yaşanmakta olan bütün olumsuz gelişmelere rağmen petrol akışında bir aksama olmadı. Günlük ortalama 120 bin varili bulan Irak petrolünün, Kerkük-Yumurtalık boru hattından üzerinden Ceyhan'a aktarılması sürdü.⁵⁹

İŞİD, vaktinde Irak'ı işgal eden ABD'nin yapmış olduğu gibi, Irak'taki devlet kurumlarında çalışan personele müdahale etmedi ve maaşlarını ödemeyi sürdürdü. Bölgede yeni sistem oluşturmaya gitmeyerek devlete ait binalara kendi bayraklarını asmak dışında değişiklikten uzak durarak herkesin işinde kalmasına müsaade etti. Hatta kendileriyle birlikte çalışma niyetinde olan aşiretlere ve gruplara doğrudan nakit dağıtmaya başladı. İŞİD'in bu bölgede elde ettiği petrolü de dolaylı yollardan da olsa Avrupalı ülkelere satmakta olduğu bilinmekteydi.⁶⁰ Her devletin bu ucuz

⁵⁸ Serhat Erkmen, "2014 Yılında Irak'taki 10 Önemli Gelişme", 30 Aralık 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/irak/2014/12/30/7944/2014-yilinda-iraktaki-10-onemli-gelisme>, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

⁵⁹ "Kerkük Neden Önemli", 16 Haziran 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/kerkuk-neden-onemli>, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

⁶⁰ "DAEŞ Tekfirli Cihadçılık", Habertürk TV, 29 Nisan 2016,

petrole müşteri olması olağandı; ayrıca dünyada ithal edilen petrolün hangi kaynaktan geldiğini tespit edecek bir teknolojik sistem bulunmuyordu.

Türkiye'yi endişelendiren hususlardan biri, Irak'ın şimdi olduğu gibi üçe bölündüğü takdirde Sünnilerin olduğu bölümü kimin yöneteceğiydi. Türkiye, IŞİD'in egemen olduğu bir devletin sınır komşusu olmak istemiyordu. Bölgede sınır, Irak'ta IKBY'nin ve Suriye'de PYD'nin meydana getirdiği bir Kürt hattının oluşturduğu sınırla karşı karşıya kalmış olsa da IŞİD'le komşuluğun Türkiye Cumhuriyeti için bir tehlike oluşturacağı net bir biçimde ortadaydı.⁶¹ Kürt yetkililerin IŞİD'in bölgede hakimiyet kurmasından sonra bölgenin üçe bölüme ayrıldığı ve bun durumun kalıcı olduğu istikametindeki açıklamalarına uygun olarak IKBY Başkanı Mesut Barzani, Irak'ta yaşayan Kürt halkının kendi kaderini belirleme zamanının geldiğini ifade ederek Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devleti kurmak için çalışmalarına başladı. Barzani'nin 23 Haziran tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı John Kerry ile yapmış oldukları toplantılarda bağımsızlıkla ilgili düşüncelerini ifade ettiğini ifade ettiğinin söylemesine rağmen söz konusu görüşmeden sonra o dönem için Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsız bir Kürt devleti düşüncesine yakın olmadığı da anlaşılmıştır.⁶² Barzani, ise bağımsız bir Kürt devleti fikrini zorunlu olarak daha uzun bir süreçte gerçekleşecek biçimde ertelemiştir.

Peşmergeler, henüz IŞİD'in ulaşamadığı Kerkük'ün kontrolünü bu karmaşık süreçte sırada ele alarak söz konusu şehri, IKBY topraklarına dâhil etti. Telafer ile Kerkük'ün güney bölgesine kadar geniş bir alanı kapsayan Tükmeneli bölgesinde yaşamakta olan Türkmenler, can derdine düşerek IKBY'ye ve Türkiye'ye geçmeyi istemekteydiler. Ancak bu isteklerine karşılık bulamayan Türkmenlerin dağlık alanlara sığınmaktan başka seçenekleri kalmamıştı. Peşmerge ile IŞİD'in karşı karşıya kaldıkları ilk dönemde çatışmadan uzak durması, iki tarafa da bazı kazançlar sağlamıştı. Bölgede yıllardır yerleşik olana Türkmenlerle ilgili sıkıntılar için Türkiye

<https://www.youtube.com/watch?v=yrGP9QHEq-o>, (Erişim: 12 Haziran 2017.)

⁶¹ Ferhat Beşiroğlu, "IŞİD'in Musul'u İşgali ile Başlayan Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri", 18 Haziran 2014,

http://www.turkakatemi.org.tr/htmldocs/index/calisma_detay/71/index.html, (Erişim: 13 Kasım 2017.)

⁶² Ali Semin, "Irak'ta Derinleşen IŞİD Krizi ve Türkmenler", 21 Ağustos 2014,

<http://www.bilgesam.org/incele/1750/-irak%27ta-derinlesen-isid-krizi-ve-turkmenler/#.Wgw4elu0M2x>, (Erişim: 30 Ekim 2017.)

başta olmak üzere dünyada hiçbir devlet harekete geçmemişti. IŞİD'in Müslümanlar dışında kalan unsurlara saldırıya geçmesiyle birlikte Batı olaylara müdahale etmeye karar verdi. Amerika Birleşik Devletleri, IŞİD'e karşı saldırıya geçmek suretiyle seçtiği bazı stratejik noktaları vurmuştu.

Bu saldırı sürecinde ABD, İKBY'ye askeri danışmanlarını gönderdikten sonra ilk kez bölgedeki Barzani birliklerine doğrudan ekonomik ve askeri yardımlarda bulunmuştu.⁶³ Iraklı Şiiler, bölgenin getirdiği kritik durumlardan endişe eden dini liderleri Ayetullah Ali Sistani'nin direniş çağrısında bulunmasından sonra birleşerek Haşdi Şabi örgütünü oluşturdular. Farklı anlayışlara sahip silahlı gruplardan birçoğunu bir araya getirdiler. Bu dönem içinde, bazı Türkmenler Haşdi Şabi örgütüne mesafeli dururken, bazıları bir çatı örgüt olarak kabul ettikleri oluşuma katılmaya başlamıştı.⁶⁴ Yıllar boyu İran'ın Irak üzerine etkisini azaltmak için çalışan Sistani'ye göre, İran'ın fetvasından sonra hareketlenen Iraklı Şiiler, kısa bir süre içinde ve organize bir biçimde teşkilatlanarak Bağdat'ın kayıtlı komuta sistemini aşması mümkün olan bir milis yapı kurmayı başarmışlardı. Haşdi Şabi, görünürde Irak yönetiminde bağlı ve saygılı görünmekle beraber Tahran'ın denetimi altındaydı. 2014 yılının yaz aylarında Haşdi Şabi'ye bağlı birlikler, Irak'ın merkezinde ve kuzeyinde IŞİD denetiminde olan bölgelere doğru harekete geçerek birçok noktada ilerleme kaydettiler.⁶⁵ Irak'ta yaşananlar bölgesel olarak ele alındığında, IŞİD'in Musul'u işgal etmesinde sonra İran'ın açık olarak Şiilerin çoğunlukta olduğu Bağdat yönetimini desteklediği görülmektedir. Çünkü İran'ın Bağdat yönetimine vermiş olduğu destek, Maliki'yle birlikte hareket ettiğini ortaya koymaktan çok Irak'ta yaşayan Şii nüfuzunun devam etmesini talep etmesine dayanıyordu. İran, IŞİD güçlerinin Bağdat istikametine ve ülkenin güney bölgesindeki Şii nüfusun yaşadığı alana ilerlemesine engel olmak adına ciddi çaba harcamaktan hiç çekinmeyecek kadar bu bölgeyi önemsiyordu. Bu bakımdan bölgedeki çıkarlarının devamını

⁶³ Cahit Armağan Dilek, "IŞİD Eliyle Irak'ın Yeniden Dizaynı: Kerkük'ten Sonra Musul Barzani'ye Peşkes Mi Çekiliyor?", 18 Ağustos 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/irak/2014/08/18/7740/isid-eliyle-irakin-yeniden-dizayni-kerkukten-sonra-musul-barzaniye-peskes-mi-cekiliyor>, (Erişim: 13 Kasım 2017.)

⁶⁴ Mahmut Hamsici, "Haşdi Şabi'deki Türkmenler", 6 Ekim 2017, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41514522>, (Erişim: 13 Kasım 2017.)

⁶⁵ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s.s. 300-304.

sağlamak amacıyla Bağdat-Şam-Beyrut hattında güvenli bir kuşak oluşturmak, İran'ın temel stratejisidir.

Bağdat'ta çeşitli unsurlardan oluşan halkın bütün beklentilerine cevap verebilecek, daha kucaklayıcı politikalar ortaya koyan bir hükümet göreve gelmeden Irak'ın güvenliğinde bir iyileşme olması pek mümkün görünmüyordu. Ancak Irak'taki politikacılar, bölgede çözüm üreten bir yaklaşım sergilemekten çok bölgedeki problemin parçalarından biri haline gelmişlerdi. Politik konuşmalar, mezhep, cemaat ve aşiret anlayışlarıyla söylendiğinden durum, her geçen gün daha karmaşık bir hale gelmişti. 2014 yılının Eylül ayında Irak'ta güvenliği sağlamak amacıyla Batılı güç odaklarının ve Körfez ülkelerinin temsilcileri bir araya gelerek ülkeye bir operasyonda bulunma kararı aldılar. Söz konusu toplantıda Amerika Birleşik Devletleri, IŞİD'le mücadele edilirken örgütün Irak ve Suriye'de bulunan unsurlarının birbirlerinden ayrı tutulmasının önemini vurguladı. Aynı yılın Ekim'inde Amerika Birleşik Devletleri, ilk olarak Irak stratejisine onay vererek Suriye'ye aralıklı olarak operasyonlar yapılmasını kabul etti. Amerika Birleşik Devletleri yönetimi, bölgeye dair daha fazla taahhütte bulunmak istemediği için IŞİD'e hava saldırılarının konumu devam ettirerek IŞİD'in ilerlemesine engel olmayı tercih etmişti.⁶⁶ ABD, IŞİD'e karşı yapılacak savaşta görev üstlenebilecek kapasitesi olan isyancı gruplardan meydana gelen orduya eğitim vererek onları silahlandırmak istiyordu.

1.4. IŞİD ve Türkiye

Eylemleri ve söylemleri, IŞİD terör örgütünün, kitleleri çeşitli seviyelerde hedeflediğini ortaya koymaktadır. İlk kez Irak topraklarında kendini gösteren ve Suriye'de büyüyecek bir zemin bularak kısa sürede sözü edilen iki ülke topraklarında geniş bir alana egemen olan IŞİD, bölgenin kontrolünü devam ettirebilmek amacıyla yaptığı silahlı ve bombalı eylemlerinin yanı sıra birtakım propaganda çalışmalarıyla da dikkatleri üzerine çekmişti.

⁶⁶ Henin, **a.g.e.**, s.s. 92-93.

Türkiye'nin IŞİD ile tanışması, 11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde söz konusu örgütün yaptığı bombalı saldırı ile olmuştur.⁶⁷ Türkiye için Reyhanlı saldırısı son olmayacaktı. Türkiye'ye de yakın bir ilgi gösteren IŞİD, Türkiye'deki sempatizanlarını ve esasında tüm kamuoyunu bilgilendirmek ve örgütle ilgili yanlış anlamalara ve önyargılara engel olabilmek için “Konstantiniyye” isiminde bir dergi çıkarmaktaydı. Söz konusu dergi, Türkçe konuşan bireyleri etkilemek amacıyla çıkarılmıştı. Türkiye'de demokratik rejimle yönetiliyor olması, IŞİD'in Türkiye'yi düşman kabul ederek hedefine koymasına yol açmıştır. Terör örgütü içinde Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının da yer aldığı bilinmekteydi. Türkiye'de yaşayanların önemli bir bölümünün Müslüman olduğu dikkate alınırsa Suriye ve Irak'la komşu olan ülkenin söz konusu kapasitesine karşın Türkiye'den IŞİD'e katılımın, sözü edilen iki ülkeye göre çok düşük seviyede olduğu görülmektedir. 1937 yılından itibaren laikliğe uygun bir sistemle varlığını sürdüren Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu kültürel ortam, Ortadoğu'da yükselen siyasal İslam'ın ve Selefî hareketin Türk toplumu içinde yer bulmasına engel olmuştur. Bunun dışında Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı gibi dini konularda düzenlemeler yapan bir kurumun varlığı da radikal düşünce akımlarının yayılmasını zorlaştırmıştır.⁶⁸ Türkiye'de Türkçe olarak yayımlanmakta olan “Rumiyah” isimli ikinci dergi de yine IŞİD propagandası yapmak kullanılmaktaydı.⁶⁹

Suriye'de devam eden kriz boyunca Irak'ta kesimlerden bazıları, Türkiye'nin takip ettiği sınır politikalarından dolayı IŞİD'i beslediği ve Irak'ta örgüte yarayan bir ortam oluşturmak için söz konusu örgütle işbirliğine gittiği biçiminde yorumlar yapmışlardır. Irak'ta yapılan seçimlerde Maliki'ye karşı Sünni unsurların ağırlıkta grubun yönetime gelmesinden yanaydı fakat Maliki yeniden başbakan olduktan sonra Türkiye, Maliki karşıtı grupları destekleyerek Irak'ın içişlerine karışan bir ülken görüntüsü vermiştir. Bu süreçte IŞİD ise Sünnilere olan öfkeyi değiştirebilecek araç olarak kabul edilmiştir. IŞİD'in Türklere zarar vermeyeceği fikriyle Türkiye, Musul Valisi Esil en-Nuceyfi'nin de içinde olduğu birçok kişinin uyarıda bulunmasına karşın Musul Başkonsolosluğu'nu boşaltmamış; konsoloslukta görevli personelin ve

⁶⁷ Acarer, **a.g.e.**, s. 53.

⁶⁸ Sertaç Canalp Korkmaz, “Terörün Propagandası: DAESH Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi”, Ağustos, 2016, http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/204/204tr_2.pdf, (Erişim: 14 Kasım 2017.)

⁶⁹ Acarer, **a.g.e.**, s. 52

onların ailelerinin IŞİD tarafından rehine alınmasını, bir bakıma, göz yummuştu. Buradan hareketle Türkiye'nin IŞİD tarafından rehin alınan personeli bahane ederek kurulan IŞİD karşıtı koalisyonu dâhil olmaktan kurtulmak istediği şeklinde yorumlanmıştır. Türkiye, kendisine yönelen bu tür tepkilerin, İran'ın olaylara müdahale etmesinden ve Maliki yönetiminin mezhepçi yaklaşımdan kaynakladığına inanmıştır. Türkiye'yi kendilerinin hamisi olarak kabul eden Türkmenler ile Türkiye'ye dost oldukların her fırsatta ifade eden Şiiilerin bu gelişmelere bakışı daha farklıydı.⁷⁰

IŞİD'in Irak ve Suriye arasındaki oldukça geniş bir coğrafyaya egemen olması ve Musul'daki nüfuzunun artmasına karşın Türkiye, büyümekte olan tehdit ortamını çözmesi mümkün olmamıştır. IŞİD'in Musul'a girmiş olmasına rağmen Türkiye, IŞİD'e karşı alınan tedbirlere katılmamış ve IŞİD'le mücadele sürecinde yaşanan çatışmaya taraf olarak doğrudan katılmayı istememişti. Musul'da Türk Konsoloslukuna yapılan baskınla IŞİD'in doğrudan tehdit ettiği ülkeler arasında olmayan Türkiye'nin olaylara yaklaşımında büyük değişiklik olmuştur. IŞİD'den kaynaklanan olaylar, Türkiye'nin Ortadoğu'da ekonomik ve stratejik kayıplar yaşamasına yol açmıştı. IŞİD'in ortaya çıkıp faaliyette bulunduğu süreçte Suriye ve Irak'ın yaşadığı tahribat, İran'ı söz konusu ülkelerde, Türkiye'den daha etkili bir konuma getirdi. Türkiye'nin söz konusu ortamda Suriye'nin kısa süre içinde bir değişiklik olacağına dair beklentisi, bölgede IŞİD'in güç kazanmasıyla uzun vadeli bir sürece dönüşmüş oldu. Şam'ın kurtulması için Rusya ile İran'ın birlikte ortaya koydukları çözüm yöntemleri kısa bir sürede destek bulmaya başlamıştı. Irak'ta Başbakan Maliki'nin IŞİD'in etkisiyle iktidarı kaybetmesi, süreci Türkiye'nin aleyhine çevirmişti ancak İran, Maliki'den sonraki dönem içinde de bölgede etkili olmaya devam etmiştir. Yeni hükümetle de bir yakınlaşma içinde olan İran'ın etkinliği, Türkiye'nin tarihi ilişkilerinden dolayı daha iyi ilişkilerinin olduğu Kerkük ve Selahattin gibi şehirlerde de kendini göstermeye başladı.⁷¹

⁷⁰ Taştekin, **a.g.e.**, s.s. 299-300.

⁷¹ Serhat Erkmen, "Türkiye'nin Yeni IŞİD Stratejisi ve Beklenen Musul Operasyonundaki Yeri", <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyenin-yeni-isis-stratejisi-ve-beklenen-musul-operasyonundaki-yeri>, (Erişim: 15 Kasım 2017.)

IŞİD'in, Kerkük'e yaklaştığı dönemde Türkiye, Irak Türkmen Cephesi'ni kendisinden silah talebinde bulunmaması hususunda ikaz etmiştir. IŞİD'in söz konusu ilerleyişi Türkiye'nin yalnızca Irak'ta değil, Suriye'de de birtakım stratejik kayıplar yaşamasına neden oldu. Türkiye'nin destek verdiği Esad karşıtı ılımlı muhalif unsurların önemli bir bölümü IŞİD karşısında yenilgiye uğradı. Bölgede yerleşik konumda olan PYD-YPG (Partiya Yekitiya Demokrat, Yekineyen Parastina Gel) militanlarını yerlerini değiştirmeleri, söz konusu sürecin Türkiye'yi uluslararası alanda olduğu kadar kendi iç politik dengeleri bakımından da etkileyen en önemli konulardan biridir. Suriye'nin kuzey bölgesindeki "de facto"⁷² oluşumların en önemli nedenlerinden biri, bölgede kendi egemenlik alanlarını oluşturan IŞİD ve PYD'dir. Bu süreçte çeşitli dönemler içinde Türkiye'deki yetkililerle görüşmeler yapan PYD lideri Salih Müslim; bir yandan Türkiye'nin hassasiyetine dikkat ettiklerini ifade derken; bir yandan da Türkiye'nin bölgedeki radikal örgütleri desteklediği için suçlu olduğunu söylemekten de geri kalmamıştı.⁷³

Coğrafi konumundan dolayı Türkiye, çevredeki ülkelerin birçoğu için ulaşılması kolay bir bölgededir. Türkiye, dünyanın tüm bölgelerinin her noktasına ulaşan bir ulaşım ağı sistemi içinde yer almaktaydı ve dünya ülkelerinin çoğuna seyahat vizesinin kolayca verilmesi ya da veya vizesiz geçişin sağlanması mümkün olduğundan bir örgüt mensubunun Batı'dan ve Rusya'dan doğrudan uçuşlarla Türkiye'ye ulaşması mümkündür.⁷⁴ Ebu Adnan, bağlantı kurduğumuz kişilerce IŞİD'le ilgili ayrıntılı bilgilere sahip içeriden biri olarak tanıtılmıştı.

"Kendisinin IŞİD kontrolü altındaki bölgelerde bulunan hastanelerde doktor olarak görev yaptığını ifade etmişti. İlk olarak, mülakat yapanların tıbbi alanda hizmet sunduğu "devlet"le ilgili düşündüklerini merak etmişti. O da yanında oturan genç arkadaşı da bizi dikkatli bir biçimde dinlemişti. Ebu Adnan sonunda dürüst olmaya karar verip sadece bir doktor olmadığını, aynı zamanda IŞİD'in güvenlik yetkilisi olduğunu itiraf etmişti. Görevi ile ilgili

⁷² **De Facto;** Gerçekte var olan ve gerçekliği tanınan, ancak söz konusu gerçekliği hukuki açıdan tanınmamış olaylar, devletler ve kişiler için kullanılmaktadır.

⁷³ Burhanettin Duran, Kemal İnat, Ali Balcı "Türk Dış Politikası Yıllığı, 2013", Aralık, 2014, <https://tdpyilligi.setav.org/tdp/turk-dis-politikasi-yilligi-2013.pdf>, (Erişim: 20 Ağustos 2017.)

⁷⁴ Henin, **a.g.e.**, s. 108.

konulara cevap vermemiştir, bazılarına ise üstü kapalı cevaplar vermişti, ancak Suriye'nin dışında, birçoğu komşu ülkelerde kendisi gibi IŞİD için çalışan sayısız adam olduğunu belirtmekten çekinmemiştir.

Bir insan aynı kuyuya ikinci kez düşmez.” Diyen Ebu Adnan, Hz. Muhammed'e atfedilen İslami benzeri “Beni bir kez kandırabilirsin...” sözünden bahsetmişti. “Başkalarının hakkımızda ajanlık yapmasını bekleyemeyiz” dedi. “Bilgi her şeyin temelidir ve çok önemlidir. Sınırların ötesinde olup gelecekte bizi etkileyebilecek her şeyden haberimiz olmalı.” diyerek sözlerine devam etmişti. Bölgemizin dışında da var olmaya ihtiyaçları olduğunu belirtti. Bunları yaparken devletten hiçbir taviz veremeyiz diyerek ekledi ve bu yüzden bunları yapmak için güvenebileceğimiz, etkili ve inanabileceğimiz insanlara sahip olmamız çok önemli.” diyerek sözlerine Emniyyat isimli güvenlik biriminden bahsederek devam etmişti. “Emniyyat”, diğer adıyla güvenlik birimleri IŞİD kademelerinde bulunan eski Irak muhaberat (istihbarat) çalışanları sayesinde geliştirilmiş, istihbarat ve karşı istihbarat açısından hayati organları olmuştur. Emniyyat aslında, Saddam rejiminde görev almış eski bir istihbarat subayı olan Ebu Ali el-Embari tarafından yönetilmekteydi. IŞİD'in bulunduğu bölgelerde bu birimler baskınlardan, aranan kişilerin yakalanmasından ve güvenlikle ilgili meselelerin soruşturulmasından sorumlu olmuştur.

Yerel IŞİD yapılanması içinde bile, örneğin idari yetki, askeri birim ya da “Müslümanlık hizmetleri” gibi bölümlerden ayrı olarak görevlendirilmişlerdir. Ebu Adnan, Şanlıurfa'daki görüşmemizde hemen yakınımızdaki sınırın diğer tarafındaki siyah giysili ve uzun sakallı görünümüleriyle bilinen IŞİD militanlarına bağlı olduğunu gösterir hiçbir işaret sunmamıştı. Traşını olmuş ve modern giysiler giymişti. Görüşme süresi boyunca, cep telefonundan Rakka, Kuzey

Haseke ve Halep'teki IŞİD liderleriyle çekilmiş, birçok fotoğraf göstermişti. Güvenlik yetkililerinin buldukları pozisyonun kademine göre, askeri eğitiminden politik oryantasyona, iletişim becerilerinden gizli iş çevirebilmeye kadar çeşitli beceriler öğrenmek zorunda olduklarını anlatmıştı. Ebu Adnan, Suriye-Türkiye sınırında, IŞİD'e katılmak üzere Suriye'ye girmek isteyecek potansiyel savaşçılara yardımcı olmak üzere bir kaçakçı şebekeye sahip olduklarını da söylemişti. Türk yetkililerinin bulunduğu bazı noktalarda rahatlıkla faaliyet gösterdiklerini dile getirmişti.”⁷⁵

Olayların başlangıç aşamasında Türkiye'nin IŞİD'le ilgili kafasında bir netlik olmadığını söylemek mümkündür. Sözelimi Ahmet Davutoğlu'nun, Dışişleri Bakanı görevini sürdürdüğü günlerde canlı yayın sırasında sarf ettiği aşağıdaki sözler, bu durumun bir örneği olarak kabul edilebilir.

“IŞİD radikal, terörize gibi bir yapı olarak görülebilir ama katılanlar arasında Türkler, Araplar, Kürtler vardır. Oradaki yapı, daha önceki hoşnutsuzluklar, öfkeler büyük bir cephede geniş bir reaksiyon doğurdu. Eğer Irak'ta Sünni Araplar dışlanmış olmasaydı böyle bir öfke birikmesi olmazdı. Eğer Beşar Esad'a: '% 12'lik bir etnik yapı ülkeyi yönetmesin, bu ülke hepimizin.' dediğimizde dinleseydi bunlar yaşanmazdı. IŞİD öfkeyle büyüyen bir tehdit ama işin özünü unutmamak lazım.”⁷⁶

2015 yılının 15 ile 16 Kasım'ında Antalya'da tertip edilen G-20 zirvesinde Rusya'nın Devlet Başkanı Putin'in IŞİD'in petrol sevkiyatı sürecinde ona deste veren ülkelerden söz ederken Türkiye'yi de bu konuda gündeme getirerek işaret etmesi dikkat çekici bir gelişmeydi. Bu toplantı da Putin şu ifadeleri kullanmıştır:

“IŞİD'in 40 ülke tarafından finanse edildiğini biz biliyoruz. Üstelik finans kaynağı sağlayanlar arasında G-20 Zirvesi'ne katılan ülkeler

⁷⁵ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s.s. 239-240.

⁷⁶ T.C. Dışişleri, “Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun NTV Özel Röportajı”, 8 Ağustos 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=xOzXwJp9F5c>, (Erişim: 25 Ağustos 2017.)

de var. Meslektaşlarıma, teröristlerin yasadışı petrol ticaretinin boyutlarını ortaya koyan, uzaydan ve uçakla çekilen fotoğrafları gösterdim. Petrol yüklü konvoyların uzunluğu onlarca kilometreyi buluyor.” Eski bir IŞİD savaşçısı olan Faraj adlı militan Kürtlerin kurduğu YPG IŞİD’i temizleyerek Kobani ile Afrin arasında koridor oluşturmasının önlemek için Türkiye’nin Cerablus’a hareket başlattığı sıralarda şunu söylüyordu: “Türkiye, Cerablus’a girdiğinde oradaki arkadaşarımla konuştum. Gerçekte IŞİD, Cerablus’tan ayrılmadı, onlar sadece sakallarını kesti.” Faraj, YPG’nin Tel Ebyad’ı kurtarmak için harekete geçtiği sırada da Türkiye’nin IŞİD’e destek verdiğini öne sürdü: “Türkiye IŞİD’i çok destekledi. Mayıs 2015’te ben Tel Ebyad’dayken sınır muhafızlarının herhangi bir engeli olmadan çok sayıda silah ve cephane teslim aldık.”⁷⁷

İlimlilere eğitim vererek onlara destek olma programların da aşırı grupların daha da büyümesinden başka bir faydası olmadığı görülmüştü. Durumun böyle olması, Suriye’de bulunan ılımlı gruplara destek vermekten vazgeçmeyen Amerika Birleşik Devletleri’nin masum olduğunu ispat etmiyordu. Bölgesel boyutta ele alındığında ise Türkiye tarafından IŞİD’e sağlanmış olan veya sağlandığı ifade edilen desteğin en kısa sürede kesilmesi, sınır bölgesinde yaşanan yabancı savaşçı hareketine engel olunması, mezhep anlayışını öne çıkaran politik yaklaşımlara son vermesi gerekiyordu. Bu tutumun yaşanan iç savaş süreci içinde, Suriye’ye rahat nefes aldırarak gibi görünüyordu. Amerika Birleşik Devletleri’nin öncüsü olduğu koalisyonla dahil olmaktansa problemlerinden bir haline gelen yerel güç odaklarıyla; yani Suriye, Irak ve İran’la beraber faaliyette bulunarak merkezi yapıların hiç değilse silahlı unsurlar karşısında belli bir güce ulaşması için gayret etmek daha yerinde olabilirdi.⁷⁸ Bölgenin istikrarsız durumuna neden olan IŞİD teröründen kurtulmanın tek çaresi, bölge ülkeleri arasında yapılacak işbirliğinden geçer gibiydi.

⁷⁷ Taştekin, **a.g.e.**, s. 303.

⁷⁸ İslam Özkan, “Türkiye Siyasetinde IŞİD’e Karşı Savaş Politikalarında Dönüşümün Boyutları”, 19 Ekim 2014, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/558/turkiye-siyasetinde-isis-a-karsi-savas-politikalarinda-donusumun-boyutlari#.Wg9Qq1V182w>, (Erişim: 16 Kasım 2017.)

BÖLÜM 2

İŞİD'İN İRAK'TAKİ FAALİYETLERİ VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU

2.1. Anbar, Musul, Ninova, Felluce ve Ramadi,'nin İşgali ve Ankara'nın Tutumu

Irak'taki Ramadi kentinde hükümet karşıtı protestoların yapıldığı kampın güvenlik güçleri tarafından boşaltılması için düzenlenen operasyonlardan sonra ülke genelinde gerilimi yüksek bir ortam yaşanmaya başlanmıştır. Şiiilerin öncülük yaptığı hükümete karşı Sünni militanlar tarafından dozu günden güne artan bir direniş sergilemişlerdi. Hükümet, söz konusu kampın aşırı ideolojik tutumu olan silahlı bireyleri barındıran merkez durumuna geldiğini açıklamıştı. Göstericiler ise bu süreçte yaptıkları protestonun Şii hükümet tarafından Sünni azınlığa yapılan uygulamalara dönük olduğunu söylemişti. Gittikçe tırmanan bu gerilim ortamından faydalanan İŞİD yeni faaliyetlere için harekete geçmişti.⁷⁹ Anbar Eyaleti'nin kontrolünü eline geçiren İŞİD, bir süre sonra Ninova, Tikrit, Musul, Ramadi ve Felluce gibi şehirleri de kontrol altına almıştı. Bu süreç sonrasında artık Irak'ta elde ettiği bölgelerle birlikte oldukça büyük bir alana yayılmış durumdaydı.

Irak'ta denetimin kaybedilmeye yüz tuttuğu bu süreçte Maliki, Ramadi ve Felluce kentlerine karşı askeri bir operasyon başlatmış ancak kentlere giremeyi başaramadı. İŞİD'in kontrolünü yenişen ele geçirmek için Sünni aşiretlerin silahlandırılmış olmalarına rağmen yine de başarılı olamadılar. 2014 yılının Haziran ayında Anbar'a giriş yapan İŞİD, bölgede iyice etkin duruma gelmişti. Öte yandan Irak'ın başkenti Bağdat'la en uzun sınıra sahip vilayet olan Anbar, eski Arap siyasetinin takip eden kabilelerin idareyi elde tuttuğu siyasal yapısından dolayı işgal döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nin önderlik yaptığı koalisyon askerlerine en sert direnişin görüldüğü bölge olmuştur. Özellikle tarihsel bakımdan büyük bir önem taşıyan Felluce Savaşları süresinde büyük çatışmalara sahne olan Sünni direnişin

⁷⁹ "Irak: El-Kaide, Felluce ve Ramadi'de Denetimi Ele Geçirdi", 2 Ocak 2014, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/01/140102_irk_catismalar, (Erişim: 16 Kasım 2017.)

sembol kenti Felluce de sözü edilen eyaletin sınırları içinde yer almaktaydı. Bu tarihi direnç özelliklerinden dolayı bölgede Maliki yönetimiyle ayı düşerek protesto gösterilerinde bulunan Sünni halk tarafından desteklenmek IŞİD için çok büyük bir önem taşımaktaydı. Çok geçmeden IŞİD, yaşanan şartlardan yararlanarak halkın desteğini almayı bildi.⁸⁰ Bu destekle birlikte Anbar'dan sonra Ninova'ya geçerek orayı da ele geçirdi. Irak ordusunun hiç direnmediği Musul, neredeyse hiç çatışma olmadan almıştı.

IŞİD, Irak'ta yer alan öteki Sünni bölgeleri de ele geçirmek için iki koldan harekete geçmişti. Kuzey istikametine hareket eden grup Ninova'daki Telafer şehrini ele geçirmişti. Güney Kuzey istikametine doğru harekete geçen grup ise Selahattin şehrine geçmişti. Türkmenlere ait kentlerden ikisi olan Tikrit ile Tuzhurmatu da IŞİD'in kontrolüne geçmişti. IŞİD söz konusu bölgede sayısı 1700'lere varan Şii polise karşı infaz uygulamış ve bu infazların görüntüleri de internet üzerinden yayınlamıştı.⁸¹ Ninova ve Selahattin eyaletlerinde bulunan arazinin önemli bir bölümünü elde eden örgüt, Tikrit'i ele geçirdikten sonra ancak Samara bölgesinde Irak ordusuna mensup askerler tarafından durdurulmuştu. IŞİD, asıl hedeflerinin Şii'lere ait olan kentler olduğunu ifade ederek hedefine koyduğu iki Şii kentinin ise Kerbela ve Necef olduğunu açıklamışlardır. Halihazırda da Irak'ın en önemli Şii dini lider olan Ali Sistani, İran'da IŞİD'e karşı cihat ilanında bulunmuştu. Ali Sistani, inançları için mukaddes saydıkları Necef ve Kerbela'yı sonuna kadar korunacağını söylemişti. Söz konusu Cihat ilanından sonra İran hükümet sözcüleri de Irak'ı destekleyeceklerini açıklamıştı.⁸²

Musul'u ele geçirmeyi kafasına koyan IŞİD, 10 Haziran 2014 tarihinde 500 araçtan oluşan konvoy ve sayıları 2.000'i bulan örgüt militanı ile kente girmişti. Öncelikle Musul'da uyumakta olan hücre unsurlarının içeride de harekete geçmesi ve sonra Sünni aşiretler tarafından verilen destek sayesinde Musul'u çok zorlanmadan

⁸⁰ Eylül Beyza Ateş Çiftçi, "IŞİD: Oluşum, Kuruluş ve Devletleşme Süreçleri", Eylül, 2017, <http://www.lectio.info/index.php/socialis/article/view/7/11>, (Erişim: 18 Kasım 2017.)

⁸¹ Buse Vurdu, Nurhak Çelik, Sinan Cem Alikoç, "Yeni Ortadoğu Projesinin Uygulayıcısı IŞİD", 16 Eylül 2014, <https://www.evrensel.net/haber/92039/yeni-ortadogu-projesinin-uygulayicisi-isis>, (Erişim: 16 Kasım 2017.)

⁸² "Sistani'den IŞİD'e Karşı Cihat Emri", 13 Haziran 2014, <http://aa.com.tr/tr/dunya/sistani-den-isis-karsi-ihad-emri/151443>, (Erişim: 16 Kasım 2017.)

ele geçirilmişti. IŞİD'in Musul'un kontrolünün ele almasından sonra Suriye ile Irak arasında yer alan hat üzerinde operasyonel manevra yapma kabiliyeti kazanmıştı. IŞİD'in Suriye'deki merkez noktalarından olan Rakka, Irak'ta ona yardımcı olan Sünnilerin gücü sayesinde iyice güçlendirilmişti. Musul'un ele geçirilmiş olması, IŞİD'in petrol bakımından en güçlü kent olan Kerkük'e biraz daha yaklaşmasını sağlamıştı.⁸³

Felluce, 4 Ocak 2014 tarihinde tamamıyla IŞİD kontrolüne girmişti. Bunun yanında Irak ordusu, Anbar ilinde hakim olduğu noktaların birçoğundan çekilmeye mecbur kalmıştı. Sonraki günler içinde Ramadi kenti ve çevresinde bulunan yerleşim birimleri içinde IŞİD ile Irak ordusu arasında şiddeti yüksek çatışmalar olmuştu. IŞİD, Irak ile Suriye sınır çizgisi boyunca geniş bir alanda egemenlik sağlamaya başlamıştı.⁸⁴ Ağustos ayında IŞİD, Irak'ın kuzey bölgesinde yaşamakta olan Yezidilerin yerleşik olduğu bölgede dikkate değer ilerlemeler kaydetmişti.

Yezidiler, ülke nüfusu içinde toplam ülke nüfusu içinde yalnızca %1,5'lik bir orana sahip olan, Irak'taki en küçük dini azınlıklardan birisiydi. Yezidilerin Irak Paramentosu'nda da Vion Dakhil isimli bir tek temsilcileri vardı. Kürtlerin etnik akraba olarak gördükleri Yezidiler: İslamiyet, Hristiyanlık ve Zerdüştlük gibi dinlerden istedikleri gibi aldıkları inançlarla kurdukları özgün inanç anlayışıyla tekil bir kimlik algısı geliştirmeyi başarmışlardı. Melek Taus, Yezidilerin Tanrılarıdır. IŞİD şeytanla eşdeğer gördüğü Melek Taus'tan dolayı Yezidi inancına mensup olmaları da "şeytana tapan" insanlar olarak kabul etmekteydi. Örgüt, şeytana tapan toplulukların başına bir tek şey geleceği kanısındadırlar: "Ya köle yapılırlar ya da öldürülürler."⁸⁵ Bu anlayış çerçevesinde olan IŞİD, sayıları yüzlerle ifade edilen Yezidi'yi öldürmüş, Yezidi kadınlarını ise cariye sınıfı içinde kabul ederek esir almıştır. IŞİD'den kaçmayı başarabilen Yezidiler, Sincar yakınında bulunana dağlara yanlarında hiçbir eşya ve malzeme olmadan sığınmak zorunda kalmışlardır. Bu dağ başında günlerce açlıkla ve susuzlukla savaşmışlardır. Bölgede kurulan güvenlik koridorunun sağladığı imkânlarla söz konusu dağlık alanda mahsur kalmayan

⁸³ Taştekin, a.g.e., s.s. 190-191.

⁸⁴ "IŞİD Militaları Irak-Suriye Sınırını Ele Geçirdi", 21 Haziran 2014, https://sputniknews.com/voiceofrussia/news/2014_06_21/ISIL-militants-seize-Iraqi-Syrian-border-point-0308/, (Erişim: 18 Kasım 2017.)

⁸⁵ Weiss, Hassan, a.g.e., s. 286.

Yezidiler, sözü edilen zor koşullar altında bölgeden ayrılmaya gayret etmişlerdir. Bütün bu zor koşullar içinde biraz şansı olanlar, Irak'taki güvenli sayılabilecek bölgelere veya Türkiye'ye giderek buralarda yerleşmiş olan yakınlarının yanına veya çadırlara yerleşerek hayatta kalmaya çalışmışlardır. Suriye'de yaşamakta olan Kürt nüfus da tıpkı Yezidilerin yapmak zorunda olduğu gibi; IŞİD'in yaptığı saldırılardan dolayı evlerinden, şehirlerinden ayrılmaya mecbur olmuş; bunlardan bir bölümü de can güvenliklerini sağlamak için Türkiye'ye ve Kuzey Irak'a sığınmışlardır.⁸⁶

Bu fetihlerden sonra Irak'taki Sünni Arapların yaşadığı bölgenin dikkate değer bir bölümü IŞİD tarafından alınmış oluyordu. Anbar eyaletinde yer alan Ramadi ve Felluce kentleri ile ülkenin en yüksek nüfusa sahip ikinci büyük kenti Musul ve Tikrit'in tamamı ve Selahaddin, Diyala ve Telafer'e ait bazı bölgelerin bazı kısımları da IŞİD'in egemenlik alanı altına girmişti. Örgüt, Irak'ın günlük 70.000 varillik işleme kapasiteyle en büyüğü olan rafinerisinin bulunduğu Beyci'yi de ele geçirdikten sonra ham petrolü işleme imkânına da sahip olmuştu.⁸⁷ Bağdat'ın kuzey bölümünde yer alan Beyci şehri ve Petrol rafinerisi on gün kadar devam eden bir kuşatmadan sonra alınmıştı. Irak petrolünün üçte birlik bölümünü işleme kapasitesine sahip olan rafinerinin alınması sürecinde çıkan çatışmalarda Irak askerleri birlikleri birkaç kez püskürtülmüştü. Beyci'de yaşanan çatışmalar, o dönem içinde petrol fiyatlarını tetikleyerek fiyatın yükselmesine neden olmuştu. Yaşadığımız dönemde faaliyetine devam edemeyen rafineri, örgüt tarafından işletilmesi mümkün bir duruma getiriliğinde elde edilecek ürünlerin satılması durumunda milyon dolarlarla ifade edilebilecek gelirlere ulaşabileceği belirtilmekteydi.⁸⁸

Irak coğrafyasında hızlı ilerleme imkanı bulan IŞİD'in Musul'da egemenlik sağlamasından sonra Kerkük istikametinde harekete geçmesi; IKBY'nin daveti ile Irak'ın merkezi hükümetinin işbirliğine gitmesiyle Duberdan ve Başika'da askeri eğitim kampları kurmalarını sağlamıştı. IŞİD'le mücadele kapsamında Türk Ordusu

⁸⁶ Firuze Yağmur Gökler, "Sincar ve Kobani'ye Yapılan Saldırıların Sonucunda Yaşanan Göçler ve Türkiye'nin İnsani yardımları", Aralık, 2014, <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/18/18tr.pdf>, (Erişim: 17 Kasım 2017.)

⁸⁷ "IŞİD Enerji Depoluyor", 5 Temmuz 2014, <http://www.yenisafak.com/dunya/isid-enerji-depoluyor-664299>, (Erişim: 20 Kasım 2017.)

⁸⁸ "En Büyük Rafineri IŞİD'in Elinde", 24 Haziran 2014, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140624_isis_update, (Erişim:20 Kasım 2017.)

tarafından kurulan bu kampta sayısı 4.000 ile 5.000 bulan Ninova Muhafızı; çok sayıda Peşmerge ve Türkmen askerleri eğitilmiştir.⁸⁹ Türkiye, bu süreçte Irak'ta üç farklı siyasi strateji takip etmek mecburiyetinde kalmıştır. Kuzeybatı Irak bölgesini denetimi altında tutan eden IŞİD, Kuzey Irak'a egemen olan IKBY ve Irak Merkezi Hükümeti ile olmak üzere üç ayrı ilişkiyi aynı anda yürütmüştür. 2011 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri gücünü Irak'tan çekmesiyle ortaya çıkan Irak Merkezi Hükümeti ve İran yakınlaşması sürecinde Sünni Araplar dışlanmıştı. Türkiye'nin Sünni Araplara destek olmak suretiyle onların yeniden Irak'ın siyaset sahnesinde etkili olması konusunda ısrarcı yaklaşımı, Türkiye ile Irak Merkezi Hükümeti arasında krize yol açmıştı.

Irak Merkezi Hükümeti'yle krizlerin yaşandığı bu sıkıntılı süreçte özellikle enerjiyle ilgili anlaşması talebi ve barış süreciyle PKK'nın tasfiye edilmesini amaçlayan yaklaşımının ortaya konulduğu çalışmalar Türkiye ile IKBY ilişkileri sayesinde şekillenmişti. Türkiye ile IKBY arasında yapılması planlanan enerji işbirliğine dair çalışmalar, Irak Merkezi Hükümeti'nin konudan rahatsızlık duymasına yol açmıştı. 2014 yılında IŞİD'in IKBY'ye ait birliklerini Musul'da ağır bir yenilgiye uğratması IKBY'nin elini zayıflamıştı. Türkiye'nin IKBY ile yakınlık kurmasından rahatsızlık duyan PKK, Süleymaniye bölgesinde aktif bir roole sahip olan Celal Talabani'nin önderliğinin yaptığı KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği) ve Goran Hareketi ile birlikte hareket ederek Barzani'yi yıpratmayı amaçlayan bir siyaset izlemiştir. Sözü edilene iki güç odağının arasında sıkışıp kalan Türkiye ile IKBY arasında 2015'te yılında askeri alanda işbirliği sağlayan bir anlaşmaya gidilmiştir. Bu anlaşmaya uygun olarak Peşmergelelerin askeri eğitimden geçirilmesine yardım edilmiş ve örgüte silah yardımıyla bulunulmuştu. Tam bu dönemde Türkiye, Irak Merkezi Hükümeti ile güvenlik zemininde işbirliği yapmıştı. Bu anlaşmalardan sonra Türkiye sınırları içinde, Irak'ta ve Suriye'de IŞİD'e yönelik güvenlik amaçlı birçok operasyon yapılmıştı.⁹⁰ Bu dönem içinde Türk Kızılay'ı bölgedeki unsurlara insani yardımda bulunmuştu. Özellikle IŞİD zulmüne maruz

⁸⁹ Mustafa İnal, "Proje Örgüt: DAES", Derin Tarih Dergisi, Sayı 56, Kasım 2016, s. 99-100.

⁹⁰ Ali Balcı, "Türkiye'nin Üç Irak Siyaseti: 2015 Yılına Dair Bir Değerlendirme", <http://www.orsam.org.tr/files/OA/72/9alibalci.pdf>, (Erişim: 17 Kasım 2017.)

kalan Türkmenler ve Yezidilere Türk Kızılay'ı tarafından gıda, ilaç ve barınmada kullanılacak yardım malzemesi gönderilmişti.⁹¹

2.2. Türkiye'nin Musul Konsolosluğuna Baskın ve Türkiye'nin Tutumu

Tarihi bakımından ve stratejik açıdan Türkiye için büyük önem taşıyan bir konumda olan Musul'da Türkiye'nin konsolosluğunun olması bundan dolayı doğaldır. Türkiye'nin genel Irak siyaseti içinde birçok sebeple önem arz eden ve bünyesinde sakladığı dosyalarla Türkiye için kritik bir önemi olan Musul Konsolosluğu, yalnızca sembolik olarak bir bayrağın gönderde olması bakımından da büyük bir önem taşıyordu. Böyle bir misyona sahip bir yerin basılarak personelinin rehin alınmış olması Türkiye için çok vahim bir gelişme niteliği taşımaktadır; bu olay Türkiye'nin itibarına ciddi bir zarar vermiştir.

Türkmenler ve Kerkük'le ilgili birçok önemli arşiv belgesinin Musul Konsolosluğu'nun sorumlulukları içinde olduğu bilinmekteydi. Musul'un siyasal ve sosyal iç dinamikleriyle ilgili toplanana önemli bilgi ve belgelerin de söz konusu konsolosluk binasında saklandığı bir gerçektir. Türkiye'nin bölgede ilişki içinde olduğu kişi, grup, aşiret ve bilgi odaklarıyla ilgili ayrıntılı bilgilerin de baskını gerçekleştiren grupların eline geçme olasılığı söz konusuydu. Türkiye'nin Irak'la ilgili politikası bakımından yaşamsal öneme sahip yazışma ve belgelerin imha edilmesi ve veya bir biçimde korunması mümkün olmuştur. Rehin alınmış sayılıları onlarla ifade edilen görevlinin yarattığı endişenin yanı sıra; söz konusu evrakın IŞİD mensubu militanların eline geçmesi, yıllar boyu büyük bir emek harcanarak ve özen gösterilerek oluşturulmuş kaynak ve bilgi ağlarının da kaybedilmesi söz konusu olacaktı.⁹² Bu konuda IŞİD ve ona benzer radikal odaklar arasında birbirlerinden çok farklı çıkarları olana unsurların bulunabileceği de göz önünde bulundurulsa,

⁹¹ "Irak İnsani Yardım Operasyonu", Haziran, 2015, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/04922688_haziran-2015-irak-insani-yardim-operasyonu.pdf, (Erişim: 20 Kasım 2017.)

⁹² Osman Bahadır Dinçer, "Konsolosluk Baskınının Türkiye'ye Anlattıkları", 15 Haziran 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/konsolosluk-baskininin-turkiyeye-anlattiklari>, (Erişim: 22 Kasım 2017.)

konsolosluk bünyesinde korunan gizli bilgi ve belgelerin taşıdığı önem daha rahat anlaşılabilir.

Irak'taki nüfus bakımından ikinci büyüklükteki kent olan Musul'un IŞİD'in eline geçmesini, Ortadoğu tarihi açısından hayati öneme sahip tarihsel bir değişim olarak görmek mümkündür. IŞİD, 2014 yılının Haziran ayında Irak Merkezi Hükümeti'ne bağlı sayıları 30.000 binlere varan asker ve binlerce kişiden oluşan silahlı gruplar tarafından korunan Musul'u 48 saat gibi kısa bir sürede ele geçirmişti.⁹³ IŞİD, kısa süre içinde Musul Havaalanı'nın kontrolünü de ele alarak şehre tam anlamıyla hâkim olmuştur. Irak Merkezi Hükümeti'ne bağlı güvenlik unsurları, çatışmalar başladıktan kısa bir süre sonra kentten kaçmıştı.⁹⁴ 10 Haziran 2014 tarihinde Musul işgalini tamamlayan IŞİD, Türkiye'nin Musul Konsoloslugu'na yönelik bir baskın gerçekleştirerek konsoloslukta görevli 49 personeli rehin almıştı. Musul Konsoloslugu çalışanları IŞİD'in elinde rehine olan Türkiye, bu süreçte söz konusu örgüte karşı sert açıklamalar yapmaktan ya da askeri önlemler almaktan imtina etmiştir. Bu sıkıntılı dönemde, Türkiye'nin IŞİD ile mücadele alanında IKBY'ye yeteri düzeyde yardımcı olmadığı ifade edilmişti. Aynı dönemde Türkiye'nin IKBY'ye askeri ve insani yardımlar yaptığı ancak bunun kamuoyuna açıklanmasını istemediği de bilinmekteydi. Çünkü Türkiye'nin IKBY'ye yardım ettiğinin açıklanması IŞİD'in elinde bulunan 49 rehinenin hayatlarını riske sokabilirdi.⁹⁵

Türkiye, 15 Haziran 2014 tarihinde Başkonsoloslukta IŞİD tarafından rehin alınanların salıverilmesi için Kerkük'teki aşiret liderlerinden sözü geçenleri devreye sokmak zorunda kalmıştır. Aşiret liderlerinin vasıtasıyla Türkiye'nin IŞİD'e ulaşması mümkün olmuş ve rehin tutulan personelin bırakılması için örgütle temas başlamıştır.⁹⁶ 11 Eylül 2014 tarihinde Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde Amerika

⁹³ Atilla Sandıklı, Ali Semin, Bekir Ünal, "Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri", Nisan, 2015, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2015041625irakvesuriye_1.pdf, (Erişim: 19 Kasım 2017.)

⁹⁴ "Kronoloji: IŞİD'in Musul İşgali", 12 Haziran 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/kronoloji-isidin-musul-ismgali>, (Erişim: 22 Kasım 2017.)

⁹⁵ Rıdvan Kalaycı, Recep Tayyip Gürler, "Irak 2014", 2014, http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/irak_2014.pdf, (Erişim: 22 Kasım 2017.)

⁹⁶ "Rehin Alınan 49 Konsolosluk Çalışanı Hala Musul Valiliği'nde Tutuluyor", 16 Haziran 2014, <https://www.sondakika.com/haber/haber-rehin-alinan-49-konsolosluk-calisan-hala-musul-6157073/>, (Erişim: 22 Kasım 2017.)

Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Irak, Ürdün, Lübnan ve Umman'ın IŞİD'e karşı mücadele ve bununla ilgili uygulamalarında ortak hareket edeceklerini duyurdukları bildiriye Türkiye, imza atmamıştır.⁹⁷ IŞİD'in taleplerinin yerine getirilmesiyle 20 Eylül 2014 tarihinde rehinelere bırakıldı; böylece de Türkiye'nin söz konusu bildiriye imza atmamasının hiçbir geçerli gerekçesi kalmamıştır.⁹⁸

Rehinelerin serbest bırakılmasına karşılık IŞİD mensuplarının ailelerine Türkiye'de serbest barınma hakkı verildiğine dair iddialara ve rehinelere hangi şartla da, hangi anlaşmayla kurtarıldığına dair bir açıklanmada bulunmasını istendiğinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şu cevabı vermiştir: “102 günün sonunda 49 kardeşimizi oradan kurtarmış olduk. Efendim nasıl kurtardınız? Ne verdiniz? Ne verdiysek verdik. İşi bitirdik mi, sen ona bak.”⁹⁹

Üç aylık bir süreçten sonra rehinelere salıverilmesiyle ilgili iki taraf da tatmin edici bir açıklamada bulunamamıştı. Bu konuda Türkiye'nin fidye ödemeyi kabul ettiği veya da Türkiye'de tutuklu bir IŞİD üyesiyle takasa onay verdiği kuşku arttırmıştı. Örnek vermek gerekirse IŞİD'in eski bir militanı olan Ebu Halid, söz konusu bir takasın yapıldığından emin olduğunu ifade etmekteydi. Rehinelere salıverilmesine karşılık olarak hapisten çıkarılan iki cihatçı ile tanıştığının söyleyen Ebu Halid, onların ÖSO'nun yedi, sekiz ay kadar önce yakalanmış tutukluları olduklarını ifade etmiştir. IŞİD, konsolosluk çalışanlarını rehin aldıktan sonra yirmi dört saatlik süreçte söz konusu adamların kendisine: “Önce Türk istihbaratının gözetimine verildik, onlar da bizi uçakla İstanbul'a götürdü.” dediklerini aktarmıştır. Ebu Halid, muhbirlerinden aldığı bilgilere göre, IŞİD, Türk rehinelere hapisanelere atmamış, “güzel bir binada” devamlı gözetim altında tutmuştur. Ona göre rehinelere çok iyi davranılmış ve sonrasında da takas gerçekleşmiştir.¹⁰⁰

⁹⁷ “Türkiye, IŞİD'e Karşı Arap-ABD Bildirisine İmza Atmadı”, 11 Eylül 2014, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140911_arapulkeri_abd, (Erişim: 22 Kasım 2017,)

⁹⁸ Taştekin, **a.g.e.**, s. 342.

⁹⁹ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Ne Verdiysek Verdik Sen Sonuca Bak”, 10 Ekim 2014, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/998176-cumhurbaskani-erdogan-ne-verdiysek-verdik-sen-sonuca-bak>, (Erişim: 22 Kasım 2017.)

¹⁰⁰ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s. 441.

Yukarıda bahsedilen konuyla ilgili iddialardan biri de şu şekildedir: Trükiye tarafından Suruç'ta yakalanmış olan; ancak gerçekleştirdikleri ve kaydederek yayınladıkları infaz görüntülerine karşın birkaç ay kadar süren kısa süre içinde hapisneden salıverilen İŞİD mensubu militanlar Mustafa Delibaşlar, Ökkeş Durmaz ve Ahmet Güneş'in konsoloslukta görevli 49 rehineyle takas edilmiş olan İŞİD üyesi 50 kişinin arasında bulunduğu ileri sürülmüştü. Militanların ele geçirildikleri ve cezaevinden salıverildikleri tarihlerle Musul'daki konsoloslukta görevli 49 rehinenin Trükiye'ye getirildikleri tarihlerin birbirleriyle örtüşmesi söz konusu iddianın doğruluğunun kanıtlar nitelikteydi. İŞİD, 11 Haziran 2014 tarihinde Musul Konsolosluğu'na bir baskın yaparak konsoloslukta görevli 49 rehine çalışmanı rehine almıştı. İŞİD'in elinde tuttuğu rehinele ise 20 Eylül 2014'te Trükiye'ye getirilmişlerdi. 17 Nisan 2014 tarihinde Meclis'te kabul edilen 6532 Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da Trükiye'de tutuklu ve hükümlü olarak bulunan yabancıların bir başka ülkede bulunan tutuklu ve hükümlülerle takas edilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.¹⁰¹

Musul'da yaşanan Konsolosluk baskını, Trükiye'nin dış odaklar için caydırıcılık durumunu sorgulanır duruma gelmesine yol açmıştır. Musul, Trükiye'nin Irak'taki varlığı açısından hep önemli olmuştur. Burada yaşayan Türkmenler ile olan kan bağı yakın ilişkiler neticesinde Trükiye'nin bu bölgede her zaman söz hakkı olmuştur. Musul'daki Türk konsolosluğuna baskın yapmak, Trükiye'nin İŞİD'e daha temkinli yaklaşmasına neden olmuştur Musul'un ele geçirilmesi, İslam devleti kurma sürecindeki önemli aşamalardan biri olmuştur. Aynı zamanda Kerkük'te yaşananlar ve İKBY tarafından yakılan bağımsızlık ateşi, Trükiye'yi sıkıntıya sokan önemli sorunlar oluşturmuştu. Trükiye'nin dış politik yaklaşımları, bu durumu bir problem olarak algılamadığını; petrol anlaşmalarından dolayı Kürdistan'ın bağımsızlık talebine karşı olumlu bir tutum izlediği tartışmalarını başlatmıştır.¹⁰²

¹⁰¹ Acarer, **a.g.e.**, s.s. 192-193.

¹⁰² Ferhat Beşiroğlu, "İŞİD'in Musul'u İşgali ile Başlayan Gelişmeler ve Trükiye'ye Etkileri", 18 Haziran 2014, http://www.turkakademisi.org.tr/htmldocs/index/calisma_detay/71/index.html, (Erişim:22 Kasım 2017.)

2.3. Türkiye’deki IŞİD Terörü

IŞİD Terör örgütü, yalnızca ele geçirdiği bölgelerde egemenliği ele geçirmek için kitlelere yönelik katliam niteliğindeki eylemler yapmakla kalmamış; dünyadaki herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda yine katliam olarak nitelendirilen eylemler gerçekleştirmiştir. Örgütün söz konusu saldırılarından en fazla sıkıntıya düşen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Örgüt tarafından önce Reyhanlı ve daha sonra Niğde’de gerçekleştirilen eylemlerle başlayan süreç Türkiye’ye büyük acılar yaşatmış, Türkiye’nin yaşadığı kritik öneme sahip dönemlerde meydana gelerek terör eylemlerinin tırmanışına da neden olmuştur.¹⁰³

IŞİD’in konuşlanmış olduğu Irak ve Suriye ile sınır komşusu olması, Türkiye’yi, IŞİD’den kaynaklanan yabancı militanların neden olduğu terör dalgasından en fazla etkilenen ülkelerden biri haline getirmiştir. Sözü edilen durumun bir başka nedeni ise Türkiye’nin Suriye’de yaşanan iç savaşın başından itibaren savaşta zarara uğrayan gören siviller yönelik uygulamaya koyduğu açık sınır politikasından dolayı açtığı sınır kapılarının arttan geçirgenliğidir.¹⁰⁴ Türkiye’nin güneydeki sınırının hemen ötesinde ortaya çıkan cihat seferberliği, söz konusu bu sınır çizgisini de bir geçiş güzergahına dönüşmesine neden olmuştur. Büyük çoğunluğu Müslüman olan Türk vatandaşlarının da bahsedilen cihat seferberliğinin dışında kalması kolay olmayacaktı. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına da çekici gelen yapı, en başta Nusra Cephesi, daha sonra IŞİD’e mensup olana kişiler tarafından çeşitli şehirlerde “hücre” adı verilen örgüte ait evler oluşturmuştu. EL Kaide davalarından dolayı mahkeme önüne çıktığı için güvenlik kuvvetlerinin tanıdığı veya güvenlik kuvvetlerinin izlediği kişiler, bu hücre evlerin oluşturulması sürecinde en önemli rolü oynamaktaydılar.¹⁰⁵

Suriye’de yaşanan iç savaş ve IŞİD’e bağlı terör olayları Türkiye ile Suriye sınır bölgesindeki il ve ilçelerde hemen anlaşılacak kadar yüksek oranda Suriyeli nüfusun yerleşmesine fırsat vermiştir. Türkiye’nin Ortadoğu ile bağlantısını sağlayan

¹⁰³ Acarer, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁰⁴ Haldun Yalçınkaya”IŞİD’in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye’nin Tecrübesi (2014-2016)”, Haziran, 2017, <http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/210/210tr.pdf>, (Erişim: 23 Kasım 2017.)

¹⁰⁵ Taştekin, **a.g.e.**, s. 304.

en önemli sınır kapılarından Cilvegözü sınır kapısı, Türkiye Suriye arasındaki en büyük öneme sahip kara sınırı özelliğini taşıyan Hatay ilinin Reyhanlı ilçesi hudutlarında yer almaktadır. Sözü edilen sınır kapısının yer aldığı Reyhanlı'da 11 Mayıs 2013 tarihinde Türkiye'nin tanık olduğu en büyük terör saldırılarından biri yaşanmıştır. Reyhanlı'da biri Reyhanlı Belediyesi'nin başkanlık binasının önünde, diğeri ise postane binasının önünde olmak üzere bombalı iki farklı terör saldırısı düzenlenmiştir. Saldırının ilkin de ikinci saldırı da ise postane binası hedef alınmıştır.¹⁰⁶ Bu saldırı 53 kişinin ölümü, 146 kişinin ise yaralanmasıyla sonuçlandı. O dönemlerde El Kaide ile bağlantısı olan IŞİD, saldırının üzerinden dört ay geçtikten IŞİD saldırıyı üstlenmişti.¹⁰⁷ Bu saldırı, Türkiye'nin Suriye sorununa doğrudan müdahil olmasına neden olmuştur. Türkiye'nin bölgedeki gelişmelere siyasal ve maddi çözüm üretme çalışmalarına girmesi, ülkedeki barış ve ortamının bozulması riskinin de beraberinde getirmiştir.¹⁰⁸ Reyhanlı saldırısının üzerinden bir yıl kadar süre geçtikten sonra IŞİD, 20 Mart 2014 tarihinde Niğde ilinin Ulukışla ilçesinde bir terör eylemi gerçekleştirdi; bu saldırıda iki asker ile bir sivil yaşamını yitirirken 7 kişi de yaralanmıştı. Söz konusu eylemi yapan Makedonya vatandaşı Muhammed Zakiri, Almanya vatandaşı Benyamin Xu ve İsviçre vatandaşı Çendrim Ramadani ise yakalandıktan sonra cezaevine gönderildiler.¹⁰⁹

2015 yılında ise itibari ile saldırılarda dikkate değer bir artış ve süreklilik olmuştur. 6 Ocak 2015'te IŞİD, İstanbul'un en önemli turizm merkezlerinden biri olan Sultanahmet Meydanı'nda canlı bomba tarafından bir eylem gerçekleştirmiş ve bu saldırıda bir polis memuru yaşamını kaybetmişti. Niğde saldırısında olduğu gibi bu saldırının faili olan IŞİD militanının da yabancı uyruklu olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de 7 Haziran 2015 tarihinde yapılacak seçimler yaklaşırken HDP'nin (Halkların Demokratik Partisi) Adana ve Mersin illerindeki parti merkezlerine eş zamanlı olarak bombalı saldırılar gerçekleştirmişti. Herhangi bir can kaybına ve yaralanmaya neden olmayan bu saldırıların DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş

¹⁰⁶ Oytun Orhan "Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'nin Suriye İnkilemi", Haziran, 2013, <http://www.orsam.org.tr/files/OA/54/1oytunorhan.pdf>, (Erişim: 23 Kasım 2017.)

¹⁰⁷ Acarer, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁰⁸ Oytun Orhan "Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'nin Suriye İnkilemi", Haziran, 2013, <http://www.orsam.org.tr/files/OA/54/1oytunorhan.pdf>, (Erişim: 23 Kasım 2017.)

¹⁰⁹ "IŞİD'e İlk Müebbet", 16 Haziran 2016, <http://www.yenisafak.com/gundem/iside-ilk-muebbet-2481121>, (Erişim: 23 Kasım 2017.)

Partisi-Cephesi) tarafından gerçekleştirildiği açıklanmıştı. Sonraki süreçte güvenlik kameraları taranarak tespit edilen Savaş Yıldız'ın olayın faili olduğu anlaşıldı. Daha önce DHKP-C'ye üyelikten tutuklanarak tahliye edilmiş olan örgüt militanı Savaş Yıldız'ın Suriye'de iç savaşı başladığı zaman ailesiyle Suriye'ye geçerek IŞİD ile temasa geçtiği anlaşılmıştı.

Suriye'de YPG saflarında hala savaşmakta olduğu ileri sürülen kendisiyle yapılan bir röportajda eylemi planlayarak kendisine bombaları veren istihbarat görevlileriyle Suriye'de bulunduğunu ifade etmiş, IŞİD terör örgütü Gaziantep Emiri olan Yunus Durmaz ile sınır sorumlusu olduğu söylenen İlhami Balı isimlerinden bahsetmektedir. Türkiye'de 5 Haziran 2015, seçim tarihine iki gün varken, HDP'ye yapılan başka bir saldırı ise Diyarbakır'da, HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş seçim propagandası için konuştuğu sırada arka arkaya iki bomba patlamıştı. Bu patlamalarda 4 kişi ölmüş ve 402 kişi ise yaralanmıştı. Saldırının failiyle ilgili yapılan araştırmalarda bazı çarpıcı ayrıntıları ortaya çıkmıştı. Failin Adıyaman'da yaşamakta olan ve ailesinin isteği üzerine IŞİD'e katıldığı tespit edilen Orhan Gönder olduğu ortaya çıkmıştı. Bombalı saldırıyı yapan kişi, eylemden bir gün evvel Diyarbakır'a gelmiş ve burada otele yerleşmişti. Asker kaçağı olduğunun tespit edilmesiyle polisler tarafından otelde tutanak tutulduktan sonra serbest bırakılmıştı; fakat Orhan Gönder'in 2013'ten sonra tehlikeli kişi olarak emniyetin arananalar listesinde olduğu ancak eylem gerçekleşikten sonra tespit edilebilecekti.¹¹⁰

Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki Amara Kültür Merkezi önünde 20 Temmuz 2015'te, öğleye doğru, 11.45 yakınlarında bir patlama gerçekleştirildi. Patlamanın olduğu Amara Kültür Merkezi'nde, İstanbul'dan Kobani'ye gitmek amacıyla Şanlıurfa'nın Suruç ilçesine gelmiş olan SGDF (Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu) üyesi 300 kişinin konakladığı ifade edildi. Sözü edilene patlamada 34 kişi hayatını kaybetmiş ve yüzlerce kişi de yaralanmıştı.¹¹¹ Saldırının faili olan teröristin kimlik bilgileri ise Ankara'da laboratuvar çalışmaları sonrasında ortaya çıkmıştı. İsmi Abdurrahman Alagöz olduğu belirlenen terörist Adıyaman'da ikamet etmekte olduğu ve IŞİD'e adam kazandırılan önemli merkezlerden biri olduğu

¹¹⁰ Acarer, a.g.e., s.s. 56-57.

¹¹¹ "Suruç Patlamasında PKK izi", 13 Eylül 2015, <http://www.yenisafak.com/gundem/suruc-patlamasinda-pkk-izi-2298469>, (Erişim: 23 Kasım 2017.)

iddia edilen İslam Çay Ocağı'nın Abdurrahman Alagöz'ün ağabeyi olan Yunus Emre Alagöz tarafından işletildiği öğrenilmişti.¹¹² Bu patlamadan sonra tüm dikkatler, Adıyaman'da toplanmıştı. Türkiye'de bir oluşum haline gelen IŞİD uzantıları, ilk defa Adıyaman'da odaklanmış Dokumacılar Grubu ile kendisini ele vermişti. Mustafa Dokumacı adındaki kişinin etrafında şekillenen bu oluşum, kayıtlara örgütün Türkiye'de tespit edilen hücre yapılanmasının ilk örneği olarak geçmişti. Abdurrahman Alagöz ve Yunus Emre Alagöz isimlerindeki iki kardeş tarafından işletilmekte olan İslam Çay Ocağı, sözü edilen grubun buluşma noktasıydı. Adıyaman'da toplanan gençler, Suriye'deki IŞİD kamplarına gönderildiler; orada sıkı bir eğitimden geçtikten sonra Türkiye'ye gelerek çeşitli eylemlere düzenlediler.¹¹³

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan en büyük kentlerinden biri olan Gaziantep, örgütün lojistik işleyişi bakımından en önemli kentlerden bir tanesi olmuştu. Örgüt tarafından en çok önemsenen ve en kritik hücre yapılanması da Gaziantep'te bulunmaktaydı. Gaziantep'te bulunan hücre yapılanması, Kilis güzergahından Suriye'ye malzeme, silah, mühimmat ve militan geçişine olanak sağlıyordu. Söz konusu bölgede yapılan bütün operasyonların başında, örgütün Sınır Emiri olduğu bilinen İlhami Balı bulunmaktaydı. Bu hücre yapılanmasının elde esir muamelesi gören Yezidi kadınların para mukabilinde serbest bırakılması ve tarihi eser kaçakçılıklarından sorumlu oldukları iddia edilmekteydi. Adıyaman'da bulunan hücre tarafından gerçekleştirilen saldırılarda planlamasının ve lojistik desteğinin Antep hücresindeki grup tarafından yapıldığı saptanmıştır.¹¹⁴ Soruşturması Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı'nca yapılan değerlendirmelerde şüphelilerin internet aracılığıyla bağlantı kurmak suretiyle IŞİD'e katılmaları konusunda ikna edilmiş kişilerin illegal yöntemlerle sınırdan geçirilerek Suriye'de yet alan terör örgütü kamplarına gönderildiklerinin altını çizen savcı, Suriye'deki terör örgütü üyelerinin de aynı yöntemlerle Türkiye'ye geçirildiklerini kaydetmişti. Savcı, şüphelilerin

¹¹² "Suruç'taki Canlı Bombanın Faili Kesinleşti", 22 Temmuz 2015, <https://www.cnnurk.com/turkiye/suructaki-canli-bomba-saldirisinin-faili-kesinlesti>, (Erişim: 23 Kasım 2017.)

¹¹³ Fevzi Kızılkoyun, İdris Emen, "Kim Bu Dokumacılar", 12 Ekim 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/kim-bu-dokumacilar-30290471>, (Erişim: 20 Ağustos 2017.)

¹¹⁴ Doğu Eroğlu, "Türkiye Kendi IŞİD'ini Nasıl Yarattı: Kent Kent IŞİD Hücreleri", 23 Ağustos 2016, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiye-kendi-isid-ini-nasil-yaratti-kent-kent-isid-hucreleri-125232.html>, (Erişim: 21 Ağustos 2017.)

IŞİD'e lojistik ve finansal destek olması amacıyla yabancı ve Türk plakalara sahip araçları Suriye'ye gönderdiklerini, IŞİD adına para transferlerinde bulduklarını, çatışmalarda yara alan örgüt üyelerinin sınırdan geçmelerini sağlayarak hastanelerde tedavi ettirdiklerini kaydetmiştir. Aynı açıklamalarda sözü edilen kişilerin bir yandan da örgüte finans kaynağı oluşturmak için para transfer etmek suçunu işlediklerini de ifade etmiştir. Şüphelilerden altısının örgüt mensuplarının kalmaları için yer temin ettiklerini, günlük gereksinimlerini karşıladıklarını, kuryelere düzenli olarak maaş verildiği ve şiddet içermekte olan eylem yaptırmak amacıyla istihbarat ve keşif faaliyetleri yaptıkları belirlenmişti. Terör örgütü IŞİD'e ait patlayıcı maddelerin naklini yapmak ve bunları saklamak biçiminde çeşitlilik ve süreklilik ihtiyacı olan örgütsel eylemler yaptıklarını bulduklarını açıklamıştı.¹¹⁵

Suriye sınırında devriye yapan askerlere 1 Eylül 2015 tarihinde, Suriye bölgesinden Türkiye sınırını aşmakta olan kaçakçıların açtığı ateşle bir asker yaşamını kaybetmiş, bir asker de kaybolmuştu. BU gelişmelerle ilgili olarak Kilis Valisi Süleyman Tapsız: “Kaçakçılık yapan grupla çatışma meydana geliyor. Maalesef bir askerimiz şehit oluyor ve bir askerimiz de kaybolmuştur. Çatışmaların yaşandığı alan, Suriye sınırları içinde ve IŞİD'in denetimi altındaki bir bölgededir.” ifadelerini kullanmıştır.¹¹⁶ Türkçe yayımlanmakta olan Konstantiniyye dergisinde, kaçırılan askerle yapılan bir röportajı yayımlanmıştı. Sözü edilen asker Sefer Taş sözü edilene süreci şöyle açıklamıştır:

“Vurulduktan sonra beyaz bir pikabın arkasına beni atıp ellerimi bağladılar. Kan kaybından ölmem için üniformamın kemerimi çözüp yaralı ayağıma bağladılar. Yaklaşık olarak 15 dakika pikapla gittikten sonra beni indirip bir yere götürdüler. Daha sonra kulübe gibi bir yere götürdüler ve orada ilk müdahaleyi yapıp yaramı tedavi ettiler. Yaralı olduğum halde beni hücre gibi bir yere götürdüler. Hafif birkaç tokat attılar. Sonra Arapların kaldığı bir hücreye

¹¹⁵ “Başsavcılık IŞİD'in Türkiye'de En Yoğun Yapıldığı Şehri Açıkladı”, 7 Temmuz 2016, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/563615/Bassavcilik_ISiD_in_Turkiye_de_en_yogun_yapilandigi_sehri_acikladi.html, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

¹¹⁶ “Suriye'den Kilis'e Ateş Açıldı: 1 Asker Şehit”, 1 Eylül 2015, <https://www.cnnturk.com/turkiye/suriyeden-kilise-ates-acildi-2-asker-yarali>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

götürdüler. Daha sonra doktor getirip yaraları tedavi ettiler ve bundan sonra hiç dayak yemedim.”

Kaçırılan asker Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a ve bölgede etkin olan Kürt liderlere ise kendisini kurtarmak amacıyla bir girişimde bulunmadıkları için serzenişte bulunmuştu.¹¹⁷

Türkiye tarihinde yaşanmış olan kötü terör saldırısı, yine IŞİD tarafından Ankara'da gerçekleştirilmişti. Bu patlamayla bir NATO ülkesinin bir şehrinde yüzün üzerinde insan öldürülmüştü.¹¹⁸ 10 Ekim 2015'te Türkiye'nin başkenti Ankara'da bulunan Ankara Tren Garı önünde ülke tarihi boyunca yaşanan en büyük kayba neden olan bombalı saldırı gerçekleşmişti. 10 Ekim 2015 tarihinde siyasi partilerin ve birçok sivil toplum kuruluşunun katılımıyla gerçekleştirilmesi planlanan Barış Mitingi öncesinde meydana gelmişti. Daha yürüyüşün başlamasına zaman varken Tren Garı önündeki kavşakta peş peşe iki patlama gerçekleşti. Söz konusu patlamada 102 kişi yaşamını yitirirken 400'ün üzerinde kişi de yaralanmıştı. Eylemcilerden birinin de Suroç'taki eylemi gerçekleştiren Abdurrahman Alagöz'ün ağabeyi Emre Alagöz olduğu tespit edilmiştir. Emre Alagöz Antep hücresiyle bağlantısı olana Adıyaman Dokumacılar grubundandı. Eyleme katılan ikinci kişinin ise kim olduğu tespit edilememişti.¹¹⁹

IŞİD, 2016 yılında ilk bombalı saldırıyı İstanbul'daki Sultanahmet Meydanı'nda düzenlemişti. IŞİD militanları tarafından Sultanahmet Meydanı'nda gerçekleştirilen intihar saldırısında, turist olarak Türkiye'ye gelen 13 Alman yaşamını kaybetmişti. Ayrıca yine bu saldırıda 11 kişi yabancı uyruklu olmak üzere 14 kişi de yaralanmıştı.¹²⁰ 18 Ocak 2016 ve 26 Nisan 2016 tarihlerinde Kilis'e atılmış olan füzelerin Türkiye'nin sınır bölgesine yakın Suriye'nin köylerinden gönderildiği belirlenmiş ve IŞİD terör örgütü üyelerince siviller tarafından terk

¹¹⁷ Hikmet Durgun, "IŞİD Kaçırıldığı Türk Askeri ile Röportajını Yayınladı", 16 Ağustos 2016, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201608161024405695-isis-sefter-tas-turkiye-erdogan/>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

¹¹⁸ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s. 416.

¹¹⁹ Acarer, **a.g.e.**, s. 63.

¹²⁰ "2016'daki Bombalı Saldırıları", 17 Aralık 2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/2016daki-bombali-saldirilar>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

edilmiş yerlerden gönderildiği ortaya çıkmıştı.¹²¹ Kilis'e yapılan füze saldırısından bir ay kadar sonra IŞİD terörü, Türkiye'deki en yoğun caddelerden biri olan İstanbul'daki İstiklal Caddesi'nde ortaya çıktı. IŞİD'in yabancı bir turist kafilesini hedefine koyduğu saldırı sonucunda 4 kişi yaşamını yitirmiş, 39 kişi ise yaralanmıştı. Sözü edilen saldırı, Mehmet Öztürk adındaki IŞİD üyesi bir militan tarafından gerçekleştirilmiş olduğu ve Mehmet Öztürk'ün ailesinin üç yıl kadar önce çocuklarının kaybolduğuna dair bir başvurusu olduğu ortaya çıkmıştır.¹²²

Bununla birlikte emniyet güçleri IŞİD'e yönelik operasyonlarını arttırdı. 14 Kasım 2015 tarihinin gecesinde Gaziantep'teki bir apartman dairesine operasyon yapıldı. Bu operasyonla Ankara ve Suruç'ta yapılan eylemlerle bağlantısı olduğu bilinen Halil İbrahim Durgun'u yakalamak amaçlanıyordu. Ancak Durgun, operasyon sırasında polise mukavemet etti ve daha sonra üzerinde bulunan bomba düzeneğini patlatmak suretiyle bir bakıma intihar etti. Aynı evde yaşamakta olan iki diğer şahıs, operasyon sırasında alışveriş yapmak amacıyla dışarıda oldukları için polis tarafından ele geçirildiler. IŞİD üyelerine yönelik operasyonların terör örgütünü kızdırdığı ve özellikle emniyet mensuplarına yönelik bir eylem düşüncesi içinde olacaklarına dair bir kuşku hep vardı. Nitekim aylar sonra söz konusu kuşkunun yersiz olmadığı görüldü. 1 Mayıs 2016 tarihinde Gaziantep Emniyet Müdürlüğü binasına yönelik bir saldırı gerçekleştirildi. Bu eylem sırasında üç polis memuru yaşamını yitirmiş ve 23 kişi de yaralanmıştı. Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan saldırıyı düzenleyen kişinin İsmail Güneş adlı şahıs olduğu ve onun da "hoca" lakabıyla bilinen IŞİD terör örgütü militanlarından Ahmet Güneş'le kuzen oldukları tespit edilmiştir. Bu olay sonrasında polis, birçok şüpheliyi sorguya alarak belirlediği bir eve de baskın düzenlemişti. IŞİD tarafından kullanıldığı bilinen bu evde de bir örgüt mensubu üzerindeki düzeneği patlatmak suretiyle yaşamına son verdi. Sonraki süreçte yapılan incelemelerden söz konusu operasyonda kendisini

¹²¹ "IŞİD Füzeleri Evden Atıyor", 30 Mayıs 2016, <http://www.milliyet.com.tr/isid-fuzeleri-evden-atiyor/dunya/detay/2253894/default.htm>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

¹²² "Taksim'deki Canlı Bombanın Kimliği Belli Oldu", 20 Mart 2016, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/taksimdeki-canli-bombanın-kimligi-belli-oldu.PltssHAz3EqpKUPzUaAAcQ>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

patlatarak intihar eden örgüt mensubunun ise IŞİD'in sözde "Antep Emiri" ve bazı eylemlerinin planını yapan Yunus Durmaz adlı kişi olduğu anlaşılmıştır.¹²³

Kanlı eylemlerine devam eden IŞİD, silahlı ve bombalı eylemlerinden birini de İstanbul'daki Atatürk Havalimanı'nda üç canlı bomba kullanarak gerçekleştirmişti. Saldırganlardan ilki dış hatlar terminalinin ana girişinden içeriye girmişti. Burasının alanın güvenlik noktalarından ilkiydi. Bu kapıdan x-ray cihazının kontrolüne takılmadan ilerideki noktalara gidemeyeceğinin farkında olan terör örgütü üyesi, üzerinde bulunan uzun namlulu silahı çıkararak bu noktadan etrafına ateş açmaya başladı. Sözü edilene kontrol noktasında birçok vatandaş olduğu için polisin saldırgana müdahalesi kolaya olmamıştı. Etrafına ateş açarak ileri doğru ilerlemeye devam eden saldırganın, daha ilerideki noktalara varmasını havalimanında görev yapan polis memurlarından biri engellemişti. Polis memuru, etraftaki vatandaşlara gelişigüzel ateş etmeyi sürdüren saldırganı vurmuştu. Saldırgan yaralandığı için yere düştüğünde üzerinde bulunana patlayıcı düzeneği infilak ettirmişti. İlk teröristin ilerlemesi durunca bu defa ikinci terörist eylemine başlamıştı. Söz konusu ikinci teröristin de içeri doğru ilerlemesi mümkün olmadı. x-ray cihazının olduğu noktadaki bölgeden etrafa sürekli ateş eden terörist, ilk terörist vurulduktan hemen sonra üzerindeki bomba düzeneğini patlatmıştı. Üçüncü saldırı ise havaalanından çıkan vatandaşları bekleyen taksilerin ve özel araçların olduğu alanda gerçekleştirilmişti. Üçüncü terörist de ilk olarak etrafa rastgele ateş açmaya başlamıştı. Yakın çevresindeki polislerle bir süre çatıştıktan sonra da üzerinde bulunan patlayıcı düzeneğini infilak ettirmişti.¹²⁴

Örgütün İstanbul'da gerçekleştirdiği kanlı eylemden sonra yapılan araştırmalar sonucu Muhacirun adındaki İslami Eğitim Merkezi isimli bir grup tespit edilmiştir. Söz konusu merkezinin destek olmak amacıyla Suriye'de bulunan İslami terör örgütlerine elemanlar yetiştirdiği belirlenmişti. Atatürk Havalimanı eylemini yapan örgüt mensuplarından birisinin bu merkezde eğitildiği belli olmuştu. IŞİD' terör örgütünün yalnızca sınır sadece bölgesinde bulunan Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis gibi kentlerde değil, İstanbul ölçeğinde kentlerde bile rahatlıkla örgütsel faaliyetlerde

¹²³ Acarer, **a.g.e.**, s.s. 64-65.

¹²⁴ "Saldırı Nasıl Gerçekleşti?", 29 Haziran 2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/saldiri-nasil-gerceklesti>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

bulunduğu ve açmış olduğu eğitim merkezlerinde örgüte mensup militanların barınmasını sağlayıp düzenlenecek eylemlerin planlarının yapıldığı saptanmıştır.¹²⁵

Bütün bunlara rağmen Türkiye'de IŞİD'in örgütlenme süreci ve örgütsel faaliyetlerine engel olunması hususunda geç kalındığı kuşkusunu da gündeme getirmişti. Atatürk Havalimanı'nda yaşanan olayla ilgili iddianame uyarınca tutuklu bulunana sanıklarından biri olan Cezayir asıllı Djamel Slimani'nin örgüt yapısı ve öteki sanıklarla ilgili vermiş olduğu bilgiler, örgütün İstanbul'da organizasyon becerilerinin hangi düzeyde olduğunu göstermekteydi. Slimani, mahkemeye verdiği ifadesinde Yakup Kod, Cuma Güneş'in Başakşehir, Fatih ve Haseki'de otuz beş civarında evleri bulunduğunu ve yalnızca Araplarla ilgilenmeyi tercih ettiğini söylemiştir. Sözü edilenlerin Türk plakası taşıyan araçlarının bulunduğunu, Suriye'ye giderek oradaki savaşa katılacak teröristleri telegram aracılığıyla bağlantıya geçerek Türkiye'ye gelmeleri konusunda çağrıda bulunduğunu, bu davete uyup gelenlerin önce eve yerleştirilmediklerini, ilk dönemde bir otelde kaldıklarını ve modern giyinmek suretiyle şüphelerden uzak tutulduklarını anlatmıştır. Bir süre sonra yerleşeceği misafirhane tespit edildikten sonra Yakup ve Muaz ile görüşerek sözü edilen kişiler hakkında bilgilerin aktarıldığını, İstanbul'da korsan taksi işi yapmakta olan Arthur ve Anzor adındaki kişiler aracılığıyla misafirhaneye yerleştirildiklerini belirtmiştir. Slimani, bahsedilen kişilerin Suriye'ye gönderilmesinin eskisi gibi kolay olmadığını, belirttikten sonra daha önce parası olanların belli bir kontrol sistemi içinde sınır bölgesine ulaştırıldıklarını ve uygun zamanda da sınırdan geçtiklerini söylemiş; anlattıklarını da Murad Murtuzaliev sayesinde öğrendiğini ifade etmiştir.¹²⁶

Bu eylemler IŞİD saldırılarının sona erdiği anlamına gelmiyordu. 20 Ağustos 2016'da Gaziantep'te düğünün yapıldığı bir sokağa bombalı bir saldırı gerçekleşmişti. Kürt kökenlilerin yoğunlukta olduğu bir mahallede gerçekleştirilen bu saldırıda 59 kişi yaşamını kaybetmiş ve 90'ın üzerinde vatandaş da yaralanmıştı. Saldırının planlayıcısının Antep hücre yapılanmasının önde gelenlerinden biri olan

¹²⁵ Acarer, a.g.e., s. 67

¹²⁶ "Havalimanı Saldırısını İstanbul'da Bomba Eğitimi Almış", 3 Mart 2017, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201703031027475601-havalimani-saldirgani-istanbulda-bomba-egitimi-almis/>. (Erişim: 24 Kasım 2017.)

Mehmet Kadir Cebael'in önceden gerçekleştirilen bir operasyon sırasında üzerindeki bomba düzeneğinin patlatmak suretiyle intihar etmiş olduğu iddia edilmişti.¹²⁷

Aynı derece de vahşi bir eylem de İstanbul'da gerçekleşmişti. 1 Ocak 2017'de, bir terörist yılbaşı kutlamasının yapıldığı Reina isimli gece kulübüne saldırıda bulunarak hedef ayırmadan orada bulunanlara ateş açmıştır. Saldırıda 39 kişinin hayatını yitirdiği, 60'ın üzerinde kişinin ise yaralandığı tespit edilmiştir.¹²⁸ IŞİD, Reina saldırısının kendileri tarafından gerçekleştirildiğini açıklamıştır. Böylece Reina saldırısı, IŞİD'in Türkiye'de yapılan saldırılardan üstlenmiş olduğu ikinci saldırı olmuştur. IŞİD'in saldırıyı üstlendiğini ortaya koyan açıklamasında teröristin "Hristiyanların din dışı bayramlarını kutladıkları en büyük üne sahip gece kulüplerinden" birisine saldırıda bulunduğu ifade edilmiştir. Reina saldırısından kısa bir süre sonra IŞİD, propaganda yapmak amacıyla yayına verdiği ve benzer saldırıların ipuçlarını da taşıyan videoda turistlerin yoğunlukta olduğu yerlerin hedef alınmasının sembolik bir önem taşıdığını göstermiştir. Teröristin 180'in üzerinde mermi kullanarak yaptığı Reina saldırısı, birçoğu yabancı ülkelerin vatandaşı olan kişilerin yaralanmasına ve yaşamını yitirmesine neden olmuştu. Söz konusu eylemi yaptığı tespit edilen El Kaide bağlantılı IŞİD militanı Ebu Muhammed Horasani kod adlı Abdülkadir Maşaripov İstanbul'da yakalanmıştır.¹²⁹

IŞİD, Türkiye'de gerçekleştirilen bazı saldırıları üstlenirken; bazı saldırıları ise üstlenmemiştir. Eylemlerden sonra yapılan araştırma ve değerlendirmeler, bazı faaliyetlerin ucu Rakka'ya kadar uzanmış bazı faaliyetler ise Adıyaman ve Gaziantep hattından öte gitmemiştir. Hatta saldırıları yapanlar, yabancı uyruklu militanlar ve yerli militanlar olarak ikiye ayrılmışlardı. IŞİD tarafından gerçekleştirilen eylemlerin siyasal sonuçları bakımından birbirlerinden ayrıldıkları görülmektedir.¹³⁰ Son dönemde yapılan çalışmalar ve operasyonlar, örgütün Türkiye'de sansasyon yaratacak bir eylem yapma arayışında olduğunu ortaya çıkarmıştı. Türkiye'de eylem

¹²⁷ Acarer, **a.g.e.**, s. 69.

¹²⁸ Tolga Şardan, "Reina Saldırısı...", 2 Ocak 2017, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/reina-saldirisi---2371454/>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

¹²⁹ Göktuğ Sönmez, "Reina Saldırısı, Maşaripov ve Orta Asya'da Radikalleşme", Ocak, 2017, <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/56/56tr.pdf>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

¹³⁰ Acarer, **a.g.e.**, s. 72.

yapmak için hazırlık yapan teröristlerin yakalanması, Türkiye’de terör tehdidinin hala devam ettiğini göstermektedir.¹³¹

¹³¹ Erol Başaran Bural, “Türkiye’ye Yönelik Terör Tehdidi: IŞİD’in Emni’leri”, 23 Kasım 2017, <http://www.21yyte.org/tr/arama/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2017/11/23/8744/turkiyeye-yonelik-teror-tehdidi-isisin-emnileri>, (Erişim: 24 Kasım 2017.)

BÖLÜM 3

TÜRKİYE’NİN İŞİD’LE MÜCADELE SÜRECİ VE YAŞANANLAR

3.1. Türkiye, İŞİD ve Kobani’de Yaşanan Çatışmalar

Kürt milliyetçi tarafından Kobani bölgesi ya da kantonu olarak adlandırılmakta olan, Osmanlı Devleti’nin kaynaklarında Arappınar adıyla geçen yerleşim bölgesi, Suriye yönetimi tarafından Arapça bir isim verilerek Ayn-el-Arap adıyla anılmaya başlanmıştır. Kobani, Suriye’nin en fazla nüfusa sahip kenti Halep’e bağlı bir yerleşim alanıdır. İlçe genelinde önceleri Kürt ve Arap nüfusu belli bir denge içindeyken İŞİD’in gerçekleştirdiği saldırılar öncesinde PYD’nin egemen olduğu Kobani’de nüfus Kürtlerin lehine bir değişime uğramıştır.¹³²

İŞİD’in Irak ve Suriye’de ilerleyiş süreci, dört yıla yakın sürmüş ve İŞİD tarafından gerçekleştirilen saldırılar, Irak ve Suriye’de yaşayan halkı yerinden eden ve bölgede yeni mülteci hareketleri meydana gelmesine neden olana bir sorun olma özelliği taşımaya başlamıştır. 2014 yılının Ocak ayında Türkiye sınır bölgesine yakın olana Telabyad ve Cerablus’ta hakimiyeti sağlayan İŞİD’e bağlı güçler, Kobani istikametinde ilerlemeye başlamıştır. İŞİD’in Suriye’nin kuzeyinde gerçekleştirdiği faaliyetleri sırasında PYD’nin askeri unsuru olan YPG’ye bağlı güçlerle arasında şiddeti sürekli yükselen çatışmalar yaşanma sına yol açmıştır. Bu süreçte Kobani’de yaşamakta olan halk, zorunlu olarak kitleler halinde Türkiye’ye göç etmeye başlamıştır. Türkiye için Suriye’den kaynaklı mülteci krizinde yeni bir aşama oluşturan ve kısa süre içinde gelişerek farklı boyutlar kazanan yoğun mülteci akını, Türkiye’nin Suriye’nin sınırları içinde kalan alanda bir güvenli bölge kurulması istikametinde isteklerini gündeme getirmesine neden olmuştur.¹³³ Stratejik bakımdan

¹³² Rasim Bozbuğa, “Arappınar (Kobani-Ayn Al Arap) Savaşı ve Türkiye”, 12 Kasım 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2014/11/12/7853/arappinar-kobani-ayn-al-arap-savasi-ve-turkiye>, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

¹³³ Suna Gülfer Ihlamur Öner, “Kobani’den Kitlese Zorunlu Göç ve Türkiye’nin Güvenli Bölge Talebi”, <http://www.orsam.org.tr/files/OA/65/7sunagulfer.pdf>, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

önemsiz bir konuma sahip olan Kobani, 2014 yılının Ekim ayında sembolik olarak büyük önem taşıyan bir konuma evrilmiştir.¹³⁴

Geçmişten beri yaşanmakta olan çatışmalar, bölgedeki dinamik yapının çabucak bozulmasının temel sebebidir. İnsan hakları alanında uzmanlaşmış bir avukat ve Şam Deklarasyonu'nun eski temsilcilerinden biri olan Seve Aydın İzuli, Kürtler ile Araplar arasında devamlı derinleşen uçurumun tarihi seyrini ana hatlarıyla ortaya koymuştur. En başta garip bir "Arap kuşağı projesi" söz konusuydu. Kürtlerin bulunduğu bölgelerin kesintisiz olarak devam etmesine engel olmak ve Suriye'de yaşayan Kürtlerinin devlet olma isteklerinin önünü kesmek için rejim, 15 km. genişliğe ve 350 km. uzunluğa sahip bir hat oluşturmuştu. İsrail işgalindeki Filistin coğrafyasında İsrail'in uyguladığı yerleşim şekillerini örnek alan bir koloni oluşturma mantığıyla birçok Arap köylüsünü bu alan yerleştirmişti ve bölgede bulunan Araplara silah sağlamış ve askeri eğitim vermiştir.

2004'te, Kamışlı'daki stadyumda bir Arap takımını misafir eden Kürt takımının ev sahipliğinde oynanan futbol maçı, aradaki uçurumun iyice derinleşmesine yol açmıştır. Irak istila edildiği için sınırları gergin olan fanatik seyirciler: "Kahrolsun Esad!" ve "Kahrolsun Barzani!" diye slogan atmaya başladılar. Bir süre sonra karşıt gruplar arasında bir kavga çıkınca maç sona ermişti. İddialara göre, Kürt kökenli seyirciler aramadan geçirilerek silahlarına el konulurken, fanatik Arapların stadyuma bıçak ve sopalarla girmelerine müsaade edilmişti. Çıkana çatışmalarda o gün akşamına dek birkaç kişi yaşamını kaybetmişti. Tahmin edilebileceği gibi ertesi gün ölen Kürtler için yapılan cenaze töreni, kısa süre içinde bir gösteriye dönüşmüştü. Göstericileri durdurmayı başaramayan güvenlik kuvvetleri, göstericilere ateş açarak cevap vermişti. Bu olaydan sonra iyice ateşlenen Cezire Kürtlerine rağmen Şam'da yaşamakta olan muhalif grup sessizliğinin korumayı tercih etmişti. 2011'de devrim hareketleri başladığı zaman 2004 yılında yaşanan Kürt ayaklanmasına dair anılar, insanların çoğunun zihninde tazeliğinin korumaya devam ediyordu. Aralarında derin ayrılıklar oluşan Suriyeli Kürtler ile

¹³⁴ Weiss, Hassan, s. 330.

Arapların uzlaşmalarını sağlamak için çok büyük bir çabaya ve çok uzun bir zamana ihtiyaç duyulmaktadır.¹³⁵

İŞİD, bölgede Türkçe karşılığı Batı anlamına gelen Rojava bölgesinde saldırılarını yoğunlaştırmıştı. Rojava'da bulunan özerk yönetim yapısını içeriden yıkmak isteği, İŞİD'in Kürtlere yönelik saldırılarının en önemli nedeniydi. Üstelik Kobani, Rojava bölgesini meydana getiren kantonların tam ortasında yer almaktaydı. İŞİD'in kente egemen duruma gelmesi, iki öteki kanton arasında bulan bağın kopmasına yol açacak ve örgütün Doğu Suriye'de deneyimi elinde bulunan Rakka vilayetiyle bağlantıya geçmesine kolaylık sağlayacak en önemli bölge olma özelliğini taşımaktaydı. Uluslararası koalisyon güçlerine İŞİD'in gücünü koruduğunu ve hala ilerlemekte olduğunun ispat etmek için özellikle Kobani'de egemenlik kurmak istediği yönünde yorumlar da yapılmaktadır. Üç hafta boyunca kenti kuşatan İŞİD, 6 Ekim'de Doğu Kobani'nin sınır bölgesine iki bayrak dikmişti. O Ekimi Pazartesi gününü, 7 Ekim Salı gününe bağlayan gece, şehrin doğusunda ve güneybatıdaki sınır bölgesindeki kenar mahallerde sokak çatışmalarına dökülmüştü. İŞİD'in Kobani'den kaçabileceği tek yol, sığınmacılar tarafından Türkiye'ye geçiş için kullanılmakta olan kuzey koridoruydu.¹³⁶ Kobani'nin bir destek almadan direnmesinin mümkün olmadığını, kısa süre içinde düşeceğini anlayan Amerika Birleşik Devletleri, İŞİD'e karşı harekete geçerek belli noktalara hava saldırıları yapmaya başlamıştı. Kobani'de bulunan İŞİD hedeflerinin ABD uçakları tarafından vurulması 28 Eylül 2014'te başlamıştı.¹³⁷ Amerika Birleşik Devletleri liderliğini yaptığı uluslararası koalisyon tarafından gerçekleştirilen hava saldırılarının yoğunluğundan dolayı kısmen de olsa İŞİD'in ilerleyişi durdurulmuştu.¹³⁸

Kobani savunmasında görev alanlar, sıradan Kürt halı değil, PKK'nın Suriye kolu olarak bilinen PYD milisleriydi. Devrimin ilk günlerinde rejimle anlaşma yapmış olana PYD, otoriter bir yapı etrafında kurulmuş bir örgüttür. Çatışmaya girmek zorunda kaldığı İŞİD'e göre daha kabul gören bir yapıya sahip olsalar da hala

¹³⁵ Henin, a.g.e., s.s. 100-101.

¹³⁶ Beril Köseoğlu, "9 Soruda İŞİD Kuşatması Altındaki Kobani", 7 Ekim 2014, <http://www.diken.com.tr/9-soruda-kobani-direnisi/>, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

¹³⁷ Hakkı Özdal, "Kobani'de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı", 30 Aralık 2014, <http://www.radikal.com.tr/dunya/kobanide-15-haftayi-asan-olum-kalim-savasi-1261354/>, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

¹³⁸ Weiss, Hassan, a.g.e., s. 330.

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkelerinin yanında birçok başka ülke tarafından da kabul edilen terör örgütleri arasında yer almaktadır. Kobani’de yaşanan çatışmalar, Batı kamuoyuna iyi ile kötünün mücadelesi olarak sunulmuşsa da Suriyelilerin birçoğu, söz konusu olayları, terörist niteliğindeki iki grup arasında yaşanan çatışmalar olarak görüyordu.¹³⁹

Öte yandan bütün Kürt siyasal gruplar arasında tam bir görüş birliği olduğu da söylenemezdi. Örneğin; Paris’te sürgün hayatı süren Kürt aktivistlerden Salim Hassan’bu konuda şunları söylemiştir:

“Hepimiz Kürt’üz ama her şeyden önce Suriyeli ve demokratız. Türkiye’de cezaevinde bulunan Abdullah Öcalan, Beşar Esad’a devrimin başlangıcında çağrı yapmıştı. Irak’ta konuşlanmış 4000 Peşmerge var ama PYD bunların Kobani’ye girişine izin vermiyor. Kendi tekeli korumak istiyor.”

Sözlerini ispat etmek amacıyla eğitim almakta olan milislerin fotoğraflarını gösteren Salim Hassan, en çok da bir kasabada yaşayan tüm halkın bu çatışmada rehlin tutulmasına şaşırıldığını belirtmiştir. Kobani’nin Stalingrad gibi yapılmak istendiğini fakat şimdi tam bir harabeye döndüğünü söyleyerek önceden 250.000 kişinin yaşadığı kentten herkesin kaçmak zorunda kalarak evlerini kaybettiklerine dikkat çekerek yaşanan süreçten yakınmıştır.¹⁴⁰

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Kurban Bayramı’nda ağabeyi Abdullah Öcalan’ı İmralı Adası’nda ziyaret eden Mehmet Öcalan, ziyarete sonrasında Abdullah Öcalan’ı müzakere süreciyle ilgili ve Kobani’nin önemini vurgulayan mesajını açıklamıştı. Bu mesajdan sonra HDP genel merkezi ile KCK, taraftarlarını Kobani’de yaşananları protesto etmeleri için sokağa davet etmesiyle Türkiye’de 7-8 Ekim olayları olarak bilinen süreç yaşanmıştı. 7 ve 8 Ekim 2014 tarihinde yaşanan olayların planlanmış ve örgütlü bir eylem özelliği taşıdığına ve anlık bir öfke sonucu, kendiliğinden ortaya çıkmadığının altı çizilmelidir. Örgütlü ve planlı bir eylem niteliği taşıyan 7-8 Ekim olayları, bir fırtına, bir öfke krizi veya basit gençlik

¹³⁹ Henin, a.g.e., s. 95.

¹⁴⁰ Henin, a.g.e., s. 96

hareketinden ziyade siyasi amaçlar uğruna yapılmış bir çeşit silahlı propaganda yapmayı hedefleyen bir eylem niteliği taşımaktadır.¹⁴¹ IŞİD tarafından yapılan Kobani kuşatmasında yaşananların vahim boyutlara varması, Türkiye’de bir başka dinamiği tetikleyerek HDP ve KCK’nın “süresiz eylem” çağrısına uyanların sokaklara dökülmesiyle beraber birçok şehirde yapılan eylemlerde 30’un üzerinde vatandaşın yaşamını yitirmesiyle sona eren olayların ardından birçok şehirde sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti. Siyasi vizyonu bulunmayan ve yönlendirme özelliği taşımayan eylemler, düşünülenin çok ötesinde boyutlara ulaşmıştı. Gruplardan birçoğu sokaklarda karşı karşıya gelmiş, sayıları yüzlerle ifade edilen kişi de yaralanmıştı. Çatışmaların çoğu şehir merkezlerinde gerçekleşmiş; çatışmalarda çok sayıda kamu binası, belediye binası iş yeri, parti merkezi ve bina ateşe verilmişti.¹⁴²

20 Ekim 2014’te, Tunus Dışişleri Bakanı ile ortak bir basın toplantısı düzenleyen Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Kobani’ye yapılacak destekler için bir yardım koridoru açıldığını ilk kez söylemişti. Çavuşoğlu, Kobani’ye ve IKBY’ye yardım etmek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri’yle işbirliğine gidildiği yönünde açıklamalarda bulunmuştu. Aynı süreçte Irak’taki Peşmergelerin Kobani’ye geçiş yapmalarına yardım edileceğini ifade etmiştir. Kobani’nin Suriye yönündeki sınır geçiş kapısında egemenliği sağlamak amacıyla olan IŞİD, buraya arka arkaya saldırıda bulunmuşsa da YPG, söz konusu saldırıları bertaraf etmeyi bilmiştir. Irak’tan gelen Peşmege kuvvetleri, 31 Ekim 2014 tarihinde Kobani’de savaşmakta olan YPG’yi desteklemek amacıyla Suruç’taki sınır bölgesinden Suriye’ye geçmişlerdi.¹⁴³

PKK’nın Suriye’de kolu niteliğindeki PYD, Esad idaresine karşı ülkede başlayan isyan hareketini kendi geleceği açısından bir fırsat olduğunun kabul etmişti. Kürt nüfusun yoğun olduğu birçok bölgede geçmiş dönemde rejimle Türkiye’ye karşı oluşturulmuş ittifaktan kaynaklanan ilişkilerden yararlanarak Kobani, Afrin,

¹⁴¹ Murat Yılmaz, “7-8 Ekim Kıyımı ve Siyasi Amaçları”, Kasım, 2014, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/SDKASIM2014SAYI60.pdf>, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

¹⁴² Yunus Akbaba, “6-7 Ekim Olayları ve Çözüm Süreci”, Ekim, 2014, http://file.setav.org/Files/Pdf/20141022190303_%E2%80%9C6-7-ekim-olaylari%E2%80%9D-ve-cozum-sureci-pdf.pdf, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

¹⁴³ Hakkı Özdal, “Kobani’de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı”, 30 Aralık 2014, <http://www.radikal.com.tr/dunya/kobanide-15-haftayi-asan-olum-kalim-savasi-1261354/>, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

Haseki ve Cezire bölgelerine bir denetim sistemi oluşturarak egemenlik kurmuş ve Rojova halkının direnişleriyle tek taraflı olarak özerkliğini ilan etmiştir.¹⁴⁴ Ekim'in son günlerinde IŞİD'e katılmak amacıyla bin kadar yabancı savaşçının bölgeye ulaştığı konuşuluyordu. Başlarda şansı yüksek olan IŞİD kuşatması, sonraki süreçte ÖSO, YPG ve Irak'tan yardımda bulunmaya gelen Peşmergelerin direnişi ve havadan yapılan saldırılarla 2015 yılının Ocak ayında kırılmıştı. IŞİD militanları, koalisyon güçlerine bağlı uçaklar için kolay bir hedef olmuştu. 2015'in Şubat'ında Kobani, IŞİD'ten tamamen temizlenmişti. Sınırı geçmiş olan 300.000 civarında Kürt mülteci Türkiye'ye ilerlemişti. Türkiye, hemen sınırında Kürtlerin çok güçlenmesini istemediği için, Kürtlere çok az destek vermişti. Sınırında IŞİD'in devlet kurma isteğinden ziyade, PKK eksenli siyasal bir gücün eliyle oluşması mümkün Kürt bölgesi kurulmasını istemiyordu.¹⁴⁵

3.2. Amerika Birleşik Devletleri'nin IŞİD Mücadelesi ve Türkiye

Irak, 2003 yılında işgal edildiğinden bu yana siyasal istikrarsızlık ve güvenlik ile ilgili sorunlarla boğuşmaktadır. İşgalden sonra devletin tasfiye edilmesiyle ortaya çıkan otorite boşluğu, ülkede istikrarlı bir sürecin bir türlü yakalanamamasına yol açmıştır. Daha sonra ülkenin yönetim kadrolarına gelen güç odaklarının toplumun büyük bir bölümünü göz ardı eden politikalar uygulaması, merkezkaç kuvvetlerin güç kazanmasına sebep olmuştur. Hükümetten artık umudu kalmayan kesimler, büyük bir umutsuzluk ve dışlanmışlık duygusuyla birtakım siyasal arayışlar içinde olmuşlardır.¹⁴⁶ El Kaide, Amerika Birleşik Devletleri'nin Arapların yaşadığı coğrafyadan artık gitmesini, Batı etkisindeki İslam ülkelerinde sistemlerin yıkılmasıyla Ortadoğu'da cihat anlayışına sahip bir İslam devleti kurmayı amaçlamıştır. 2002 ile 2003 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgal sürecini tamamlamasıyla Saddam Hüseyin, dünyadaki bütün Müslümanlara direnişe

¹⁴⁴ Can Acun, Hüseyin Öner, "IŞİD-PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)", Ekim, 2014, http://file.setav.org/Files/Pdf/20141017164119_77_perspektif_cacun.pdf, (Erişim: 25 Kasım 2017.)

¹⁴⁵ Weiss, Hassan, **a.g.e.**, s. 335.

¹⁴⁶ Ferhat Pirinççi, Oytun Orhan, Bilgay Duman, "ABD'nin IŞİD Stratejisi ve Irak ile Suriye'ye Olası Yansımaları", Eylül, 2014, http://www.ferhatpirincci.com/download/orsam_isid_rapor.pdf, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

katılmaları yolunda bir çağrıda bulunmuştu. Sayıları yüzlerle ifade edilen savaşçının bu çağrıya karşılık vermesiyle Esad, ABD planlarının bozulmasını sağlamak amacıyla söz konusu cihatçıların kendi topraklarını kullanarak geçiş yapmasına müsaade etmişti, Suriye ile Irak sınırında görülen cihatçı akını, 2003 yılının Mart ve Nisan aylarında yaşanan Amerika Birleşik Devletleri işgal etmesi sürecinden sonra da sürmüştür.¹⁴⁷ Uzun süredir küresel bir pozisyona sahip olan El Kaide, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ta gerçekleştirdiği işgalle beraber yeni bir dönüşüm sürecine daha girmişti. ABD'nin Irak işgali, ülkede mezhepçi bir savaş sürecinin başlamasına neden olmuştu. Siyasi yorumcular IŞİD'in ortaya çıkmasına neden olan zeminin söz konusu mezhepçi yaklaşımlara dayandığını belirtmişlerdir.¹⁴⁸

2003 yılında Irak'ın işgalinden sonra ülkeye vali olarak tayin edilen Paul Bremer'in yaptığı ilk uygulama, devletin kademelerinde çalışan Baas kadrolarını görevlerinden uzaklaştırılması olmuştu. Sünnilerin devlet yönetimindeki ayrıcalıklı konumlarını kaybetmeleri, yüzbinlerce kişinin bir gün içinde işsiz kalmasına neden olmuştu. Sözü edilen bu uygulama, aslında Sünnilerin öfkelerinin artmasından başka herhangi bir faydası olmamıştı. Yitirdikleri düzeni, yeniden tesis etmek ve eski konumlarına kavuşmak isteyen Sünniler, Zerkavi gibi cihatçı oluşumların yakınlarında yer almışlardı. Irak'ta Şiiilerin yönetimi ele alması ve Şii gruplar tarafından uygulanana şiddetin günden güne şiddetlenmesi, cihatçı oluşumlara katılımları iyice arttırmıştı.¹⁴⁹ Ebu Gureyb Hapishanesi'nde, Amerika Birleşik Devletleri askerlerinin Iraklı mahkûmlara yaptığı taciz ve istismarları ortaya koyan fotoğraflar yayımlanmıştı. Bu olayların ortaya çıkması, uluslararası alanda protestolara ve Amerika Birleşik Devletleri Senatosu'nun olaylarla ilgili soruşturma açmasına sebep olmuştu.¹⁵⁰ Amerika Birleşik Devletleri, 2010 yılında Irak'ta başarıya ulaştığından emindi ancak yaşanmış olan seçim ortamı bir karmaşaya neden olmuştu ve daha sonra 2011'de Arap Baharı hareketinin ortaya çıkmasıyla IŞİD dengeleri, kendi lehine çevirmeyi başarmıştı. Ladin'in Pakistan'da ABD tarafından öldürülmesiyle Bağdadi, intikam alacağını tüm dünyaya ilan etmişti; Bağdadi ile

¹⁴⁷ Henin, **a.g.e.**, s. 26.

¹⁴⁸ Taştekin, **a.g.e.**, s. 82.

¹⁴⁹ Taştekin, **a.g.e.**, s.s. 135-136.

¹⁵⁰ "Kronoloji: 2002-2011 Irak'ta Önemli Gelişmeler", 19 Aralık 2011, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/kronoloji-2002-2011-arasi-irakta-onemli-gelistmeler>, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

IŞİD arasında anlaşmazlıklara rağmen bu süreç, IŞİD'e ilginin artmasını sağlamış ve 2011 yılının Aralık ayında ABD'ye ait güçlerin Irak'tan çekilmesi, zaten toplama unsurlarla oluşturulmuş Irak ordusunda önemli problemler yaratmıştı. 2011 yılında Suriye'de ortaya çıkan Esad'a karşı ayaklanmalar, cihatçılara geniş bir hareket alanı sağlamıştı. Bu süreçte Suriye ile Irak arasındaki sınır sanki tamamen kaldırılmıştı. İktidarda olan siyasi İslamcıların Arap Baharı sürecinde yaptıkları başarısız uygulamalar, cihat yanlılarının elinde güçlü bir koza dönüşmüştü.¹⁵¹ 2011'in Mart'ında Suriye'de ortaya çıkan isyan hareketleri kısa sürede bir iç savaşa dönüşmüştür. IŞİD, YPG ile Kobani'de ve Haseke kırsalında çatışmalara girmiştir.¹⁵²

Kendince bir devlet yapısı kurmuş olan IŞİD, geniş bir coğrafyayı denetimi altında tutması, taktik ve stratejik esaslara uygun eğittiği askeri olanakları kullanmak suretiyle askeri güçlerle çatışmaktan kaçınmaması, kendi finansmanını sağlayabilmesi gibi niteliklerinden dolayı eski terör örgütlerine göre büyük farklılıklar göstermekteydi.¹⁵³ IŞİD, 2014'te Irak'ta belli bir bölgede egemen oluncaya ve yeteri seviyede güce erişinceye kadar bir savunma stratejisi yürütmüştür. Örgüt 2014 yılından sonra stratejik denge safhası adını verdikleri ikinci safhaya geçerek Anbar, Ramadi, Felluce ve birçok başka bölgeyi denetimi altına almayı başarmıştır. Terör örgütü IŞİD, Irak ve Suriye'nin hassas durumlarından dolayı hızlı ve kolay başarılar elde ederek daha "stratejik denge" safhası tam olgunlaşmadan üçüncü safha olan "stratejik hamle"lerle, kısa süre içinde Irak'ta Musul kentinde, Suriye'de de Rakka kentinde hakimiyeti ele geçirmiştir.¹⁵⁴

Amerika Birleşik Devletleri, Obama hükümeti döneminde IŞİD'in ilerleyişini engelleyecek dört ayaktan oluşan stratejisini açıklamıştır. ABD açıkladığı bu stratejik planı açıklamadan önce, 8 Ağustos 2014 tarihinde Irak'ta bulunan IŞİD hedeflerine hava saldırıları yapmaya başlamıştır. 10 Eylül 2014 tarihine kadar olan sürede 77 tanesi Musul barajının etrafında olmak üzere toplamda 154 hava saldırısı düzenlediği

¹⁵¹ Taştekin, **a.g.e.**, s.s. 141-142.

¹⁵² Nebi Miş, Ömer Behram Özdemir, "Suriye 2014", http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2014.pdf, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

¹⁵³ Serkan Çakır, "IŞİD Devletleşmiş Bir Terör Örgütü Mü?", 6 Kasım 2016, <http://guvenlikenstitusu.com/isid-devletlesmis-bir-teror-orgutu-mu/>, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

¹⁵⁴ Atilla Sandıklı, "Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği", Haziran, 2015, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2015062136rapor_20haziran2015.pdf, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

bilinmektedir.¹⁵⁵ Bahsedilen hava saldırılarının tamamının Irak topraklarına yapıldığı görülmektedir; ancak Obama önceki başkanlardan farklı olarak Suriye bulunan IŞİD hedeflerine yönelik harekâta da bulunabileceklerini açıklamıştı. IŞİD ile mücadele sürecinde ikinci stratejiyle ilgili açıklamalarda bulunan Obama, ABD ordusunun kara unsurlarının muharip bir görev üstlenmeyeceklerini ve Irak coğrafyasında yeniden kara savaşına girmek istemediklerini vurgulamıştır.

Bunun yanında Irak ordusuna ve Kürt birliklerine malzeme, eğitim ve istihbarat desteğinde bulunacaklarını ve bu organizasyonun yapılması amacıyla ABD’li askeri danışmanların Irak’ta görevlendirildiklerini ifade etmiştir. Irak’la birlikte Suriye’deki IŞİD terör örgütünün faaliyetleriyle mücadele ederken merkezi hükümetin başkanı Esad’ı muhatap kabul etmeyeceklerini ifade eden Obama, Esad’a yardım etmek yerine Suriye’nin muhalif güçlerine askeri alanda yardım edeceklerini ifade etmiş ve Kongre’ye bu konuda kendisini desteklemeleri çağrısında bulunmuştur. Üçüncü strateji hakkında IŞİD saldırılarına engel olmak için müttefiklerle birlikte hareket edeceklerini ifade eden Obama, terörle mücadelede mesafe kat etmek için IŞİD’in finans kaynaklarının kesilmesi, istihbarat ağının güçlendirilmesi, IŞİD ideolojik anlayışına itiraz edilmesi gibi hususlara vurgu yapmıştır. IŞİD terör örgütü üyesi olana yabancı savaşçılarla ilgili konudan da bahseden Obama, yabancı militanları örgüte katılımına ve bölgelerinden ayrılmasına engel olunmasına dikkat çekmiştir. Obama, dördüncü stratejik tutum olarak da IŞİD saldırılarından dolayı yerinden ayrılmak zorunda kalmış Şii, Sünni, Hıristiyan ve öteki dini azınlık mensuplarına insani yardımda bulunmayı sürdüreceklerini ifade etmiştir. Bütün bu stratejik yapı içinde bir kanser olarak nitelendirdiği IŞİD terör örgütü ile mücadele sürecinin kısa sürede çözülecek bir iş olmadığını, bir zamana yayılacağını belirtmiştir.¹⁵⁶

Cenevre’de, 30 Haziran 2012 tarihinde düzenlenen birinci konferans sonucunda Cenevre I Bildirisi oluşturulmuştu. O dönemde, Suriye’de yaşanan krizi

¹⁵⁵ “ABD Askeri İstihbarat Irak Saldırısı”, 3 Eylül 2014, <https://www.theguardian.com/news/datablog/2014/aug/27/us-military-isis-air-strikes-in-iraq-day-by-day-breakdown>, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

¹⁵⁶ Ferhat Pirinççi, Oytun Orhan, Bilgay Duman, “ABD’nin IŞİD Stratejisi ve Irak ile Suriye’ye Olası Yansımaları”, Eylül, 2014, http://www.ferhatpirincci.com/download/orsam_isid_rapor.pdf, (Erişim: 17 Aralık 2017.)

çözmek amacıyla yapılmış olan toplantıda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri olana İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Rusya ve Çin'in yanında Türkiye, Katari Irak ve Kuveyt'in dışişleri bakanları ile Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri de yer almıştır. Sözü edilen toplantıda, Suriye'de sağlam yetkilerle donatılmış bir geçiş hükümeti oluşturulmasını amaçlayan bir bildiriye uzlaşmaya varmışlardı. Bu bildiriye, Suriye'de her geçen gün tırmanan insan hakları ihlalleri, şiddet olayları ve ölümün bir an önce bitirilmesi konusunda uyarı yapılmıştı.¹⁵⁷ Amerika Birleşik Devletleri, Suriye'deki geçiş sürecinde oluşturulacak hükümette Esad'ın yer almasının doğru olmadığı kanısındayken, Rusya ise bu süreçte Esad'ın bu süreçte mutlaka olması gerektiğini düşünmekteydi. Bu görüşmelerde, Suriye rejiminin de muhalefetinin temsilcisi yer almamıştı. Net bir yol haritasının ortaya konulmadığı bu toplantıya Suriye rejim güçlerinin en büyük destekçilerinden İran da katılmamıştı. Bu görüşmeler bir ateşkes ilanını sağlayamadı; Birleşmiş Milletler'in ve Arap Birliği'nin Suriye Özel Temsilcisi olarak görev yapan Kofi Annan, 31 Ağustos 2012'den itibaren geçerli olacak şekilde görevinden istifa etmiştir.¹⁵⁸

IŞİD'in Kobani'de ilerleyişi ve birçok coğrafyada egemen duruma gelmesiyle Amerika Birleşik Devletleri, söz konusu örgüte hava saldırıları yapmaya başladı. Ancak Amerika Birleşik Devletleri bu müdahaleyi yapma konusuna oldukça temkinli yaklaşmıştı. IŞİD terör örgütüne karşı kurulan uluslararası koalisyon, bölgesel krizi sona erdirme aşamasında net bir karara sahip olamayınca Suriye'de yaşanan iç savaş süreci, Esat rejiminin daha da güç kazanmasını sağladı. ABD, Suriye'de istikrara sahip bir altyapı oluşturmak ve yeni politika ve stratejiler belirleyebilmek istikametinde bir duruş sergilemişti. Yeni politika ve strateji belirlemek amacıyla ocak ayı içinde Birleşmiş Milletler aracılığıyla Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın önderliğinde Cenevre II Konferansı yapılmıştı. Bahsedilen konferansta, insani yardımların ulaştırılması için bir koridor açılması, geçiş sürecinde görev yapacak bir hükümet kurulması ve şiddet olaylarına son verilmesi istikametinde

¹⁵⁷ İpek Yezdani, "10 Soruda Cenevre II Konferansı", 23 Ocak 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/10-soruda-cenevre-ii-konferansi-25629289>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁵⁸ "Cenevre Görüşmeleri 2012, 2014, 2016", 27 Ocak 2016, <https://www.stratejikortak.com/2016/01/cenevre-gorusmeleri-2012-2014-ve-2016.html>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

kararlar alınmıştı.¹⁵⁹ Yaşananların Suriye rejimi tarafından bir terör olayı olarak kabul edilmesi, muhalefet blokunun kendi iç yapısında yaşadığı anlaşmazlıklar, görüşmelerle ulaşılmak istenen temel nokta olan ateşkes sağlanması ve geçiş sürecini yönetecek bir hükümet kurulmasını engellemiş ve görüşmeler sonunda bir sonuca varılamaması üzerine Suriye Özel Temsilcisi İbrahimi’de aynen Kofi Annan’ın yaptığını yaparak görevinden istifa etmiştir.¹⁶⁰ Amerika Birleşik Devletleri, Suriye ile olan diplomatik ilişkilerini dondurma kararı aldı. Amerika Birleşik Devletleri kamuoyu, Suriye’de yaşanan problemde Obama hükümetinin etkili bir rol oynayamadığı görüşü yaygınlaşmıştı. 2014’te Amerika Birleşik Devletleri’nin Suriye politikası IŞİD eksenli olarak gelişmişti.¹⁶¹

Cenevre III Görüşmeleri, 3 Şubat 2016 tarihinde başlamıştı. Muhalefeti oluşturan 34 grubu temsil edenler de toplantıya katılmıştı. Rusya’nın destek verdiği ılımlı muhalefet grupları da toplantıda yer almıştı. Toplantıda görüşmeler yapılırken Suriye rejim güçlerinin saldırılarını sürdürmesinden dolayı görüşmeler ertelenmişti. Görüşmeler, ileri bir tarihte yeniden yapılmak kaydıyla ertelenmiş ancak bu gerçekleşmemişti.

Cenevre IV Görüşmeleri ise 23 Şubat 2017’te başlamıştı. Suriye’deki muhalefeti oluşturan grupları Yüksek Müzakere Heyeti temsil etmişti. Suriye rejimi ise Suriye’nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi olan Beşar Caferi tarafından temsil ediliyordu. Söz konusu görüşmeler 3 Şubat 2017 tarihinde bitirilmişti. Güvenlik Konseyi tarafından yayınlanan 2254 sayılı karar uyarınca planlanan geçiş yönetiminin oluşturulması ve yapısı, yeni anayasa hazırlanması, özgür ve adil bir seçim ortamının hazırlanmasının yanı sıra orta vade içinde güven arttırmaya dönük tedbirler alınmasında ve terörle mücadele sürecinin de dört öge olarak ilave edilmesinde uzlaşmaya varıldığı belirtildi.¹⁶²

¹⁵⁹ Nebi Miş, Ömer Behram Özdemir, “Suriye 2014”, http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2014.pdf, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

¹⁶⁰ “Cenevre Görüşmeleri 2012, 2014, 2016”, 27 Ocak 2016, <https://www.stratejikortak.com/2016/01/cenevre-gorusmeleri-2012-2014-ve-2016.html>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁶¹ Nebi Miş, Ömer Behram Özdemir, “Suriye 2014”, http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2014.pdf, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

¹⁶² “Astana Görüşmeleri”, http://www.orsam.org.tr/files/OA/79/3_info1.pdf, (Erişim: 5 Aralık 2017.)

Ekim ayı içinde Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ta uygulamaya koyduğu stratejik yaklaşımını teyit etmiş ve belli aralıklarla Suriye'ye operasyon yapılması hususuna razı olmuştu. IŞİD'i bulunduğu konumda kontrol etmeyi ve ilerlemesine engel olmayı isteyen Amerika Birleşik Devletleri, bölgeye hava saldırıları düzenliyordu. IŞİD karşıtı savaşa katılması mümkün ılımlı isyancı gruplardan şekillendirilecek bir askeri unsura eğitim verip, onları silahlandırmak için zaman kazanmayı hedeflemişti.¹⁶³ 2014'te tam anlamıyla oluşumunu tamamlamamış bir yapısı bulunan Özgür Suriye Ordusu, Amerika Birleşik Devletleri'nin verdiği destek ve silah yardımı sayesinde daha fonksiyonel olmaya başladı. IŞİD'in güç kazanma süreci, Suriye'deki muhalif unsurlara silah yardımında bulunulmasına doğrudan etki etmiştir. Bölgedeki muhalif gruplara yardım olarak verilecek ağır silahların çeşitli gruplar tarafından eline geçirilmek suretiyle İsrail'e karşıtı eylemler ve saldırılarda kullanılma olasılığı, yardım sürecinin yavaş işlemesine neden olmuştur. Bunların yanında ekonomik yaptırımlar uygulanması da söz konusu olmuştur.¹⁶⁴ Suriye'de yaşanan iç savaş sürecinde Esad karşıtı bir tutum sergileyen Türkiye, düşüncelerini de çoğu zaman yüksek sesle ifade etmişti. Esad'a bağlı güçlerle savaş halinde olan muhalif gruplara katılmak isteyenlere de Türkiye sınırında kolaylık gösterildiği ileri sürülüyordu. Ancak 2014 yılı sonundan itibaren Türkiye'nin sınır hattında 450 kadar kişiye gözaltı uygulanmış ve tutuklanmıştı. Suriye ile bağlantı kuran kaçakçılık yolları da engellenmiş durumdaydı. IŞİD karşıtı koalisyon içinde yer alan Türkiye, bölgedeki üslerini yalnızca insani yardımlar için kullanıma açma kararı verdi. Muhalif Kürt gruplarına yardım olarak gönderilen silah ve mühimmatın PKK tarafından ele geçirilme ihtimali, Türkiye'nin çekincelerinden biriydi.¹⁶⁵

2014 yılında IŞİD'in Irak'taki bazı önemli bölgelerde egemenliği ele alması ve nihayet Musul'u ele geçirilmesinde iki ay kadar sonra Amerika Birleşik Devletleri operasyon yapmaya başlamıştı. IŞİD'in Irak coğrafyasındaki ilerlemesi ve Haşdi Şaabi unsurlarıyla beraber IŞİD'le mücadele süreci, yerel olmaktan çıkıp bölgesel ve uluslararası bir niteliğe ulaşmıştır. Söz konusu süreç içinde, İran'ın Irak'ta yaşanan

¹⁶³ Henin, **a.g.e.**, s. 92.

¹⁶⁴ Nebi Miş, Ömer Behram Özdemir, "Suriye 2014", http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2014.pdf, (Erişim: 26 Kasım 2017.)

¹⁶⁵ "IŞİD Tehdidine Karşı Ülkelerin Duruşu Ne?", 15 Eylül 2014, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140914_isid_hangi_ulke_nerede_duruyor, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

olaylar doğrudan müdahil olan ülkelerden biri olmasının yanında Irak'ta hükümet kurulduktan kısa bir süre sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin IŞİD terör örgütüne karşı mücadelede bulunan güçlerin desteklenmesini öngören IŞİD'le mücadele planını ortaya koyması önemli etki yaratmıştır. Bu sürecin sonunda, içlerinde Türkiye'nin de olduğu altmış civarında ülkenin yer aldığı koalisyon, IŞİD'le mücadele etmek için işbirliği yapmıştır.¹⁶⁶ İran Devrim Muhafızları, Kudüs Ordusu Kumandanı Kasım Süleymani başta olmak üzere İranlı komutanların ve askerlerin Irak coğrafyasında IŞİD'e karşı operasyonlara dahil olması, Irak üzerindeki siyasi süreci, bu süreçte İran faktörünü, Haşdi Şaabi ve onun içerisinde yer alan milis grupları tartışmalı duruma getirmiştir. Özellikle Haşdi Şaabi grubunda yer alan milis grupların günden güne sayısının artması, egemenlikleri altında bulunan bölgelerde yalnızca askeri olarak değil, yönetsekl bakımından da aktif niteliğe ulaşmaları, Haşdi Şaabi grubu içerisinde bulunan grupların bazılarının yer yer girdikleri Sünni Arap bölgelerinde yaptıkları ve İran'ın sözü edilen gruplardaki etkinlik düzeyi Haşdi Şaabi örgütünü de tartışmalı hale getirmiştir.¹⁶⁷

2006 yılında Ankara, Washington ve Bağdat arasında PKK'nın Irak'ın kuzeyindeki mevcudiyetine karşı bir Üçlü Koordinasyon Mekanizması oluşturulmuştur. Daha sonra 2007'nin Ağustos'unda o dönem başbakan olana Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla birlikte PKK'ya ve öteki terör örgütleriyle mücadeleyi amaçlayan bir işbirliğine gidildiğini söylemek mümkündür. Bu anlaşmanın hükümlerine göre Türkiye'nin Irak'ın sınırlarından gelecek güvenlik tehdidi ve terör eylemlerine karşı operasyonlar düzenlemesine imkan sağlanmıştır. Türk askerlerinin eğitilmesi amacıyla kurulmuş olan Duberdan Askeri Kampı, söz konusu anlaşmaya uygun olarak 2015'in Mart'ında kurulmuştur. Yerel kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Türk askerleri, bu kamptaki Türkmen, Sünni Arap ve Peşmergelerden 2500'den fazla kişiye eğitim verdiği tespit edilmiştir. Irak Merkez hükümete bağlı güvenlik kuvvetlerine, Peşmergelere ve Haşed El Vatani adındaki Sünni Araplara ara bağlı birliklere Türk askerlerinin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Almanya ve Ürdün'ün Amerika Birleşik Devletleri önderliğinde kurulmuş olan

¹⁶⁶ Bilgay Duman, "Musul Operasyonu ve Musul'un Geleceği: Fırsatlar ve Riskler", Ocak, 2017, <http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/206/206tr.pdf>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁶⁷ Bilgay Duman, "IŞİD Sonrası Irak'ta Tartışmalı Aktör: Haşdi Şaabi", Mayıs, 2015, <http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/rapor198/198tr.pdf>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

uluslararası koalisyonun üyelerinden olan yirmiye yakın ülkenin askeri alanda eğitim verdiği bilinmektedir. Bununla birlikte 2015 yılının Mart ayında Türkiye tarafından Irak hükümetine IŞİD mücadelesinde kullanması için askeri malzeme yardımlarını götüren silah ve mühimmat dolu C-130 tipindeki iki askeri uçak, başkent Bağdat'ın 20 km doğusunda bulunan El Musenna Askeri Hava Üssü'ne inmiştir.¹⁶⁸

Sözü edilen askeri yardım yapıldıktan sonra Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz, 4 Mart 2015'te başkent Bağdat'a ziyarette bulunarak Irak Hükümeti'nin Savunma Bakanı Halit El Ubeydi ile bir görüşme yapmıştır. Yılmaz, El Ubeydi ile yaptığı görüşme sonrası verdiği demeçte Musul'a yönelik bir operasyon sırasında Ankara ziyaretinde bulunan Irak'ın Başbakanı Nuri El Maliki ile Türkiye ve Irak arasında örgütlü suçların ve terörizm önlenmesi ve durdurulmasıyla ilgili bir ortak mutabakata varıldığını, bu konuda bir muhtırası imzalandığını söylemiştir. Ayrıca Taraflar, Türkiye ve Irak terörizmle mücadele konusunda kararlı olduklarını vurgulayarak terör örgütü PKK'nın da içinde olduğu Irak'ta faaliyette bulunan bütün terör örgütlerine ve onların faaliyetlerine engel olunmasına ve bölgedeki varlıklarını sona erdirmek istikametinde elden gelen gayreti göstereceklerine dair mutabakata varıldığını ifade etmişti. Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz, aynı demecinde 2007'da imzalanan mutabakat metniyle Bağdat ile Ankara arasında yapılan güvenlik anlaşmasının yenilendiğini bildirmiştir. 2007'de Bağdat ile Ankara arasında yılında imza edilen kapsamı geniş güvenlik anlaşmasının gereğinin yerine getireceğini ve Türkiye'nin Irak'ta ve Irak'ın yanında olacağını söyleyerek Türkiye'nin Irak'ın terörle mücadele sürecine her çeşit lojistik ve istihbaratla ilgili destekte bulunmaya hazır olduğunu ifade etmiştir.¹⁶⁹

Bağdat merkezi hükümetinin terörle mücadele etmesiyle ilgili konuda Türkiye'nin verdiği desteğin komşu iki ülkenin daha önceden aralarında yaptıkları güvenlik anlaşmalarına uygun olduğunu söylemek yanlış değildir.¹⁷⁰ Irak'ın içinde olduğu hassas dengeleri yorumlamak bakımından Türkiye, İran'a göre daha az bir

¹⁶⁸ "Türkiye'den Irak'a Askeri Yardım", 3 Mart 2015,

<http://aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeden-iraka-askeri-yardim/70247>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

¹⁶⁹ "Musul Operasyonunda Irak'ın Yanındayız", 4 Mart 2015,

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/musul-operasyonunda-irakin-yanindayiz>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

¹⁷⁰ Ali Semin, "Başka Krizi ve Türkiye-Irak İlişkilerinin Geleceği", 31 Aralık 2015,

<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-51-20160103391275.pdf>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

deneyime sahiptir. Bu deneyimzliğin en bariz örneğinin ise Başika kampına asker sevkıyatı yapılırken görüldüğünü söylemek mümkündür. Ankara'nın Başika kampına asker sevk etmesi ne kadar da çeşitli istişareler sonucunda alınan rızaya ve güvenlik konusunda yapılan anlaşmalara dayanmış olsa da Irak'ın Türkiye'de bu konudaki beklentisi, Savunma Bakanlığı huzurunda özel bir müsaade ya da mutabakat zabtı alınması doğrultusunda olmuştur. 4 Aralık 2015 tarihinde Başika kampının IŞİD'le cephe hattının yakınında olmasından dolayı kampın savunma özelliklerini desteklemek amacıyla Türkiye, bölgeye sevk etmiştir. Hem sevkıyat hacminin büyük olması hem de söz konusu sevkıyatın Musul mahalli unsurları ve Erbil Kürt yönetim kademesiyle yapılan mutabakata uygun olarak gerçekleşmesi, olayın uluslararası platformda gündeme gelmesine neden olan temel unsurlar olmuştur.¹⁷¹

Bu sevkıyat, Türkiye'nin öncelikle Irak'ta ve genel bakış açısıyla da bölgenin tamamında bir güç alanı oluşturmaya yönelik bir çabasının sonucu olarak algılanması, Irak'ın, Türkiye tarafından sağlanacak her türlü istihbarat paylaşımı, silahlandırma ve askeri eğitimle ilgili yardımlara razı olsa da, Irak cephesini kaygılanmasının ve duruma itiraz etmesinin asıl gerekçesidir. Söz konusu girişim bir yandan da Irak'taki IŞİD karşıtı durumdan faydalanarak Şiiilerin bölgedeki temsil gücünü sağlamlaştırma gayretine giren İran'ın ve onun bölgedeki tarihten gelen emellerinin gerçekleşmesine karşı bir olarak düşünülmüş ve bu muhtemel tehdide karşı uluslararası arenada ve Irak cephesinde bir pozisyon almasına yol açmıştır. Türkiye, Başika kampında peşmergelerle birlikte Musul'un eski valisi Nuceyfi'nin oluşturduğu büyük yoğunluğu Musul'da yaşayan halk, Sünni Araplardan oluşan Haşed El Vatani'ye eğitim vermekteydi.

Musul merkezli Sünni Arapların oluşturduğu grup, Musul'un IŞİD işgalinden kurtarılması için yapılacak operasyonlara İran tarafından desteklene Şii milislerinin dâhil olmasına şiddetle karşı çıkmaktaydılar. Bu konuda Musullu Sünni Araplara asıl önemli destek, bölgede Şii milis unsurların güç kazanmasından rahatsızlık duyan ve bunların bölgede iyice etkin bir konum kazanarak IŞİD'in yerini almasından kaygılanan Türkiye vermekteydi. Bağdat merkezi yönetimi başta olmak üzere İran ve

¹⁷¹ Cenk Tamer, "Türkiye ve İran'ın Irak'ta Güç Tahkim Etme Çabası: Başika Örneği", 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/285270>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

bölgedeki diğer küresel güç odakları da Sünni Arapların devlet denetiminden uzaklaşarak faaliyetlerde bulunmasından endişelendikleri için Sünni Araplara yeter seviyede destek vermekten kaçınmışlardır.¹⁷² İran ve Türkiye'nin çıkarları istikametinde destek verilen ve buna göre yönlendirilmesi amaçlanan Sünni ve Şii milis güçlerin operasyon alanları, bir yönüyle de iki ülkenin Irak'ta bulunan simgesel güç yerleştirme amaçlarına da bir gösterge özelliği taşımaktadır. Söz konusu anlaşma Irak'taki merkez hükümetin bilgisi dışında yapıldığından Ankara ile Bağdat arasında bir başka kriz çıkmasına neden olmuştu. Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ın hassas olduğu noktalara dikkat çekerek Türkiye'nin bölgeyi terk etmesini istemiş ancak Türkiye bölgeden çekilmemekte diremişti.¹⁷³

10 Haziran 2014 tarihinde, Musul'u işgal eden IŞİD'in Türkiye'nin Musul Konsoloslugu'nu da ele geçirdikten sonra 49 konsolosluk çalışanını rehin alması, Türkiye'nin Irak'la ilgili politikasına etki eden bir başka önemli gelişme olmuştur.¹⁷⁴ IŞİD'in 49 rehineyi elinde tutması, bu örgüte karşı Türkiye'nin askeri tedbir almakla ilgili bazı faaliyetlere katılmak bir yana, sert açıklama yapmaktan bile uzak durmasına neden olmaktadır. Durumun böyle olduğu Irak'ın kuzeyindeki yöneticilerce de dile getirilmişti; Özellikle IKBY yetkilileri, IŞİD'le savaş sürecinde Türkiye'den yeter seviyede destek alamadıklarını ifade etmiştir.¹⁷⁵ Ancak sonraki süreç içindeki açıklamalar, sözü edilen dönemde Türkiye'nin IKBY'ye insani yardım başta olmak üzere askeri alanlarda da yardım ettiği ancak bunun kamuoyuna açıklanmasından yana olmadığını ortaya koymuştur. Çünkü Türk hükümetinin Kürtlere açık biçimde askeri destekte bulunduğu duyurulması halinde 49 rehinenin hayatı riske atılabilirdi.¹⁷⁶

¹⁷² Ali Semin, "Başka Krizi ve Türkiye-Irak İlişkilerinin Geleceği", 31 Aralık 2015, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-51-20160103391275.pdf>, (Erişim: 16 Aralık 2017.)

¹⁷³ Taştekin, **a.g.e.**, s. 345.

¹⁷⁴ Oytun Orhan, "Ortadoğu uzmanı: IŞİD Ankara-Erbil ilişkisini Vurdu Ama Yıkılmaz", 10 Ekim 2014, <http://www.rudaw.net/turkish/interview/10102014>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁷⁵ "IŞİD'den Türk Konsolosluguna Baskın", 11 Haziran 2014, <https://www.sabah.com.tr/dunya/2014/06/11/isid-turk-konsoloslugunda>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁷⁶ Rıdvan Kalaycı, Recep Tayyip Gürlü, "Irak 2014", http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/irak_2014.pdf, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

3.3. 2015-2017 Sürecinde Türkiye-IŞİD Gelişmeleri

IŞİD'in Irak'tan başlayarak Suriye'de yayılmak suretiyle geniş bir coğrafyada egemen hale gelmesi, IŞİD'in eylemlerine karşı bir koalisyon kurulması, Rusya'nın Akdeniz'deki tek müttefiki olan Esad'ı ve rejimini desteklemek amacıyla Suriye'de bulunan varlığını yükseltme gayreti, YPG'nin kanton bölgelerini genişletmesi ve Türkiye tarafından uygulamaya konulan Fırat Kalkanı Harekâtı çatışma sürecinin seyrinde değişiklikler oluşturan gelişmeler olarak dikkati çekmiştir. Söz konusu gelişmeleri dikkatle izleyen Türkiye de Suriye'yle ilgili politikalarında değişikliklere gitmek durumunda kalmıştır.¹⁷⁷ Son dönemlerde Türkiye, özellikle terör örgütünün hedefe koyduğu ilk ülkeler arasında bulunmaktadır. IŞİD'in Suriye ve Irak'da süren mevcudiyeti ve bölgedeki saldırıların yanında dünyanın farklı yerlerinde yaptıkları terör faaliyetleri, IŞİD'de katılmak amacıyla dünyanın dört bir yanından gelen "Yabancı Terörist Savaşçılar" hususunun daha kapsamlı bir platformda değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.¹⁷⁸ IŞİD, Suriye'de devam eden savaşa katıldıktan sonra gelmiş oldukları ülkelere tekrar dönmek amacıyla kullandıkları temel güzergahlardan biri olan Türkiye'yi YTS'lerin geçiş çizgisinde en önemli engel olarak kabul etmekteydi. Durumun böyle olması, Türkiye'yi IŞİD konusunda birtakım stratejiler ve yaklaşımlar geliştirmeye zorlamaktadır.¹⁷⁹ IŞİD tarafından Türkiye'ye yöneltilen en önemli tehdidin, ülke sınırları içinde gerçekleştirmekte olduğu bombalı saldırılar olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu saldırılar, 2015 yılında 155'i sivil ve 3'ü güvenlik mensubu olana kişinin yaşamını yitirmesine yol açarken; aynı dönemde bin civarında da kişi aynı saldırılarda yaralanmıştır.¹⁸⁰

Türkiye'nin kendi toprakları dışında egemenlik hakkı bulunan tek arazisi olduğu bilinen Suriye'deki Karakozak köyündeki Süleyman Şah Türbesi'nin yeri,

¹⁷⁷ Ufuk Ulutaş, Burhanettin Duran, "Türkiye'nin DAES'le Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı", 2016,

<https://setav.org/assets/uploads/2017/08/TDP2016ilkMakale.pdf>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁷⁸ Mevlüt Çavuşoğlu, "2017 Yılına Girerken Dış Politikamız", Aralık, 2016,

http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁷⁹ Murat Yerlitaş, "Türkiye'nin Daeş ile Çok Boyutlu Mücadelesi", 26 Mayıs 2016,

<https://www.setav.org/turkiyenin-daes-ile-cok-boyutlu-mucadelesi-2/>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁸⁰ Murat Yeşiltaş, Ömer Behram Özdemir, Rifat Öncel, Sibel Düz, Bilgehan Öztürk, "Sınırdaki Düşman Türkiye'nin DAES ile Mücadelesi", 2016,

http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

Suriye'nin içinde yaşanan karışıktan dolayı değiştirilmiştir. Türbe 22 Şubat 2015'te Suriye'deki bir başka köy olan Eşme'ye taşınmıştı.¹⁸¹

2015 ve 2016 yılları IŞİD'le mücadelenin özellikle Irak'ta yoğunluk kazandığı yıllardır. Özellikle 2016'da Irak genelinde IŞİD'e karşı önemli başarılar kazanılmış, daha önce IŞİD'in ele geçirdiği Anbar ve Tikrit adındaki iki büyük şehirden IŞİD tamamen çıkarılmış, 2016'nın sonuna gelindiğinde büyük kentlerden yalnızca Musul, IŞİD'in egemenliği altında kalmıştır. Bunun yanında Beyci, Rutba, Şirgat, Felluce, gibi IŞİD'in ele geçirdiği önemli yerleşim alanların da IŞİD tamamen yenilgiye uğratılmış ve adı geçen yerleşim birimleri IŞİD unsurlarından tamamen temizlenmiştir. Bu arada Musul'un yanında Kaim, Telafer ve Havice ve IŞİD egemenliği altında olana yerler olmaya devam etmiştir.

Türkiye'nin Başika'da yer alan askeri üssünün kullanılmasına izin vererek desteklediği Musul operasyonu 17 Ekim 2016'te başlatılmıştır. Başika'da bulunan Türk unsurları, IŞİD'e karşı bir savaşın içindeyken bir yandan da IŞİD karşıtı grupların askerlerine de eğitim desteğinde bulunmuştur.¹⁸²

IŞİD'le mücadele sürecinde izlenen strateji bakımından Türkiye'nin başka bir önemli etkisi ise, YTS'lerin Suriye geçmesinin engel olmasıyla ilgili uygulamalarıdır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1999 tarih ve 1267 sayılı ve 2011 tarih 1989 sayılı kararlarına uygun olarak oluşum ve kişilere dair saptadığı terör listesine El Nusra Cephesi ve IŞİD'in de eklenmesiyle Türkiye, Bakanlar Kurulu'nun 10 Ekim 2013 tarih ve 2013/5428 sayılı kararında bu örgütleri, resmen terör örgütü olarak kabul ettiğini ortaya koymuştur.¹⁸³ Bununla birlikte 2014 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, YTS tehdidine karşı harekete geçerek bu bağlamda 2014 tarih ve 2170 sayılı, 2014 tarih ve 2178 sayılı ve 2015 tarih ve 2199

¹⁸¹ "Süleyman Şah Türbesi Nereye Taşındı?", 22 Şubat 2015, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/22/suleyman-sah-turbesi-nereye-tasindi>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁸² Bilgay Duman, "Musul Operasyonu ve Musul'un Geleceği: Fırsatlar ve Riskler", Ocak, 2017, <http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/206/206tr.pdf>, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁸³ Pınar Yurtsever, "Bakanlar Kurulu Terör Örgütleri Listesini Güncelledi", 19 Haziran 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/bakanlar-kurulu-teror-orgutleri-listesini-guncelledi-26634556>, (Erişim: 28 Kasım 2017.)

sayılı kararlar almıştır. Türkiye, bu uluslararası gelişmelere uygun olarak bir hareket tarzı belirleyerek YTS ile yoğun bir mücadele içine girmiştir.

Ayrıca Türkiye BM tarafından kabul edilen Terörle Mücadele Küresel Forumu'nun (TMKF) acil önlemleri kapsamında;

- “1) YTS’lerin seyahatlerinin önlenmesi,
- 2) YTS’lere yönelik hukuki yaptırım uygulanması,
- 3) İnternet üzerinden olan dahil olmak üzere, terörizme teşvik ile mücadele,
- 4) YTS’lerin suçlu kabul edilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması,
- 5) YTS’lerin finansmanının engellenmesi”¹⁸⁴

gibi acil önlem paketinin uygulamaya başlamıştır.

Irak ve Suriye’de yaşamakta olan halka yönelik IŞİD tehdidi ortaya çıktıktan sonra, Türkiye bir ikilem yaşamıştır. Söz konusu ikilemin bir tarafında askeri operasyonun içinde olmak, bir başka söyleyişle, IŞİD’e yönekil bir kara cephesi açmak vardı. İkilemin öbür yanında ise insani ve askeri operasyonlar yapmanın getirdiği zorluk bulunmaktaydı. İçlerinde teröristlerin sızma riski bile hiç dikkate alınmadan sayıları iki milyona ulaşan sığınmacılara kapıların ardına kadar açılması, Türkiye’nin tehdit algılamasının artmasına neden olmuştur. Yapılan resmi açıklamalar dikkate alındığında Türkiye’nin sığınmacılarla ilgili uygulamalar için 7 milyar doların üzerinde bir harcama yapılmıştır. Söz konusu miktar, neredeyse askeri bir operasyona yapılan harcamanın maliyeti kadar bir bütçeye denk gelmiştir.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Murat Yeşiltaş, Ömer Behram Özdemir, Rifat Öncel, Sibel Düz, Bilgehan Öztürk, “Sınırdaki Düşman Türkiye’nin DAESH ile Mücadelesi”, 2016, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf, (Erişim: 27 Kasım 2017.)

¹⁸⁵ Haldun Yalçınkaya, “Yabancı Terörist Savaşçılar ve Türkiye”, Ekim, 2015, <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/31/31tr.pdf>, (Erişim: 28 Aralık 2017.)

Türkiye, 2011 yılından bu yana süren Suriye krizine, ilk olarak siyasi bakımdan destek verdiği Suriye içinde bulunan muhalif unsurlara destek vermek suretiyle müdahil olmuştur. Ortadoğu bölgesinde durumu her geçen gün daha karmaşık bir durum alması, işin içine Rusya'nın da fiili olarak katılması ve bölgede IŞİD'in de aktif olması, Suriye'deki tüm güç dengelerinin değişmesine neden olmuştur. Söz konusu süreç, koalisyon güçleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nin IŞİD'e karşı birlikte hareket etmesiyle sonuçlanmıştır.

IŞİD'in Suriye istikametinden gelerek Türkiye'de terör eylemleri gerçekleştirmesi, ABD başta olmak üzere, bölgedeki güç odaklarının buna engelleyememesi, hatta Türkiye'nin güvenliğini sürekli tehdit eden PKK, YPG ve PYD gibi bölgesel terör unsurlarını desteklemeye devam etmeleri, bölgeye operasyon yapılmasını zorunluluk haline getirmiştir.¹⁸⁶ Tam da bu süreçte Türkiye'de bir başbakan değişimi olmuştur. Ahmet Davutoğlu'nun 24 Mayıs 2016 tarihinde başbakanlığı Binali Yıldırım'a devretmesi, dış politika alanında da bir kırılma noktasının yaşandığı dönem olmuştur. 24 Ağustos 2016'da Türkiye, sabah 04.00 sularında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Suriye'nin sınırından geçerek bölgeye müdahalede bulunduğunu Türk ve kamuoyuna bildirmiştir. Türkiye'nin sınır hattında yer alan ve devamlı Türkiye topraklarına girerek saldırılarda bulunan ve bazı terör eylemleri gerçekleştiren IŞİD üyesi militanları kaynağında temizlemek ve ABD'nin desteğini alan PYD militanlarının amaçlarına ulaşmasına engel olmak; bu harekâtın temel amacıdır. Türkiye'nin meşru müdafaa hakkını kullanmakta olduğu bu hareket, uluslararası hukuk kurallarına aykırı değildir. Bununla birlikte TSK, Türkiye'nin sınırlarının daha güvenli hale gelmesini sağlamayı ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü korumasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu hareket bittikten sonra, bölgede bir güvenli bölge oluşturulması da büyük bir önem taşımaktadır.¹⁸⁷

Fırat Kalkanı Operasyonu'yla Suriye sınırları içinde varlık gösteren Türkiye, sonraki süreçte IŞİD'e karşı yapılması muhtemel operasyonlara dahil olabileceğinin

¹⁸⁶ Nejat Tarakçı, "Fırat Kalkanı Harekatı'nın Jeopolitik Etkileri", http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kalkan_m_k_l_c_m_pdf_a4766b20-11b9-475b-aab5-1088c3495851.pdf, (Erişim: 28 Kasım 2017.)

¹⁸⁷ Haydar Çakmak, "Fırat Kalkanı Harekatı ve ABD'nin Büyük Kürdistanı", 25 Ağustos 2016, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/firat-kalkani-harekatı-ve-abdnin-buyuk-kurdistanı-39476yy.htm>, (Erişim: 28 Kasım 2017.)

işaretini vermiştir. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminden sonra, yapılan bu operasyonla iç ve dış kamuoyuna Türk ordusunun hala eski gücünde olduğunun mesajını da vermiştir.¹⁸⁸ 20 Aralık 2016 tarihinde Moskova’da imza altına alınan deklarasyon, Türkiye-Rusya-İran üçlüsünün Suriye’de barış ortamının ve siyasal çözüm sağlanmasının garantörü olduğunu ilan ettikten hemen sonra 29 Aralık’ta Suriye merkez rejimiyle muhalefet arasında kapsamı geniş uzlaşmanın da altyapısı hazırlanmış olmuştur. Bu deklarasyon uyarınca 30 Aralık 2016’da gece yarısı silahların susması sağlanırken, sürecin istenildiği gibi gitmesiyle 2017’nin Ocak ayının ortasında Kazakistan’da, başkent Astana’da siyasal müzakerelere geçilmiştir. Türkiye, söz konusu deklarasyonla, 2011 yılının sonundan itibaren yürütmekte olduğu “Esad gitmeli” stratejisini terk ettiğini de resmi olarak ilan etmiştir.¹⁸⁹

23 Ocak 2017 tarihinde taraflar, Türkiye, Rusya ve İran garantörlüğü altında Suriye’deki krize bir çözüm üretilmesi için Astana’da “Astana I Görüşmeleri” sadı verilen görüşmeler için bir araya geldi. Görüşmede, öncelikle taraflar arasında iyice tıkanmış olan diyalog kanallarının yeniden çalıştırılması ve ateşkesin şartlarının belirlenmesine odaklanılmıştır. YPG’nin bu görüşmelere katılmasına izin verilmedi. Türkiye, Rusya ve İran’a ateşkesi denetlemeleri konusunda görevli olduğu karara bağlandı. Demokratik bir ülke niteliği taşıdığı kabul edilen Suriye’nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü teyit edilmiştir. El Nusra ve IŞİD’e karşı ortak mücadele verme konusunda kararlı olunduğu vurgulandı.¹⁹⁰ Tarafların tamamı, 15 Şubat’ta yapılan ikinci toplantıda tekrar bir araya gelmişti. 14 Mart 2017 tarihinde yapılan Astana III toplantısında İran’ın da Türkiye ve Rusya’yla beraber ateşkes konusunda garantör olması konusunda anlaşmaya varılmıştı. Garantörler, 3 Mayıs 2017’de yapılan toplantıda, rejim ile muhalefet arasında en sert çatışmaların yaşandığı İdlib şehri ve civarı, Humus şehrinin kuzeyinde yer alan belirli bölgeler, başkent Şam’da bulunan Doğu Guta, Suriye’nin güneyinde bulunan Kuneytra ve Dera şehirlerinde

¹⁸⁸ “15 Temmuz Sonrası Türkiye’nin Operasyonel Gücü ve Fırat Kalkanı Harekatı”, 26 Ağustos 2016, <http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1004/15-temmuz-sonrasi-turkiyenin-operasyonel-gucu-ve-firat-kalkani-harekti.aspx>, (Erişim: 28 Kasım 2017.)

¹⁸⁹ “2016 Türk Dış Politikasında Neler Yaşandı?”, 2 Ocak 2017, <http://www.abhaber.com/2016da-turk-dis-politikasinda-neler-yasandi/>, (Erişim: 29 Kasım 2017.)

¹⁹⁰ “Astana Görüşmeleri”, http://www.orsam.org.tr/files/OA/79/3_info1.pdf, (Erişim: 5 Aralık 2017.)

çatışmasızlık bölgeleri oluşturulması kararına varılmıştır. Astana V Görüşmeleri kapsamında Temmuz ayında yapılan toplantıda, garantör ülkelerin üçü de, Ortak Çalışma Grubu'nun çatışmasızlık bölgeleriyle ilgili sınırların belirlenmesi için çalışmanın sürdürülmesi kararına varılmıştı. Toplantı sürecinde Rusya ve ABD'nin Suriye'nin güneyinde bulunan Kuneytra ve Dera şehirlerini de içine alan çatışmasızlık bölgesi içinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin de hakim olacağı güvenli bir bölge oluşturmak üzere ayrı bir anlaşmaya gittikleri fark edilmişti. 9 Temmuz 2017 tarihinde başlatılan ateşkesin denetlenmesi için belli bölgelere Rus askerinin konuşlanması sağlanmıştı. 22 Temmuz 2017'de Rusya Savunma Bakanlığı, rejim tarafından kuşatma altında tutulan Şam'ın doğusundaki Doğu Guta ve civarında ateşkes için anlaşmaya varıldığını duyurmuştu. 3 Ağustos'ta yine Rusya, Humus'ta da ateşkes konusunda anlaşma sağlandığını ilan etmişti.¹⁹¹

Yine Astana'da gerçekleştirilen altıncı tur görüşmelerin sonunda Kazakistan'ın Dışişleri Bakanı olan Abdrahmannov, toplantı sonunda düzenlenen sonuç bildirisini medyaya açıklamıştı. Rusya, İran ve Türkiye'den meydana gelen garantör ülkelerin onayından geçen bu bildiride Suriye Devleti'nin egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne sıkı sıkıya bağlı olduklarının altının bir kere daha çizdiklerinin belirtmiştir. İdlib'in de içinde olduğu Suriye'de gerilimin düşürülmesi gereken bölgelerin belirlenmesi hususunda uzlaşmaya vardıklarını vurgulamıştır. Suriye'de bulunan gerilimi azaltma bölgelerinde ihlaller fırsat verilmemesi amacıyla Türkiye, Rusya ve İran arasında bir koordinasyon merkezi oluşturulması için anlaşmaya varıldığının ifade edildiği bildiride; bu bölgelerin önce uzatma imkanı olan altı aylık bir süre için tesis edileceği açıklandı. Sözü edilen bildiride bir aydan da Astana'da yapılacak görüşmelerinin başlayışından aşağı yukarı 8 ay kadar sonra Suriye'nin genelinde bir iyileşmeye doğru dikkat çekici bir gidiş olduğunu vurgulayarak yapılan görüşmelerin sürdürülmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.¹⁹² 7.si yine Kazakistan'ın başkenti olan Astana'da yapılan Suriye'yle ilgili toplantısına katılan taraflar, tutuklu ve esir takası ile abluka altında bulunan bölgelere insani

¹⁹¹ "Türkiye, Rusya ve İran İdlib İçin Anlaştı", 15 Eylül 2017, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-turkiye-rusya-ve-dunya-2519961/>, (Erişim: 5 Aralık 2017.)

¹⁹² "6. Astana Görüşmesi Sonuç Bildirgesi", 16 Eylül 2017, <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2017/09/16/1520435/6-astana-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmesi-sonu%C3%A7-bildirgesi>, (Erişim: 5 Aralık 2017.)

yardımların kesintiye uğramadan girmesiyle ilgili konuda bir uzlaşmaya varılamazken, ayrıca bu konularda çalışmalara devam edilmesi kararına varılmıştır.¹⁹³

Deyru'z-Zür'de Suriye merkez hükümetine bağlı askeri unsurlar, IŞİD karşısında önemli başarılar elde ederek önemli kazanımlar elde etti ve 3 Kasım 2017'de sözü edilen kasaba, tekrar tümüyle Suriye merkez yönetiminin hakimiyet alanına girdi. Böylece Suriye'deki kaosun çözülmesi istikametinde önemli ilerlemelerle sonuçlanan görüşmeler, Suriye'deki rejim kuvvetlerinin IŞİD elinde bulunan kentleri yeniden kontrolü altına almasıyla sonuca ulaşmış oldu.¹⁹⁴

¹⁹³ "Astana'daki Suriye Görüşmeleri Sona Erdi", 31 Ekim 2017, <http://www.haberturk.com/astana-daki-suriye-gorusmeleri-sona-erdi-1694991>, (Erişim: 5 Aralık 2017.)

¹⁹⁴ "IŞİD'in Irak ve Suriye'deki Son Toprakları: Fırat Vilayeti", 8 Kasım 2017, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41914181>, (Erişim: 5 Aralık 2017.)

SONUÇ

İslam coğrafyasında ekonomik gelişme süreci, 1938’de petrolün bulunmasıyla; Selefilik anlayışını temel alan İslami yaklaşımın da ortaya çıkışı ise 1970’li yıllarda petrol üretiminde görülen büyük artışla ortaya çıkmıştır. Uzun bir dönemdir dünyada etkili olan ve bundan sonra da kendisinden söz ettirecek olan IŞİD, Selefi inancının geçirmiş olduğu değişimle ortaya çıkan anlayışın üzerinde yükselerek kurulmuştur. Bunun dışında bölgedeki istikrarsızla şekillenen ortam, değişim gösteren yönetim anlayışı ve küreselleşen dünya koşullarından etkilenen Arap coğrafyasındaki genç nüfusun demokratik yaşama isteklerini ortaya koyan Arap Baharı sürecinde yaşanan halk hareketlerinin Suriye’ye etkisi, söz konusu örgütün ortaya çıkıp güç kazanmasında büyük ölçüde etkili olmuştur.

1979 ile 1989 arasındaki süreçte, SSCB’nin Afganistan’a müdahale etmesiyle radikal İslamcı anlayışa sahip örgütlerin aktif duruma geldiği görülmektedir. Afganistan’da yaşanan süreçten sonra Afganistan topraklarında yaşama imkanı bulan cihat anlayışına sahip düşüncelerden beslenen çeşitli çaplardaki grupların faaliyetlerinde de artışlar olmuştur. Kısa zaman içinde Ortadoğu coğrafyası içinde radikal İslamcı örgütlerin etkinliklerinde hız veren bir ortam oluşmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nin sözü edilen terör anlayışının Ortadoğu’dan kaynaklandığını iddia ederek bölgeye demokratik anlayışı götüreceği düşüncesiyle bölgeye farklı zamanlarda farklı düzeylerde müdahaleleri söz konusu olmuştur. ABD’nin özellikle Irak topraklarına yapmış olduğu müdahalelerden sonra meydana gelen yönetim boşlukları ve ABD’nin bölgede yaşayanların geleneksel yapısını çözmekte zorlanması, IŞİD’in kurulması ve kısa sürede bölgesel bir güç haline gelmesini kolaylaştırmıştır. ABD’nin çeşitli dönemlerde bölgeye yaptığı müdahalelerle yaşanan gelişmelerden bazıları, bölgede yaşayan halkın IŞİD ve benzeri terör örgütlerini kurtarıcı olarak kabul etmesine yol açmıştır.

IŞİD’in Suriye ve Irak’taki şehirlerin bazılarının egemenliğinin ele geçirmesi ve petrol rezervlerinin sağladığı avantajları sonuna kadar kullanmaları ile ekonomik bir güç odağı olması da göz ardı edilmemelidir. Bu alanda yapılan değerlendirmeler

söz konusu örgütün dünyadaki maddi yönü en güçlü terör örgütü olduğunu göstermiştir.

IŞİD, egemenliği altına aldığı kentlerde ve çatışmalardan sonra esaret altına aldığı kişilere ettiği zalimce işkenceler ve katliamlarla dikkatleri üzerine çekmiştir. Daha da ilgi çekici olan sosyal medyayı kullanmak suretiyle söz konusu eylemlerini tüm dünyanın görmesini sağlayacak şekilde yapmış olmasıdır. Eylemlerini sosyala medyada yayımlayarak aşağı yukarı ana hatları belli olan terör örgütlerin profiline yeni bir uygulama ve perspektifin eklenmesine yol açmıştır. Söz konusu örgütün yaptığı katliamlar ve zulümler, uluslararası kamuoyu tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış ve dünya genelinde IŞİD karşıtı bazı tedbirler alınmasına yönelik koalisyonlar kurulmasını ve anlaşmalar yapılmasını sağlamıştır. Türkiye, IŞİD karşıtı görüşmelerin büyük bölümüne katılmış ve koalisyonda aktif olarak da yer almıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin bu tutumu, o dönemde büyük eleştirilere nedne olmuştur. Birçok devlet ve kişi, Türkiye'nin IŞİD terör örgütüne yardım ettiğini ileri sürmüştür. Türkiye'nin IŞİD'in hâkim olduğu alanla sınır hattı olması da özellikle sınırın örgüt militanları tarafından aktif olarak geçiş güzergâhı haline geldiği iddiaları da yer almıştır. Fakat Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında bölgede yaşanan kaostan dolayı yaşam alanlarını terk etmeye mecbur olan sığınmacılara sınırların açılmış olması gerçeği de büyük bir önem kazanmaktaydı. Netice itibariyle bölgedeki bazı tutumları eleştirilen Türkiye'nin sığınmacılara karşı uygulamaya koyduğu insani yaklaşım, uluslararası kamuoyunca daima takdirle karşılanmıştır.

Türkiye'nin Suriye politikası, 2011'den sonra Beşar Esad ve anlayışının yönetim makamından uzaklaşması istikametinde olmuştur. Türkiye bu politik yaklaşımının yürürlüğe girmesine dönük uygulamalarda da bulunmuştur. Beşar Esad karşıtı ülkelerden oluşan ilk koalisyonu toplantısını İstanbul'da toplamak suretiyle bu anlayışını da dünya kamuoyuna duyurmuştur. Türkiye Esad'ın sivillere uyguladığı zulümleri ve katliamları, Beşar Esad karşıtlığının gerekçesi olarak ileri sürmekteydi. Ne var ki Suriye topraklarında meydana gelen bu kaos ortamı IŞİD terör örgütünün ortaya çıkışı ve faaliyetleriyle farklı bir boyuta taşınmış ve Suriye'nin siyasi yapısı tam anlamıyla bir çıkmaza girmiştir. Beşar Esad'ın başkanlığındaki yönetim, bu dönemde İran ve Rusya'nın desteklerini almıştır. Günden güne güç kazan IŞİD,

bölgede geniş bir alanı ele geçirerek Türkiye'nin sınırına kadar dayandı. Türkiye'nin sınır bölgesindeki Kobani'de egemen olma anlayışıyla bu kente saldırıya geçti. Sözü edilene kentte yaşanan çatışmalar Türkiye'nin güneydoğusundaki şehirlerde 6-7 Ekim Olayları olarak adlandırılan olayların başlamasına sebep oldu. Yaşanan bu durum, Suriye'de yaşananlar, bu ülkenin kendi iç problemi olduğu halde Türkiye'yi nasıl doğrudan etkileyebildiğine iyi bir örnek oluşturmuştur.

Örgütün Irak'taki faaliyetleri de Türkiye için büyük bir öneme sahipti. Sürekli değişim gösteren dengeler ve güçsüz yönetim yapısı, Türkiye'nin bölgeye bakış açısını değiştirmesine; her güç odağı için ve her siyasal durum için farklı bir strateji belirlemesine neden olmuştur. IŞİD'in Musul'un kontrolünü ele alması ve Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğu'na yaptığı baskınla rehin aldığı 49 konsolosluk görevlisinin durumu, Türkiye'nin bu süreçte örgüte karşı bir araya gelen koalisyonun çalışmalarına vatandaşlarının can güvenliğinden kaynaklanan endişelerle katılmamasına neden olmuştur. IŞİD'in Irak içindeki birçok bölgede ilerleyişi, Türkmenlerin de yurtlarını terk etmelerine sebep oldu. Irak'ta yaşayan Türkmen nüfusun durumu Türkiye için tarihi bir konu olma özelliği taşımasına karşın Türkiye, bu konuya bu süreçte mesafeli yaklaşmıştır. Bu dönem içinde Türkiye'nin bölge genelinde Sünni eksene oturan bir politika takip etmesi, Türkiye'nin dış politikasının seyri bakımından tarihsel stratejilerde değişiklikler yapılmasına yol açmıştır.

IŞİD kendisinin karşısında aktif olarak hareket eden Türkiye, İran, Rusya, İngiltere ve Avrupa'nın birçok ülkesine karşı önemli ölçüde sivil nüfusun yaşamını yitirmesine yol açan ve özellikle sosyal kullanım alanlarına yönelik birtakım terör faaliyetlerinde bulunmuştur. 2013 yılında ve bu yıldan sonra IŞİD, hedefine Türkiye'yi koyarak Türkiye'ye yönelik bazı bombalı terör saldırıları yapmaya başlamıştır. Bu saldırılar neticesinde Türkiye'de 304 kişi yaşamını yitirmiştir. IŞİD tarafından Türkiye'de yapılan eylemlerin yapılış biçimi ve eylem için seçilen yerlerin hassas yapısı dikkat çekici bir nitelik taşımaktaydı. Türkiye'de yaşanması muhtemel bir iç karışıklık, IŞİD'in kazanımlarından biri olacak ve pek çok alanda örgütün önünü açacaktı. Bununla birlikte Örgütün Gaziantep ve Adıyaman gibi kentlerde örgütlenmiş olması, IŞİD'in Türkiye'ye verdiği önemini göstermekteydi.

Irak ve Suriye yönetimlerinin zayıf olması, küresel güç odaklarının gündene bölgede daha aktif hale gelmesiyle IŞİD'e karşı alınacak tedbirler ve yapılacak uygulamalarla ilgili görüşmeler ve buna bağlı anlaşmalar yapılmıştır. Türkiye, söz konusu görüşmelere katılmış, IŞİD karşıtı koalisyonlarda aktif olarak yer almış ve IŞİD'e karşı kurulmuş bütün oluşumlara da destek vermiştir. Cenevre ve Astana'daki görüşmelerde IŞİD'e uygulanacak müeyyideler ve özellikle de Suriye'nin toprak bütünlüğün korunmasıyla ilgili görüş birliğine varılmıştı. 2011'den beri Beşar Esad karşıtı bir tutum içinde olan Türkiye'nin, yaptığı anlaşmalarla bu düşüncesinde değişikliğe gittiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Söz konusu anlaşmalardan sonra oluşturulan koalisyona bağlı güçlerin IŞİD'i Irak ve Suriye coğrafyasından dikkate değer oranda temizlemiş olduğu dünya kamuoyuna ilan edilmişti.

KAYNAKÇA

ACARER, Erk, **İŞİD ve Türkiye “Katili Tanıyoruz”**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2017.

CLEVELAND, William L., **Modern Ortadoğu Tarihi**, Agora Kit., İstanbul, 2008.

HENIN, Nicolas, **Cihat Akademisi**, Çeviri: Murat Karlıdağ, Hattuşaş Yayınları, Ankara, 2015.

İNAL, Mustafa, “Proje Örgüt: DAESH”, Derin Tarih Dergisi, Sayı 56, Kasım, 2016.

SAYMAZ, İsmail, **Türkiye’de İŞİD**, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2017.

TAŞTEKİN, Fehim, **Karanlık Çöktüğünde İŞİD: Din Adına Şiddetin Dünü ve Bugünü**, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2016.

ÖZTÜRK, Shahabuddin, “11 Eylül Saldırıları ve Afganistan Müdahalesi”, **Selçuk Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2015.

WARRICK, Joby, **Siyah Bayraklar: İŞİD’in Doğuşu ve Yükselişi**, Çeviri: Işık Tansel, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2016.

WEISS, M., HASSAN, H., **İŞİD Terör Ordusunun İç Yüzü**, (Çev: E. A. Kayhan, Kırmızı Yay., İstanbul, 2016.

WHELAN, Richard, **El-Kaidecilik: İslam’a Tehdit Dünya’ya Tehdit**, (çev. H. Bağcı, P. Arıkan, B.Sinkaya), Platin Yay., Ankara, 2006.

İnternet Kaynakları:

AA, "Sistani'den IŞİD'e Karşı Cihat Emri", 13 Haziran 2014,
<http://aa.com.tr/tr/dunya/sistani-den-iside-karsi-cihad-emri/151443>, 2017.

AA, "Suriyeli Muhalifler İstanbul'da Toplandı", 27 Mart 2012,
<http://aa.com.tr/tr/turkiye/suriyeli-muhalifler-istanbulda-toplandi/375556>, 2017.

AA, "Türkiye'den Irak'a Askeri Yardım", 3 Mart 2015,
<http://aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeden-iraka-askeri-yardim/70247>, 2017.

ACUN, Can, "Neo-El Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti",
http://file.setav.org/Files/Pdf/20140616184404_neo-el-kaide-isid-pdf.pdf, 2014.

ACUN, Can, ÖNER, Hüseyin, "IŞİD-PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab
(Kobani)", http://file.setav.org/Files/Pdf/20141017164119_77_perspektif_cacun.pdf, 2014.

AKBABA, Yunus, "6-7 Ekim Olayları ve Çözüm Süreci",
http://file.setav.org/Files/Pdf/20141022190303_%E2%80%9C6-7-ekim-olaylari%E2%80%9D-ve-cozum-sureci-pdf.pdf, 2014.

AKGÜN, Birol, "Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler",
https://www.academia.edu/5556413/Suriye_analiz, 2017.

ALJAZEERA, "Kerkük Neden Önemli", 16 Haziran 2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/kerkuk-neden-onemli>, 2017.

ALJAZEERA, DİNÇER, Osman Bahadır, "Konsolosluk Baskınının Türkiye'ye Anlattıkları",

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/konsolosluk-baskininin-turkiyeye-anlattiklari>,
2014.

ALJAZEERA, “Kronoloji: IŞİD’in Musul İşgali”, 12 Haziran 2014,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/kronoloji-isidin-musul-iskali>, 2017.

ALJAZEERA, “Kronoloji: 2002-2011 Irak’ta Önemli Gelişmeler”, 19 Aralık 2011,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/kronoloji-2002-2011-arasi-irakta-onemli-gelismeler>, 2017.

ALJAZEERA, “Musul Operasyonunda Irak’ın Yanındayız”, 4 Mart 2015,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/musul-operasyonunda-irakin-yanindayiz>, 2017.

ALJAZEERA, “Saldırı Nasıl Gerçekleşti?”, 29 Haziran 2016,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/saldiri-nasil-gerceklesti>, 2017.

ALJAZEERA, “2016’daki Bombalı Saldırıları”, 17 Aralık 2016,
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/2016daki-bombali-saldirilar>, 2017.

BAĞLAMA, M. E., “Ortadoğu’nun Politik ve Stratejik Önemi”,
<https://www.stratejikortak.com/2016/06/ortadogunun-onemi.html>, 2016.

BALCI, Ali, “Türkiye’nin Üç Irak Siyaseti: 2015 Yılına Dair Bir Değerlendirme”,
<http://www.orsam.org.tr/files/OA/72/9alibalci.pdf>, 2017.

BBC, “En Büyük Rafineri IŞİD’in Elinde”, 24 Haziran 2014,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140624_isis_update, 2017.

BBC, “Guide To The Syrian Opposition”, 17 Ekim 2013,
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-15798218>, 2017.

BBC, HAMSİCİ, Mahmut, “Haşdi Şabi’deki Türkmenler”, 6 Ekim 2017,
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41514522>, 2017.

BBC, “Irak: El-Kaide, Felluce ve Ramadi’de Denetimi Ele Geçirdi”, 2 Ocak 2014,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/01/140102_irak_catismalar, 2017.

BBC, “İŞİD’in Irak ve Suriye’deki Son Toprakları: Fırat Vilayeti”, 8 Kasım 2017,
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41914181>, 2017.

BBC, “İŞİD Tehdidine Karşı Ülkelerin Duruşu Ne?”, 15 Eylül 2014,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140914_isid_hangi_ulke_nerede_duruyor, 2017.

BBC, “Türkiye, İŞİD’e Karşı Arap-ABD Bildirisine İmza Atmadı”, 11 Eylül 2014,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140911_arapulkeleri_abd, 2017.

BBC, “Usame Bin Ladin Öldürüldü”, 2 Mayıs 2011,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/05/110502_binladin_update, 2017.

BEŞİROĞLU, Ferhat, “İŞİD’in Musul’u İşgali ile Başlayan Gelişmeler ve Türkiye’ye Etkileri”,
http://www.turkakademisi.org.tr/htmldocs/index/calisma_detay/71/index.html, 2014.

BİRGÜN, EROĞLU, Doğu, “Türkiye Kendi İŞİD’ini Nasıl Yarattı: Kent Kent İŞİD Hücreleri”, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiye-kendi-isid-ini-nasil-yaratti-kent-kent-isid-hucreleri-125232.html>, 2016.

BOZBUĞA, Rasim, “Arapınar (Kobani-Ayn Al Arap) Savaşı ve Türkiye”,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2014/11/12/7853/arappinar-kobani-ayn-al-arap-savasi-ve-turkiye>, 2014.

BURAL, Erol Başaran, “Türkiye’ye Yönelik Terör Tehdidi: IŞİD’in Emni’leri”,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2017/11/23/8744/turkiyeye-yonelik-teror-tehdidi-isisin-emnileri>,
 2017.

CNN, “Suriye’den Kilis’e Ateş Açıldı: 1 Asker Şehit”, 1 Eylül 2015,
<https://www.cnnturk.com/turkiye/suriyeden-kilise-ates-acildi-2-asker-yarali>, 2017.

CNN, “Suruç’taki Canlı Bombanın Faili Kesinleşti”, 22 Temmuz 2015,
<https://www.cnnturk.com/turkiye/suructaki-canli-bomba-saldirisinin-faili-kesinlesti>,
 2017.

COCKBURN, Patrick, “ISIS Consolidates”,
<https://www.lrb.co.uk/v36/n16/patrick-cockburn/isis-consolidates>, 2014.

CUMHURİYET, “Başsavcılık IŞİD’in Türkiye’de En Yoğun Yapılandığı Şehri Açıkladı”, 7 Temmuz 2016,
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/563615/Bassavcilik_ISiD_in_Turkiye_de_en_yogun_yapilandigi_sehri_acikladi.html, 2017.

CÜLÜK Ahmet, “IŞİD’in Dünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm”,
<http://akademikperspektif.com/2015/01/21/isisin-dunden-bugune-gelisimi-ve-gecirdigi-donusum/>, 2015.

ÇAKIR, Serkan, “IŞİD Devletleşmiş Bir Terör Örgütü Mü?”,
<http://guvenlikenstitusu.com/isis-devletlesmis-bir-teror-orgutu-mu/>, 2016.

ÇAKMAK, Haydar, “Fırat Kalkanı Harekatı ve ABD’nin Büyük Kürdistanı”,
<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/firat-kalkani-harekati-ve-abdnin-buyuk-kurdistani-39476yy.htm>, 2016.

ÇAVUŞOĞLU, Mevlüt, “2017 Yılına Girerken Dış Politikamız”,
http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf, 2016.

ÇİÇEK, Nevzat, “İŞİD”,
<https://www.timeturk.com/tr/makale/nevzat-cicek/isid.html>, 2014.

ÇİFTÇİ, Eylül Beyza Ateş, “İŞİD: Oluşum, Kuruluş ve Devletleşme Süreçleri”,
<http://www.lectio.info/index.php/socialis/article/view/7/11>, 2017.

DENİZ, Yıldırım, “Ortadoğu’daki Çatışmalara Devletlerin ve Devlet Dışı Aktörlerin Etkileri”, TESAM Akademi Dergisi,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/138023>, 2016.

DENİZ, Taşkın, “Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Cilt 18, Sayı 29,
<http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunidcd/article/view/1021009948/1021007932>, 2013.

DİLEK, Cahit Armağan, “İŞİD Eliyle Irak’ın Yeniden Dizaynı: Kerkük’ten Sonra Musul Barzani’ye Peşkeş Mi Çekiliyor?”,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/irak/2014/08/18/7740/isid-eliyle-irakin-yeniden-dizayni-kerkukten-sonra-musul-barzaniye-peskes-mi-cekiliyor>, 2014.

DUMAN, Bilgay, “Musul Operasyonu ve Musul’un Geleceği: Fırsatlar ve Riskler”,
<http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/206/206tr.pdf>, 2017.

DUMAN, Bilgay, “İŞİD Sonrası Irak’ta Tartışmalı Aktör: Haşdi Şaabi”,
<http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/rapor198/198tr.pdf>, 2017.

DURAN, Burhanettin, İNAT, Kemal, BALCI, Ali, “Türk Dış Politikası Yıllığı, 2013”,
<https://tdpyilligi.setav.org/tdp/turk-dis-politikasi-yilligi-2013.pdf>, 2014.

DURGUN, Hikmet, “İŞİD Kaçırıldığı Türk Askeri ile Röportajını Yayınladı”,
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201608161024405695-isid-sefter-tas-turkiye-erdogan/>, 2016.

ERKMEN, Serhat, ”2014 Yılında Irak’taki 10 Önemli Gelişme”,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/irak/2014/12/30/7944/2014-yilinda-iraktaki-10-onemli-gelisme>, 2014.

GÖKLER, Firuze Yağmur, “Sincar ve Kobani’ye Yapılan Saldırıları Sonucundan Yaşanan Göçler ve Türkiye’nin İnsani yardımları”,
<http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/18/18tr.pdf>, 2014.

GÜRPINAR, Bulut, “Sürgünde Örgüt: Suriye İhvanı”,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1168>, 2014.

GÜVEN, Merve Önenli, “Üçüncü Senesinde Suriye İç Savaşı”,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye-krizi-izleme-merkezi/2014/09/23/7767/ucuncu-senesinde-suriye-ic-savasi>, 2014.

HABERTÜRK, “Astana’daki Suriye Görüşmeleri Sona Erdi”, 31 Ekim 2017,
<http://www.haberturk.com/astana-daki-suriye-gorusmeleri-sona-erdi-1694991>, 2017.

HABERTÜRK, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Ne Verdiysek Verdik Sen Sonuca Bak”,
10 Ekim 2014,
<http://www.haberturk.com/gundem/haber/998176-cumhurbaskani-erdogan-ne-verdiysek-verdik-sen-sonuca-bak>, 2017.

HABERTÜRK, “El Nusra Nedir, Ne Zaman Kuruldu?”, 7 Ekim 2017,
<http://www.haberturk.com/el-nusra-nedir-tahrir-el-sam-nedir-tahrir-el-sam-ne-zaman-kuruldu-el-nusra-ne-zaman-kuruldu-1662969>, 2017.

HABERTÜRK, “İŞİD’e İlk Müebbet”, 16 Haziran 2016,
<http://www.yenisafak.com/gundem/iside-ilk-muebbet-2481121>, 2017.

HATAHET, Sinan, “Suriye’de IŞİD”,
<http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/20/20tr.pdf>, 2015.

HÜRRİYET, KIZILKOYUN, Fevzi, EMEN, İdris, “Kim Bu Dokumacılar”, 12 Ekim
2015,
<http://www.hurriyet.com.tr/kim-bu-dokumacilar-30290471>, 2017.

HÜRRİYET, YURTSEVER, Pınar, “Bakanlar Kurulu Terör Örgütleri Listesini
Güncelledi”, 19 Haziran 2014,
<http://www.hurriyet.com.tr/bakanlar-kurulu-teror-orgutleri-listesini-guncelledi-26634556>, 2017.

KALAYCI, Rıdvan, GÜRLER, Recep Tayyip, “Irak 2014”,
http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/irak_2014.pdf, 2014.

KARAKUŞ, Mustafa, “Bağdadi Nasıl Bağdadi Oldu?”,
<https://www.ntv.com.tr/dunya/bagdadi-nasil-bagdadi-oldu,DQprNd9IekK4AKfy-ybYgW>, 2014.

KARATAŞ, Yusuf, “Irak’ta 2014 Öncesine Dönüş Çözüm Mü?”,
<https://www.evrensel.net/yazi/80129/irakta-2014-oncesine-donus-cozum-mu>,
2017.

KORKMAZ, Sertaç Canalp, “Terörün Propagandası: DAESH Terör Örgütü ve
Konstantiniyye Dergisi”,
http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/204/204tr_2.pdf, 2016.

KOŞAR, Orçun, “Suriye İç Savaşı ABD-Rusya”,
https://www.academia.edu/7371524/Suriye_%C4%B0%C3%A7_Sava%C5%9F%C4%B1_ABD-Rusya, 2017.

KÖSEOĞLU, Beril, “9 Soruda IŞİD Kuşatması Altındaki Kobani”,

<http://www.diken.com.tr/9-soruda-kobani-direnisi/>, 2014.

MİLLİYET, ŞARDAN, Tolga, “Reina Saldırısı...”, 2 Ocak 2017,
<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/reina-saldirisi----2371454/>, 2017.

MİLLİYET, “İŞİD Füzeleri Evden Atıyor”, 30 Mayıs 2016,
<http://www.milliyet.com.tr/isid-fuzeleri-evden-atiyor/dunya/detay/2253894/default.htm>, 2017.

MİLLİYET, “Türkiye, Rusya ve İran İdlib İçin Anlaştı”, 15 Eylül 2017,
<http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-turkiye-rusya-ve-dunya-2519961/>, 2017.

MİŞ, Nebi, ÖZDEMİR, Ömer Behram, “Suriye 2014”,
http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2014.pdf, 2014.

NTV, “Taksim’deki Canlı Bombanın Kimliği Belli Oldu”, 20 Mart 2016,
<https://www.ntv.com.tr/turkiye/taksimdeki-canli-bombanin-kimligi-belli-oldu,PltssHAz3EqpKUPzUaAAcQ>, 2017.

ORHAN, Oytun-, “Ortadoğu uzmanı: İŞİD Ankara-Erbil İlişkisini Vurdu Ama Yıkılmaz”, <http://www.rudaw.net/turkish/interview/10102014>, 2014.

ORHAN, Oytun, “Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye’nin Suriye İkilemi”,
<http://www.orsam.org.tr/files/OA/54/1oytunorhan.pdf>, 2013.

ÖNER, Suna Gülfer Ihlamur, “Kobani’den Kitlesele Zorunlu Göç ve Türkiye’nin Güvenli Bölge Talebi”,
<http://www.orsam.org.tr/files/OA/65/7sunagulfer.pdf>, 2017.

ÖZKAN, İslam, “Türkiye Siyasetinde İŞİD’e Karşı Savaş Politikalarında Dönüşümün Boyutları”, <http://www.birikimdergisi.com/guncel->

[yazilar/558/turkiye-siyasetinde-isid-a-karsi-savas-politikalarinda-donusumun-boyutlari#.Wg9Qq1Vl82w](#), 2014.

ÖZTÜRK, Shahabuddin, “11 Eylül Saldırıları ve Afganistan Müdahalesi”, **Selçuk Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya,
<http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3660/422411.pdf?sequence=1>, 2015.

PİRİNÇCİ, Ferhat, ORHAN, Oytun, DUMAN, Bilgay, “ABD’nin IŞİD Stratejisi ve Irak ile Suriye’ye Olası Yansımaları”,
http://www.ferhatpirincci.com/download/orsam_isid_rapor.pdf, 2014.

RADİKAL, ÖZDAL, Hakkı, “Kobani’de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı”, 30 Aralık 2014,
<http://www.radikal.com.tr/dunya/kobanide-15-haftayi-asan-olum-kalim-savasi-1261354/>, 2017.

SABAH, ”IŞİD’den Türk Konsoloslğuna Baskın”, 11 Haziran 2014,
<https://www.sabah.com.tr/dunya/2014/06/11/isid-turk-konsoloslugunda>, 2017.

SABAH, “Süleyman Şah Türbesi Nereye Taşındı?”, 22 Şubat 2015,
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/22/suleyman-sah-turbesi-nereye-tasindi>, 2017.

SALIK, Nuri, “Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikasında Pragmatizm ve Türkiye-Suriye İlişkilerinin Geleceği”,
<http://www.orsam.org.tr/files/OA/35/1nuri.pdf>, 2011.

SANDIKLI, Atilla, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”,
https://updoc.site/queue/id-rne_pdf?queue_id=-1&x=1528698086&z=ODEuMjE0LjM3LjI3 , 2015.

SANDIKLI, Atilla, SEMİN, Ali, ÜNAL, Bekir, “Irak ve Suriye’deki Gelişmelerin Türkiye’ye Etkileri”,
http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2015041625irakvesuriye_1.pdf,
2015.

SEMİN, Ali, “Başika Krizi ve Türkiye-Irak İlişkilerinin Geleceği”,
<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-51-20160103391275.pdf>, 2015.

SEMİN, Ali, “Irak’ta Derinleşen IŞİD Krizi ve Türkmenler”,
<http://www.bilgesam.org/incele/1750/-irak%27ta-derinlesen-isid-krizi-ve-turkmenler/#.Wgw4elu0M2x>, 2014.

SİNKAYA, Bayram, “İran-Suriye İlişkileri ve Suriye’de Halk İsyanı”,
<http://www.orsam.org.tr/files/OA/33/4bayram.pdf>, 2011.

SÖNMEZ, Göktuğ, “Reina Saldırısı, Maşaripov ve Orta Asya’da Radikalleşme”,
<http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/56/56tr.pdf>, 2017.

ŞEN, Yağmur, “Suriye’de Arap Baharı”,
http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi23/54-79.pdf, 2014.

ŞENOL, Dolunay, ERDEM Sezgin, ERDEM, Elif, “IŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü”, Elazığ,
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/firatsbed/article/view/5000209866/5000177536>,
2016.

TAMER, Cenk, “Türkiye ve İran’ın Irak’ta Güç Tahkim Etme Çabası: Başika Örneği”,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/285270>, 2016.

TARAKÇI, Nejat, “Fırat Kalkanı Harekatı’nın Jeopolitik Etkileri”,

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kalkan_m_k_l_c_m_pdf_a4766b20-11b9-475b-aab5-1088c3495851.pdf, 2017.

THE GUARDIAN, “ABD Askeri İstihbarat Irak Saldırısı”, 3 Eylül 2014,
<https://www.theguardian.com/news/datablog/2014/aug/27/us-military-isis-air-strikes-in-iraq-day-by-day-breakdown>, 2017.

TÜRKİYE İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, “Türkiye’nin DAEŞ ile Mücadelesi”,
https://www.academia.edu/33832608/T%C3%BCrkiyenin_DAE%C5%9E_ile_M%C3%BCcadelesi_-_Turkeys_Fight_Against_DEASH, 2017.

ULUTAŞ, Ufuk, DURAN, Burhanettin, “Türkiye’nin DAEŞ’le Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekatı”,
<https://setav.org/assets/uploads/2017/08/TDP2016IlkMakale.pdf>, 2016.

ULUTAŞ, Ufuk, KANAT, Kılıç Buğra, ACUN, Can, “Sınırları Aşan Kriz Suriye”, ,
http://file.setav.org/Files/Pdf/20150402160617_sinirlari-asan-kriz-suriye-pdf.pdf, 2015.

UZGEL, İlhan, “Şam’daki Yanlış Hesap Kobani’den Döndü”,
<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/samdaki-yanlis-hesap-kobaniden-dondu>, 2014.

UZUN, Hakan, “Suriye İç Savaşı Aktörlerinin Ağ Bağ Teorisi Yöntemiyle İncelenmesi”, <https://3aagax41dped10r2ji33sc1q-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2017/01/Rapor.pdf>, 2016.

VURDU, Buse, ÇELİK, Nurhak, ALİKOÇ, Sinan Cem, “Yeni Ortadoğu Projesinin Uygulayıcısı IŞİD”, <https://www.evrensel.net/haber/92039/yeni-ortadogu-projesinin-uygulayicisi-isis>, 2014.

YALÇINKAYA, Haldun, “Yabancı Terörist Savaşçılar ve Türkiye”,

<http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/31/31tr.pdf>, 2015.

YALÇINKAYA, Haldun, "İŞİD'in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016)",

<http://www.orsam.org.tr/files/Raporlar/210/210tr.pdf>, 2017.

YENİ ŞAFAK, "İŞİD Enerji Depoluyor", 5 Temmuz 2014,

<http://www.yenisafak.com/dunya/isid-enerji-depoluyor-664299>, 2017.

YENİ ŞAFAK, "Suruç Patlamasında PKK izi", 13 Eylül 2015,

<http://www.yenisafak.com/gundem/suruc-patlamasinda-pkk-izi-2298469>, 2017.

YEŞİLTAŞ, Murat, ÖZDEMİR, Ömer Behram, ÖNCEL, Rıfat, DÜZ, Sibel,

ÖZTÜRK, Bilgehan, "Sınırdaki Düşman Türkiye'nin DAESH ile Mücadelesi",

http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf, 2016.

YERLİTAŞ, Murat, "Türkiye'nin Daesh ile Çok Boyutlu Mücadelesi",

<https://www.setav.org/turkiyenin-daes-ile-cok-boyutlu-mucadelesi-2/>, 2016.

YEZDANİ, İpek, "10 Soruda Cenevre II Konferansı",

<http://www.hurriyet.com.tr/10-soruda-cenevre-ii-konferansi-25629289>, 2014.

YILMAZ, Murat, "7-8 Ekim Kıyımı ve Siyasi Amaçları",

<http://www.sde.org.tr/userfiles/file/SDKASIM2014SAYI60.pdf>, 2014.

YOUTUBE, "DAESH Tekfirci Cihadçılık", Habertürk TV,

<https://www.youtube.com/watch?v=yrGP9QHEq-o>, 2016.

YOUTUBE, T.C. Dışişleri, "Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun NTV Özel Röportajı",

<https://www.youtube.com/watch?v=xOzXwJp9F5c>, 2014.

“Astana Görüşmeleri”,

http://www.orsam.org.tr/files/OA/79/3_info1.pdf, 2017.

“Cenevre Görüşmeleri 2012, 2014, 2016”, 27 Ocak 2016,

<https://www.stratejikortak.com/2016/01/cenevre-gorusmeleri-2012-2014-ve-2016.html>, 2017.

“Havalimanı Saldırmanı İstanbul’da Bomba Eğitimi Almış”, 3 Mart 2017,

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201703031027475601-havalimani-saldirgani-istanbulda-bomba-egitimi-almis/>, 2017.

“Irak İnsani Yardım Operasyonu”,

https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/04922688_haziran-2015-irak-insani-yardim-operasyonu.pdf, 2015.

“İŞİD, Irak ve Şam İslam Düşmanları”,

<https://www.stratejikortak.com/2017/09/isis-hakkindabilgi.html>, 2017.

“İŞİD’in Musul’u İşgalinin Kronolojisi”, 17 Ekim 2016,

<http://tr.euronews.com/2016/10/17/isis-in-musul-u-isgalinin-kronolojisi>, 2017.

“İŞİD Militaları Irak-Suriye Sınırını Ele Geçirdi”,

https://sputniknews.com/voiceofrussia/news/2014_06_21/ISIL-militants-seize-Iraqi-Syrian-border-point-0308/, 2014.

“Rehin Alınan 49 Konsolosluk Çalışanı Hala Musul Valiliği’nde Tutuluyor”, 16

Haziran 2014,

<https://www.sondakika.com/haber/haber-rehin-alinan-49-konsolosluk-calisani-hala-musul-6157073/>, 2017.

“15 Temmuz Sonrası Türkiye’nin Operasyonel Gücü ve Fırat Kalkanı Harekatı”, 26 Ağustos 2016, <http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1004/15-temmuz-sonrasi-turkiyenin-operasyonel-gucu-ve-firat-kalkani-harekti.aspx>, 2017.

“2016 Türk Dış Politikasında Neler Yaşandı?”, 2 Ocak 2017, <http://www.abhaber.com/2016da-turk-dis-politikasinda-neler-yasandi/>, 2017.

“6. Astana Görüşmesi Sonuç Bildirgesi”, 16 Eylül 2017, <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2017/09/16/1520435/6-astana-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmesi-sonu%C3%A7-bildirgesi>, 2017

ÖZGEÇMİŞ**Adı ve Soyadı:** SERDAR YÜKSEL**Doğum Yeri ve Tarihi:** MERSİN / 07.02.1988**Öğrenim Durumu:**

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Ön Lisans	Turizm ve Otel İşl.	Kafkas Üniversitesi- Iğdır MYO	2009
Lisans	Uluslararası İlişkiler	Yakın Doğu Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	Atılım Üniversitesi	2018

Yabancı Diller: İngilizce**E-posta:** serdaryuksel@windowlive.com**Telefon:** 0533 839 97 02**Tarih:** 28.07.2018

Serdar Yüksel

ORIJINALLIK RAPORU

% **10**

BENZERLIK ENDEKSI

% **8**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **2**

YAYINLAR

% **5**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	www.bilgesam.org İnternet Kaynağı	% 1
2	Submitted to Uludag University Öğrenci Ödevi	<% 1
3	www.orsam.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
5	file.setav.org İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.boomsocial.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	Submitted to Selçuk Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
8	tr.sputniknews.com İnternet Kaynağı	<% 1
9	www.evrensel.net İnternet Kaynağı	<% 1